Digitized by Google

IOTHECA RHACVSINA

MILAN REŠETAR

8. Sign. C. 583.

anská knihovna

ANSKÁ KNIHOVNA

3186187468

Digitized by Google

PRILOZI

K TRGOVAČKO-POLITIČKOJ HISTORIJI

REPUBLIKE DUBROVAČKE.

131056

Napisao

Dr. PETAR MATKOVIĆ.

Preštampano iz knjige VII „Rada" jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

U ZAGREBU 1869.

ŠTAMPARIJA DRAGUTINA ALBREHTA.

Digitized by Google

J6745

Digitized by Google

Na zapadnom primorju balkanskoga poluotoka dva su medj ostalimi zatoka, od kojih je jedan župski (Breno), a drugi riečki i gružki (Ombla e Gravosa). Oba su ova zatoka s tri strane strmimi i klisurastimi pogorji opasana i tim od vjetrovah štićena, dočim su samo s juga moru otvorena, pače i s ove strane grebeni i otočići zaklonjena. S jugo-iztoka stere se zatok župski obsizuć duguljasti poluotok s visokim sljemenom; poluotok, iznad kojega se danas Cavtat uzdiže, a njegda ga starodavni Epidaurus kitio. Medj oba pako zatoka iztiskuje se drugi poluotok, sastavljen grebeni, glavinami i predotočići, svimikolikimi za utvrdjenje prikladnimi. Medju skrajnjimi grebeni ovoga poluotoka i podnožjem strma, njegda šumovita Srgja stere se Dubrovnik (Ragusa), na zapadnom primorju balkanskoga poluotoka, njegda kao osebna vlast i trgovačka država medju iztokom i Italijom vrlo znamenita.

Položaj geografski njegdašnjega Epidaura i današnjega Dubrovnika prinuka Grke, Rimljane i Slovene, da su si uprav na dotičnih točkah, a ne drugdje, osnovali toli znatna stečista ljudstva, koja su njegda svojom snagom, radinošću, bogatstvom i izobraženošću sve susjedstvo daleko nadvišavala. Jer k zatonom staroga i novoga Dubrovnika utjecahu ponajprije plodovite doline: riečka, župska i konavaoska; dočim gore prostiruće se k nutarnjim krajevom nisu toli strme i nepristupne kao n. pr. iznad Kotora. Iza Dubrovnika stere se dolina trebinjska, njezine vode poniru u žljebastih dolovih, u podzemnih špiljah i ponikvah krševita gorja, a kraj Dubrovnika opet na površje izlaze i riečkim zatonom u more utiču (Rieka, Ombla). Prevalom od Brgata vodi od prirode

Digitized by Google

prikladan, njegda vrlo živahan karavanski drum u dolinu trebinjsku i za podalje nutarnje krajeve. Neretvina takodjer dolina, koja se većma nutarnjih krajeva hvata, imala je s Dubrovnikom kao što njegda s Epidaurom u savez dolaziti: što glavni odiel ove doline svojim pravcem napram Dubrovniku smiera. Taj smjer doline Neretvine i nestašica valjane luke na njezinom močvarnom, muljinami i sušinami prepletenom ušću, voditi je imalo promet doline, njezine drumove i karavane u Dubrovnik. Neretvino dakle područje smatrati se može onim trgovačkim krajem, koje bješe najprije i najviše na Dubrovnik upućeno. S ovoga trgovačkoga kraja vodjahu ine prevale, klanci, drumovi i karavanske putanje k daljim krajevom na Bosni i Drini; a na svih tih riekah i u svih tih zemljah osnovaše Dubrovčani svoja skladišta i tu označiše svoje trgovačke puteve.

Kraj Dubrovnika na dalje prestaje onaj niz otokah, koj se stere sa sjevero-zapada prema jugo-iztoku uz dalmatinsko primorje. Tu je uprav po prirodi označena točka jadranskoga mora; odatle za prvi krat u dalmatinskom primorju ugleda oko sa svih strana na daleko otvoreno more. S toga brodovi, koji silnim jugom s juga plove, tražahu u luci dubrovačkoj zaštitu da na sjeveru medju otočići i grebeni nepostradaju; sa sjevera i iztoka pako salažahu karavane sa kopna vrlo rado k otvorenom mjestu, gdje je brodarstvo na daleko i u veliko začimalo.

Po svojem dakle geografskom položaju i prirodi zemljištnoj bješe Dubrovnik upućen na more i brodarstvo, na trgovanje i na one struke obrtnosti, koje su na vlastitom zemljištu nikle i vlastitim se nastojanjem i trudom razvijale. Zemljište dubrovačko po sebi je narodu vrlo malo pružalo pomoći, jer je tlo najvećim dielom kamenito i pusto, plodi vrlo slabo, ponajbolje jošte maslinom, znatno manje vinom, a najslabije žitom. To je občina dubrovačka vazda uvažavala i svakom sgodom u svojih dopisih izticala.

Razmotrivši Dubrovnik i njegov položaj, nehotice se nameće pitanje: kako je država dubrovačka, opasana mogućimi susjedi, uz tolike nepogode, koje su oko nje bjesnile, kroz tolika stoljeća svoj ustav, svoju slobodu i samostalnost održati uzmogla, dočim je slavensko žiteljstvo na suhom podleglo barbarstvu turskom, a dalmatinsko primorje gospodstvu krilatoga lava mletačkoga? Kako se je to na dalje slučilo, da se u tom kraju, uz tolike navale i pogibelji, ipak otela jedna občina pohlepi svojih slavenskih susjeda,

Digitized by Google

trgovačkoj zavisti mletačkoj i surovoj sili turskoj? Na ta pitanja odgovoriti će jedino historija dubrovačke republike, koja se od njekoliko godinah svojski izpituje.

U historičkom razvoju republike dubrovačke prikazuju nam se tri glavna momenta: državni, trgovački i kulturni. Od ovih momenata preduzeh si da izpitam trgovački momenat u historiji dubrovačkoj.

Trgovina je bila obćini dubrovačkoj ne samo ona poglavita sveza, koja je dovodila Dubrovnik u različite odnošaje s inostranim svietom, već i znatno vrelo blagostanja, bogatstva, izobraženosti i slobode. Buduć republici bješe trgovina prvi i poglaviti živalj njezina državna i družtvena života, s toga je i nastojala, da ju čim dalje razširi i što više obezbjedi. U trgovačkih listinah i povlasticah nalaziti će se ključ k riešenju mnogih njezinih političkih i kulturnih pitanja, a svjedočanstvo povrh toga njezina mudra i razborita djelovanja i vladanja napram prijateljem i neprijateljem.

Republika dubrovačka bješe država trgovačka poput talijanskih trgovačkih republika Mletaka, Genove, Pise i dr. Mi ju nazivamo jugoslavenskom republikom trgovačkom, buduć da je Dubrovnik danas kao što njegda po narodu za cielo slavenski, dočim je po graditeljnom sustavu grad talijanski, te pripada ravno tako prošlosti kao što Mletci i mnoge druge njegda znamenite trgovačke obćine talijanske, koje su iztisnute napredkom vremena iz struje današnje kulture i današnjega svjetskoga prometa.

Sgodan položaj na moru, pa susjedstvo s jednoga kraja zemalja balkanskih, koje raznovrstnimi plodinami i prirodninami obilovahu, obrtninami pako oskudjevahu; s druge pa strane susjedstvo u svakom pogledu bujne i obilne Italije poticaše obćinu dubrovačku jur od davnijih vremena da si prometom pribavi sva ona, kojim bi doskočila potrebam domaćim.

Ojačavši dubrovačko brodarstvo u krvavih borbah sa saracenskimi i neretvanskimi gusari, ojača tim i dubrovačka trgovina, navlastito pomorska, koja je znatno začela rasti, kao i talijanskih trgovačkih republika, krstonosnimi vojnami, pošto bjehu uklonjene težkoće brodarenja po moru jadranskomu. Od toga vremena na daleko se razgrana uz brodarstvo i trgovina dubrovačka: po zemljah jugo-iztočnoga poluotoka i podunavlja ugarskoga, po svih krajevih i obalah jadranskoga, sredozemnoga, grčkoga i crnoga mora pače i atlantskoga oceana, te bješe kroz tolika stoljeća poglaviti uvjet

Digitized by Google

njihovom političkom obstanku. Trgovinom popne se i pomorska sila dubrovačka tečajem vremena na toliku visinu, bilo to zaštitom bizantinskom i mletačkom, ugarskom i turskom, da su Dubrovčani u svoje vrieme u mnogih važnih prigodah na moru učestvovali, njihovi pako brodovi sigurno plovili po svih evropskih morih, a njihovi se trgovci bili udomili po svih znatnijih evropskih i azijatskih gradovih.

Dubrovačka je republika nastojala vazda obezbjediti svoj promet trgovačkimi povlasticami i ugovori, koje je uglavljivala s različitimi občinami, narodi i državami tadašnjega svieta.

Glede prometa s Italijom sklapala je občina dubrovačka ugovore s gospodari i normanskimi vojvodami i kraljevi Pulje i Sicilije, napose s občinami od Bari, Tremiti, Malfetta, Mesinom, Sirakusom i Monopoli; pa i Pisom, Ravenom, Senigaljom, Fanom, Jakinom, Rekanom, Fermom, Rimini i Ferarom, uz to Genovom, Florencijom i Mletci i mnogimi drugimi talijanskimi občinami. Kraj toga nisu Dubrovčani propustili takodjer sa susjednimi občinami dalmatinskoga i albanskoga primorja prijateljstva i ugovore utanačivati, naime sa Senjem, Trogirom, Omišem, Kotorom, Spljetom i Krfom.

Bizantinskimi nadalje carevi prijateljova občina dubrovačka malo ne od svojega postanka te posebnimi, imenito za vlade Komnenâ i Paleologâ često obnovljenimi ugovori prokrči svojoj trgovini put po čitavom bizantinskom carstvu.

Sa slavenskimi državami južno-iztočnoga poluotoka stajahu Dubrovčani glede trgovanja kroz tolika stoljeća pa sve do propasti dotičnih drzava u najtješnjem savezu. Prijateljstvi i ugovori, sklapanimi i često krat ponovljenimi sa bugarskimi, bosanskimi i srbskimi vladari i njihovimi vazali, steče si Dubrovnik možnu zaštitu svojoj trgovini u njihovih zemljah; sa zlatnimi i srebrni pako rudnici u Srebrnici, Janovi, Kratovu i Novom brdu obilne izvore svojemu bogastu. Jedva se za Osmane u Evropi znalo, posla dubrovačka republika u Brusu svoje poslanike da sa sultanom ugovor uglave, kojim da si obezbjedi slobodu trgovanja u tadašnjoj i u budućoj turskoj vlasti.

Ugovori uglavljenimi sa sultani Egipta i Sirije polučila je republika slobodu trgovanja u dotičnih krajevih. U zemljah ugarske krune, pa u Francezkoj, Englezkoj i Španjolskoj obezbjedi takodjer ugovori svoju trgovinu.

Digitized by Google

Da si Dubrovčani utvrde i razšire u tudjinstvu trgovinu, osnovaše mnogobrojne naselbine na iztoku i na zapadu. Svaka je naselbina imala svojega konzula, svoju crkvu s grobljem, bolnicu i vlastiti svoj trgovački sud; a u petnaestom stoljeću nebješe gotovo znatnijega trgovačkoga grada, gdje nebi Dubrovčani svojega konzula imali. Poglavitije dubrovačke naselbine, kao središta njihove trgovine, bjehu za jugo iztočni poluotok u Carigradu, Drinopolju, Sofiji, Novom pazaru, Silistriji, Biogradu, Smederevu, Sarajevu, Skoplju, Vidinu, Bukareštu, Trgovištu, Solunu i dr., od kojih omanje u riešavanju trgovačkih razmiricah odvišahu; u Brusi pak i Smirni za malu Aziju, u Aleksandriji i Kairu za Egipat; u Mletcih i Genovi za gornju, u Florenciji i Jakinu za srednju, a u Mesini, Sirakuzi, Palermu i mnogih drugih gradovih za doljnju Italiju i Siciliju.

U ugovorih utanačenih s mletačkom republikom (god. 1232, 1236 i 1252)[1] označen je medju ostalimi, premda odveć obćenito, i obseg tadašnje trgovine dubrovačke. U dotičnih ugovorih govori se o trgovini koju za tada Dubrovčani vožahu u Mletke sa Romanije (byzantinske države), sa zemalja prekomorskih, Egipta, Tunisa i barbarijskih država, sa kraljevine Sicilije i Pulje i sa slavenskih država.

Filip de Diversis poznati opisalac Dubrovnika iz dobe njegova cvieta (g. 1440)[2] točnije prikazuje dubrovačku trgovinu gledeć na zemlje i predmete negoli što navedeni mletački ugovori. U petnaestom dakle stoljeću dovozilo se, po dotičnom opisu, u Dubrovnik po suhu iz najbližega susjedstva svakojaka hrana i mnoga za život i kuću potrebita; iz odaljega pako kraja med, ugljevlje, ribe, daske, katram, kože, marva, drvena orudja za tkanje i maštenje sukna. Iz byzantinske države imenito Drinopolja, iz Srbije navlastito Novoga brda i iz Bosne dovažalo se zlato, srebro, olovo, gradjevno kamenje, papar, vosak i mnoga druga. Morem nadalje dovozilo se za domaću potrebu i za razvoz u tudje krajeve različito žito, sočivo, ulje, posoljeno meso i ribe, raznovrstno voće,

[1] Tafel und Thomas: Urkunden zur älteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Wien 1856—1858, II Th., S. 307, 328, 464. — Ljubić: Odnošaji medju Dubrovnikom i Mletci u IV knj. „Rada", prilozi B, C, D, str. 112—122.

[2] Descriptio Ragusina. P. I, cap. 1, str. 5—7. Rkp. u knjižnici male braće u Dubrovniku br. 256.

Digitized by Google

kava, slador, mirodije, liekovi, vuna, platno, sukno, posudje stakleno, bakreno i zemljano, sol i mnoga druga. Ovo se dovozilo iz obilne Italije, imenito iz Mletaka, Marke, Pulje, Abruca, kao što iz Ferma, Pensaura, Rekanata, Jakina, Ariminija; pa sa Toskane navlastito iz Florencije; iz Manfredonije, Ortone, Lijcija, Guasta, Bara, Banella, Trana i iz Napulja; sa Sicilije imenito Palerma, Sirakuze i drugih mjesta; iz Grčke osobito iz Arse i Patrasa, Avlone i drugih mjesta. Povrh toga dovozila se gradja drvena i kamena, željezo i mnoge sprave i orudja. Izvažalo se pako iz Dubrovnika: po suhu sol u obilju, tkanine vunene, pamučne i svilene, posudje stakleno i mnoga druga hraniva i obrtnine. Morem izvozilo se zlato, srebro, olovo, vosak, kože, papar, platno i koralje. K tomu primjećujemo što Serafin Razzi[1] pisac iz 16 stoljeća o dubrovačkoj trgovini navodi: „Dubrovčani voze trgovinu s iztoka za Italiju, talijansku pako trgovinu voze u Carigrad, Aleksandriju, za Bosnu, Grčku i druge krajeve turske države."

Tu mi nije zadatak da opievam i okitim dubrovačku trgovinu i brodarstvo, to su jur stariji pisci Filip de Diversis, Pavao Angel, Paladij Fusko, Luka Linda i dr. i odveć nego što je nuždno, sjajno izveli. Meni je tu, kao u uvodu mojih razpravljanja, ta zadaća: označivši po geografskom položaju grada pravac dubrovačkoga života, da u obće označim i obseg dubrovačke trgovine; one naime sveze s inostranim svietom, u koje je dovodila trgovina republiku dubrovačku. Tim sam si ujedno označio obseg predmeta, trgovačkih naime odnošaja republike dubrovačke, što si potanje izpitati zamislih.

U razredbi gradje udarih geografskim pravcem, naravnom podlogom u historiji trgovine; jer je geografski elemenat u historiji trgovine s jedne strane temelj, na kojem se razvoj brodarstva i trgovine cieloga svieta osniva; s druge pa strane brodarska i trgovačka putovanja bjehu navlastito u staro i srednje doba poglavita promicala geografskih obreta te jedno s drugim od pamtivieka tiesno spojeno.

Geografski dakle namislih razrediti si gradju o dubrovačkoj trgovini: iztražiti naime trgovačke odnošaje, koje je Dubrovnik gojio preko mora s Italijom, Sicilijom i ostalimi državami sredozemnoga mora, koli na strani evrop-

[1] Ser. Razzi: La Storia di Raugia. Lucca 1595, pag. 125.

Digitized by Google

skoj kao i na afrikanskoj; za tiem trgovačke sveze po suhu: s bizantinskim carstvom, slavenskimi državami balkanskoga poluotoka, sa zemljami krune ugarske, a napokon s Turskom.

Budući da razvitak brodarstva i trgovine, kao što danas tako i njegda o mnogih je odvisio faktorih, o napredku obrti, o carinstvu, novčanstvu, o shodnom zakonarstvu tih vrsta; s toga nam se obazreti u trgovačkom životu rebublike dubrovačke takodjer na sva ona pomagala, od kojih je razvitak trgovine odvisio.

Republika dubrovačka u svojem na dalje državnom životu sliedila je primjerno svojem položaju, obsegu i naravi zemljišta politiku slabijega prema jačemu; da si osjegura samostalnost i trgovinu podavala se pod zaštitu možnijega, gojila sa svakim jačim prijateljstvo, s kojim se doticahu njezini trgovački interesi. Po tom je republika u vanjskoj politici uzimala jedino i izključivo obzir na svoje trgovačke interese, kojim su ostali državni obziri bili podredjeni, a prema trgovačkim interesom sklapala je ugovore i prijateljstva s tudjim svietom. S toga su u historiji dubrovačkoj oboja elementa politički i trgovački ne samo u tiesnom savezu pače tako prepletena da se jedan od drugoga razstaviti nepusti.

Napokon mi je primjetiti da je gradja, na kojoj su ovi prilozi osnovani, crpena iz arkiva stare republike dubrovačke, te je s najveće strane jošte nepoznata, do sada nigdje tiskana. Na savršenu pako sliku o političko-trgovačkoj historiji republike dubrovačke niti je pomisliti dok nebude svestrano pretražen stari arkiv republike dubrovačke, iz kojega je do sada na svjetlo izneseno što je dr. Fr. Miklošićem i M. Pučićem priobćeno. To je vrlo malo napram onomu, što se u dubrovačkom arkivu jošte nalazi. O tom mislim obširnije govoriti kada budem račun polagao o mojem boravljenju u arkivu dubrovačkom. To bi bilo samo s dubrovačke strane. Povrh toga biti će takodjer važne gradje o dubrovačkih odnošajih u arkivih u Beču, Mletcih i valjda drugdje po Italiji, Siciliji, Španiji itd., što nam je za sada jošte po gotovu nepoznato.

I.

Dubrovačka republika pod ugarsko-hrvatskom zaštitom.

(Od god. 1359 do 1526.)

Dubrovačka obćina, kojoj bješe davna nesnosno i sve to pogibeljnije gospodstvo mletačko, izčekivala je zgodnu prigodu, da

Digitized by Google

se čim prije toga mletačkoga tegotnoga odnošaja rieši. Ta se prigoda prikazivala u neprijateljskih odnošajih, koji tada radi Dalmacije obstojahu za vlade Ljudevita I medju Ugarskom i republikom sv. Marka. Ako se je u Dubrovniku predvidjalo, da će težko Mletačka Ugarskoj odoljeti i Dalmaciju obraniti, i prem da je Dubrovnik kralju Ljudevitu svaki uspjeh želio, te mislio u budućega možnoga susjeda zaštitu tražiti; nu s prva dok je bila jošte kraljeva vojska daleko, a blizu mletačka, valjalo je za njekoje vrieme obćini dubrovačkoj ipak se pretvarati i s Mletčići prijateljovati, podpomažuć jih ako i samo jednom galijom, kadno su Mletčani god. 1346 Zadar obsjedali,[1] za svaki pako slučaj utvrdiv gradove Dubrovnik i Ston.[2]

U isto vrieme (god. 1345) izaslan bi Ilija vlastelinske obitelji Sarak, tada nadbiskup dubrovački, sudrug kardinala Kolone, od pape Klementa VI da u dogovoru s ugarskim dvorom kuša cara Dušana i druge slavenske knezove na katoličku vjeru obratiti. Ilija vješti diplomat a glavni mletački neprijatelj upotriebi ovu prigodu te odkrije po naputku dubrovačkoga vieća ugarskomu dvoru sklonost Dubrovnika staviti se pod zaštitu krune ugarske.[3]

---

[1] Die 18 augusti 1345, in maiori consilio. Ad mandatum ducalium litterarum, in quibus continetur, quod comune Ragusii armare debeat secundum numerum virorum dicti comunis, et mittere primum ad exercitum comunis Veneciarum contra Yadertinos, eligi debeat un comito super ligno, qui ire debeat in obsequium exercitus comunis Veneciarum contra Yadertinos. Lib. Reformationum, vol. a. 1345. MSC. in archivio Ragusii.

Die 26 aprilis 1346, in maiori consilio. Odpravlja se jedna oružana galija u službu mletačku proti Zadru pod vodstvom Save Bonde. Lib. Reform., ibidem.

Sve što navodimo iz knjigâ viećâ izpisasmo iz izvodâ presv. dvorskoga savjetnika i kotarskoga kapetana g. Rešetara, o kojoj sbirci si pridržajemo na drugom mjestu obširnije progovoriti; medju tim presv. g. dvorskomu savjetniku svesrdnu zahvalnost izjavljujemo, što nam je svoje izvode za porabu ustupiti blagoizvolio.

[2] Die 24 marcii 1346, in maiori consilio. Capitula ad custodiam et fortificacionem civitatis propter periculosa nova, que presencialiter advenerunt. — 26 aprilis 1347. Capitula ad fortificacionem Stagni. L. Ref., ibidem.

[3] Circa annum 1345 Elias, antistes noster, ad Stephanum Dusianum, Rassiae imperatorem, legatus a Clemente VI pont. m. missus, in Gundulianis schedis dicitur. Quae res veri omnino similitudinem

Digitized by Google

Ovom dakle prigodom bješe zametnuto prvo dogovaranje medju obćinom dubrovačkom i dvorom ugarskim glede oslobodjenja Dubrovnika od mletačkoga gospodstva.

Iza toga uputi se kralj Ljudevit g. 1348 za primirja,[1] koje s Mletčići na osam godina utanači, u Napulj. Medju tim se kralj vrati već u lipnju iste godine na Vranu; tu ga dočeka nadbiskup Ilija s trima vlastelima, da se kralju u ime obćine poklone. Ovom drugom prigodom bi valjda potanje ugovoreno, što je docnije takodjer izvedeno: Dubrovnik naime od mletačkoga gospodstva izbaviti.

Pošto je ugovoreno primirje minulo te se rat izmedju Ugarske i Mletačke radi Dalmacije opet zametnu, odasla mletačko vieće u Dubrovnik dva svoja punomoćnika Pavla Loredana i Andriju Kontareva da traže uslied starih ugovora četiri galije u pomoć; uz to neka obćini savjetuju kako da se proti neprijatelju brani te da Dubrovnik i Ston što bolje utvrdi, jer je Ljudevitova vojska provalila u Hum, te hoće da udari na Ston. Neznajuć obćina kako će boj s Ugarskom ispasti, izkazavši punomoćnikom časti, obećav svu moguću pomoć, naredi, da se utvrdi Ston,[2] ali galiju samo jednu dade, izpričajuć se za ostale, što jih neima spremne.

Iza kako se Zadar 17 rujna 1357 kralju Ljudevitu predade, izjavi dapače dubrovačko vieće u svojem dopisu od 29 prosinca 1357 republici mletačkoj glede Zadra veliko sažaljenje. Republika pako mletačka primivši to pismo s velikim zadovoljstvom, odpravi

---

habere videtur, licet certi rei monumentum et legationis ibi causa non proferatur. Cerva, Metropolis Sacra Ragusina (RKP. u knjižnici male braće u Dubrovniku) pag. 589. Pisac pozivajuć se na Plodina (in addicionibus ad Ciaconium. T. II, p. 487) primjećuje: „Nam Clemens Pontifex plures antistites virosque religiosos ad diversos per christianum orbem principes legatos per ea tempora misit. Duplex poro eos mittendi causa Pontifici fuit, ut scilicet christianos principes ad arma adversus Turcas sollicitaret, qua de re ad dalmatas etiam episcopos litteras misit; altera ut Graecos, ad quorum principes oratores destinaverat, ad sinum romanae ecclesiae revocaret."

[1] Primirje bi takodjer knezu dubrovačkomu priobćeno. Die 10 octobris 1347. „Copia cuiusdam littere, a ducali dominio Veneciarum transmisse nobili viro Philippo Orio comiti Ragusii, et prudentibus viris iudicibus et comuni dicti loci, super facto treuge facte cum rege Ungarie ad annos octo." L. Ref., vol. a. 1347.

[2] Die 25 julii 1357 capte fuerunt infrascripte partes pro fortificacione Stagni. Reform., ibidem.

Digitized by Google

poklisare da opomenu Dubrovčane na vjernost, a da ih čim uže sveže, obeća, da će do mala doći s velikom vojskom obraniti Dalmaciju; povrh toga izjave svečano Dubrovčane za rodjene mletačke gradjane razširivši im znatno trgovačke slobode.[1]

„Tako su oboje republike", opazuje prvi dubrovački ljetopisac,[2] „svojim političkim postupkom zavadjale jedna drugu, čekajuć Mletčići prigodu da sasvim podjarme Dubrovnik, a Dubrovčani da se sasvim oslobode Mletaka."

Medju to su Mletčani u Dalmaciji i u Italiji sve to nesrećnije vojevali, te videći da nemogu nikako uzdržati gospodstvo u Dalmaciji, što se već bjehu dalmatinski gradovi Ljudevitu predali, odasla mletačko vieće poslanike da mir zamole od Ljudevita. Kralj im ga zbilja podieli 18 veljače 1358. Medju ostalimi bi u tom miru uglavljeno: da Mletčići ustupljuju kralju Ljudevitu sve zemlje i otoke, imenito od Senja do Drača, što su Mletčani posjedovali na iztočnoj obali jadranskoga mora; medju kojimi se mjesti takodjer Dubrovnik navodi.[3]

Mletčani pako da nebudu sasvim iztisnuti iz iztočne obale jadranskoga mora te da uzdrže u svojoj vlasti bar Dubrovnik, nehtjedoše s početka ob ustupu Dubrovnika ništa čuti, tvrdeć da Dubrovnik k Dalmaciji nepripada. Buduć da Ljudevit nehtjede od zahtjeva odustati, za to bi napokon i Dubrovnik ustupljen.

---

[1] Cerva, Metropolis MSC. II, p. 612. Engel: Geschichte des Freistaates Ragusa. Wien 1807, S. 124—131, Anhang Nro. VIII, pag. 303. Appendini: Notizie istoriche critiche. T. I, p. 291—93.

[2] Gjone Rastić: Chroniche di Ragusa MSC. ad annum 1358.

[3] Tabulae pacis inter Ludovicum I regem ac ducatum Venetum initae . . . renunciarunt de facto (scl. ambaxatores Ven.) toti Dalmaciae, a medietate scilicet Quarnarii usque ad confines Duracii . . . specialiter Nonae, Jadrae, Scardonae, Sibenici, Tragurii, Spalati et Ragusii. Lucius: de regno Dalmatiae et Croatiae. Amstelodami 1668. Lib. IV, c. XVII, p. 379. Fejér: Cod. dipl. IX, vol. II, p. 654. Kukuljević: Jura regni P. I, p. 128.

Da je mnogo stajalo Mletkam do Dalmacije vidi se iz razlogâ, što je navodila u mletačkom vieću stranka, koja je bila proti miru i proti ustupu Dalmacije: „Come! rinunciare all' sostegno principale delle armate, rinunciare a quei porti, tanto vantaggiosi, anzi necessarii al commercio, alla sicurezza, e che in mano del re d'Ungheria si convertirebbero a continuo travaglio, a danno, a perdizione in fine della Republica." Romanin: Storia documentata di Venezia. T. III, pag. 203.

Digitized by Google

Iza toga Dubrovčani odpraviše (28 veljače 1358), kao što i ostali dalmatinski gradovi, svojega posljednjega mletačkoga kneza, kojemu i onako bi zapovied iz Mletcih za odlazak stigla, obasuv ga udvornošću i izkazav mu riedke časti.

Riešivši se tim Dubrovnik mletačkoga gospodstva, umah prihvati dubrovačko vieće izvršujuću vlast, koju je vršio knez, te odredi u vieću na isti dan kneževa odlazka (28 veljače 1358): da se imaju izabrati većinom glasova na dva mjeseca tri upravitelja, koji će vršiti sa sudci i malim viećem istu vlast, koju je njegda vršio knez sa sudci i malim viećem. Uslied toga biše izabrana tri vlastela Petar Ranjina, Maroje Bunić i Ivan P. Gundulić da kneževskom vlašću rukovode državne poslove,[1] te da s malim viećem upravljaju državom svaki ćedan izmjenice. Nakon minuloga roka bi ustanovljeno da se izaberu izmedju šestorice većinom glasova opet tri upravitelja, od kojih će svaki dvadeset dana vladati.[2]

Povrh toga bi u istoj sjednici velikoga vieća zaključeno da se pošalje poslanstvo u ime obćine ka kralju ugarskomu.[3]

[1] Die 28 februarii 1358. In maiori consilio, in quo quidem consilio interfuerunt consiliarii CXXX: captum et firmatum fuit per omnes, quod fiere tres rectores civitatis huius et tocius comitatus.

Item in eodem mai. cons. captum fuit, quod dicti rectores elligendi regere debeant II menses; per ball. CXXV.

Item in eodem mai. cons. captum fuit per omnes, quod isti tres rectores elligendi habere debeant tantum libertatem cum iudicibus et parvo consilio, quantum habebat dominus comes cum dictis iudicibus et parvo consilio; salvo quod si defficeret aliquis judex vel consiliarius, non posset fieri, quam per maius consilium. Et etiam si expediverit fieri ambaxiatores, fieri debeant per dictum maius consilium. Et quilibet dictorum rectorum debeat regere cum dictis iudicibus et parvo consilio ad septimanam. Et ille rector, qui non habebit ultra medietatem ballotarum, non sit rector. Et ille, qui habebit ultra medietatem, remaneat rector.

In eodem mai. cons. facti fuerunt rectores civitatis Ragusii Petrus de Ragnina, Marinus de Bona, Johannes Pauli de Gondola. L. Ref., vol. a. 1356.

[2] In maiori consilio 30 aprilis 1358: quod VI rectores eligi debeant, quorum III remanere debeant, scilicet illi III, qui plures ballotas habebant ultra medietatem; quod illi tres rectores, qui remanebunt, stare debeant in castello diebus XX pro quolibet in regimine. Lib. Ref. vol. a. 1358.

[3] In eodem mai. cons. captum fuit et firmatum per omnes, de mittendo ambaxiatam ad serenissimum dominum regem Hungariae. Lib. Ref., vol. a. 1358.

Digitized by Google

Medju to kušala je republika dubrovačka s dalmatinskimi gradovi, kojim Ljudevit potvrdi stare slobode, sklopiti savez: da stupe naime s republikom bez uštrba kraljevske vlasti u jednu državnu zajednicu da uzmognu unapried svaku tudju navalu hrabrije odbijati. Ovo čestito nastojanje opetovano od obćine dubrovačke nenadje ni sada ni docnije u dalmatinskih gradovih odziva; nesloga bo, koja vladaše medju dalmatinskimi gradskimi obćinami, nedopusti da se savez sklopi, dok ih ista nesloga najposlije opet nespravi pod gospodstvo mletačkoga lava.[1]

Dubrovačko vieće u smislu spomenutoga zaključka izabere 1 ožujka 1358[2] četiri poslanika: Petra Ranjinu, Ivu Bunića, Ivana Gundulića i Ivu Crievića, koje posla zajedno s nadbiskupom Ilijom Sarakom preko Senja na dvor ugarskoga kralja Ljudevita u Višegrad, da uslied prijašnjih dogovaranja utanače: pod kojimi naime da se pogodbami stavi republika dubrovačka pod zaštitu krune ugarsko-hrvatske. Iza kako bjehu ugovorene pogodbe sa savjetnici krune, urečeno bi u tu svrhu 11 svibnja 1358 kraljevsko vieće; viećano je u pritomnosti kraljevoj, dubrovačkih poslanika i velemoža Nikole nadbiskupa koločkoga dvorskoga kancelara, biskupâ Stjepana nitranskoga, Petra bosanskoga, Tome i Ladislava, izabranoga biskupa vesprimskoga i sremskoga, pa Nikole Konte palatina, Andrije vojvode erdeljskoga, Ivana Husa bana hrvatsko-dalmatinskoga, Leustahija bana slavonskoga i mnoge druge gospode. Tu se zakune nakon uglavljenih pogodba, na sv. evangjelje nadbiskup Ilija s poslanici dubrovačkimi u ime republike, a kralj sa pritomnimi velemožami u ime krune, da će točno držati svekolike pogodbe utanačene ugovorom, kojega pročita tajnik kraljev, po kojem ugovoru republika dubrovačka stupa pod zaštitu kralja Ljudevita, odnosno krune ugarsko-hrvatske, sina mu nasljednika u kraljevstvu, a kad nebi imao sinova, netjaka mu Ivana sina Stjepanova, brata kraljeva, i ostalih baštinika i u kraljestvu nasljednika.[3] U povelji, koju Ljudevit izda u tu svrhu utanačen bi potanko odnošaj obćine dubr. prema kruni ugarsko-hrvatskoj.

Dubrovačka se naime obćina obveza „da će plaćati kralju i njegovim nasljednikom za zaštitu 500 dukata u zlatu na godinu,

[1] Gj. Rastić l. c.

[2] L. Ref. a. 1358.

[3] Povelja medju izvori, koji će se štampati u knjizi „Starine“.

Digitized by Google

2050 perpera u zlatu kralju srbskomu, a 500 perpera banu bosanskomu i sve ono, što je do tada običavala i obećala plaćati.

„Občina će kralju ili sinu mu, baštinikom ili nasljednikom njegovim u kraljestvu zapjevati tri krat u godini u svojoj stolnoj crkvi: „slava".

„Da republika prihvati za svoj znak na kopnu i na moru stieg ugarski.

„Kada kralj, sin mu, ili netjak ili tkogod od njegovih nasljednika uzhtie doći u Dubrovnik, da ga občina pristojno i gostoljubivo primi, da mu dade dva objeda i dvie večere.

„Povrh toga kada bi kralj digao pomorsku silu svojim troškom, da će ga občina podpomoći i dati mu na njegovih 30 galija jednu, koja da mu na njezine troškove služi dokle god kraljevske galije uzstoje na moru; kad bi pako kralj digao galije troškom občina dalmatinskih dati će mu tada republika na 10 galija jednu.

„Budući da občina treba za svoj razvoj shodna zemljišta, podjeljuje joj kralj na njezinu molbu onaj predjel uz more, koj se proteže od medja grada Dubrovnika i mjesta Kurila (Petrova sela) pa sve do Stona.

„Kralj povrh toga potvrdi občini cieli njezin posjed toli na kopnu kao i na moru, da ostane u vlasti gradjana, koji da vladaju, zapoviedaju i razpolažu u svojih domaćih poslovih slobodnom voljom i po svojih zakonih.

„Kneza će si nadalje birati občina iz sredine kraljevih vjernih, dočim si kralj pravo potvrde pridrža. Knez će uživati plaću, časti i prava kao što je bilo u običaju; dužnosti će pako iste vršiti kao što njegda za gospodstva mletačkoga uz savjet razboritih muževa, koje mu občina za pomoćnike i savjetnike odredi.

„Kada bi nadalje koj Ugrin imao razpru s kojim Dubrovčaninom ili ovaj s onim, tužitelj ima se obratiti na sudište obtuženika, osim kada bi se oba nahodili u onom mjestu gdje su sklopili ugovor, jer tada da im sudi sudac mjesta, izuzamši gradove dalmatinske, Hum, Bosnu i Zetu, s kojimi, tvrdi se, da ima Dubrovnik starih ugovora.

„Zakleti će se gradjani i občina da će joj kraljevi prijatelji biti i njoj prijatelji, a neprijatelji kraljevi takodjer njezini neprijatelji. Ako bi se pako koj kraj Dalmacije od kralja i njegovih nasljednika odmetnuo te bi ga s pomorskom silom pokoriti valjalo, priskočiti će tada občina u pomoć jednom galijom, koju će o svojem

Digitized by Google

trošku tri mjeseca uzdržavati. Ako bi se napokon kralj ili njegovi nasljednici zaratili s kraljem srbskim ili republikom mletačkom, Dubrovčani da trguju s njimi i putuju po njihovih krajevih slobodno.

„Sa svoje se pako strane obveza Ljudevit, da će on i njegovi nasljednici republiku i njezine gradjane braniti od svakoga i proti svakomu, imenito od kralja srbskoga i bana bosanskoga.“[1]

S ovim po kralju i velemožam zavjerenim i podpisanim (27 svibnja 1358) temeljnim ugovorom, uputi se po nalogu kraljevu Petar biskup bosanski[2] u Dubrovnik, da od kneza, sudaca i gradjana primi zakletvu vjernosti i odanosti. Cielo se vieće svečano zakune da će točno i sveto držati onaj medju krunom ugarsko-hrvatskom i obćinom dubrovačkom utanačeni ugovor.[3] Vieće uz to odredi da četiri vlastelina prate biskupa bosanskoga do Stona, darovavši mu 200 dukata u zlatu.[4]

1.

Tim stupi republika dubrovačka pod zaštitu krune ugarsko-hrvatske; pod zaštitu, koja je po Dubrovnik od znatne bila koristi. Jer republika ovim ugovorom otvori svojoj trgovini ne samo puteve u obilne i bogate krajeve ugarskoga podunavja, kojim putem, pošto Osmani osvojiše veći dio byzantinske države, udari tada trgovina azijatska. Pod stiegom pače za tada možnoga kralja ugarskoga i trgovanjem s kraljevimi neprijatelji uz vlastito i samostalno razpravljanje trgovačkih razmirica bujno se razvijala du-

[1] Nadbiskup Ilija imadjaše od vieća povrh svega nalog, da umjesto mletačkoga kneza zaišće od kralja, da pošalje u Dubrovnik svake godine svojega kneza. „Id cum zagrabiensi episcopo communicavit Elias“, pripovieda Cerva, „at ille Ragusinorum consilium omnino improbavit, qui vix a veneto praetore liberati, denuo exterum hominem sibi quaererent imperaturum.“ S toga propusti nadbiskup zaiskati od kralja kneza. „Reversus Ragusium, aegre tulit, quod zagrabiensis episcopi consilio publicum neglexisset mandatum.“ Sacra Metropolis Ragusina MSC. T. II p. 623.

[2] Povelja medj izvori.

[3] Die 18 julii 1358, in maiori consilio, captum per omnes de iurando: „attendere, observare omnia, quaecumque combinetur in privilegio serenissimi domini Ludovici dei gracia regis Hungarie, quod apportavit reverendus in Christo pater dominus episcopus Bosnensis, ac etiam omnia, que continentur in privilegio, quod communis eidem domino regi destinavit.“ L. Ref., ibidem.

[4] Die 18 julii 1358, in maiori consilio, captum per omnes. L. Ref., ibidem.

Digitized by Google

brovačka trgovina po kopnu i moru. Ugarska je pako zaštitu republike uvažavala i cienila, navlastito dok je bila Ugarska u posjedu Dalmacije i dok je uticala na Srbiju i Bosnu.

Nu ugarskom si zaštitom neobezbjedi samo republika svoju trgovinu, imenito napram zavisti mletačkoj, već joj kraj toga osta podpuna sloboda u razpravljanju svojih nutarnjih i vanjskih posala. Ovom zgodom bi uredjen izbor kneza: umjesto što se do sada biralo tri na dva mjeseca, ili tri na šestdeset dana, da odsad budu izabrana trojica, a od te trojice onaj, koj zadobije više od polovice glasova da ostane knezom mjesec dana.[1] Povrh toga bi odredjeno da se osnuje nova zakonska knjiga po vezu „zelenjak" *(liber viridis)* zvana, koja obsiže zakonske zaključke od god. 1358 do 1462, i da se stiegovi na galijah i brodovih s kraljevskimi znakovi u zlatu i srebru izvezenimi prihvate.[2] Zakon pako, kojim je bila republika za mletačkoga gospodstva svojim ljudem zabranila, da u obće nikomu nije slobodno do same obćine tražiti ili pribaviti si od tudjinaca zemljišta,[3] bude dokinut. I uslied toga dozvoli vieće poslanikom Lovru Volkašiću i Maroju Gučetiću, koje posla da kr. Ljudevitu u ime obćine svesrdno zahvale, da mogu izmoliti za se od kralja koji god otok od Korčule niže dole, na kopnu pako Omiš, a od Omiša put zapada koliko uzmognu i uz to bješe poslanikom naloženo da zamole kralja nebi li obćini podielio otok Korčulu.[4]

Nakon toga nadbiskup Ilija, koj najviše posredova onu nagodbu s Ugarskom, odreče se svoje stolice (1360) i uputi se k dvoru ugarskomu, na kojem je svojski podulje vremena zastupao

[1] In maiori consilio 28 septembris 1358. L. Ref., ibidem.

[2] Die 28 marcii 1359, in maiori consilio captum fuit, mittendi Venecias ad faciendum aliquas banderias cum armis domini nostri regis Hungariae pro galeis et lignis nostris.

[3] Lucius, memorie di Traù p. 396.

[4] Die 15 septembris 1358, in maiori consilio captum fuit et firmatum per LXXVIII ipsorum consiliariorum, quod detur licencia Laurencio de Volcasio et Marino de Goze, ut possint in isto viaggio per se impetrare a domino rege Hungarie a Curzula inferius insulas in mari, et in terra firma Dalmisium, et a Dalmissio inferius versus ponentem, quantum voluerint et potuerint, non obstante aliquo statuto in contrarium.

Eadem die in eodem maiori consilio captum fuit et firmatum per LXV ipsorum consiliariorum: quod petant Curzolam pro commune Ragusii. L. Ref. vol a. 1358.

131056

Digitized by Google

interese svoje otačbine, imajuć na ugarskom saboru uz ostale crkvene dostojanstvenike sielo i glas.[1]

Pod zaštitom ugarskom znala je republika dubrovačka sačuvati podpunu slobodu takodjer u uredjivanju svojih vanjskih odnošaja; kao što to medj ostalimi svjedoče toliki trgovački ugovori neodvisno i bez upliva ugarskoga utanačeni s mnogimi talijanskimi općinami i susjednimi slavenskimi državami. To isto potvrdjuju takodjer prijateljski odnošaji uglavljeni s mletačkom republikom, prema kojoj se Dubrovčani vladahu umjereno i oprezno, odaslav u Mletke Jakova Minčetića da zahvalnost izjavi vieću u ime Dubrovnika za svu dobrohotnost izkazanu za vreme od 150 godišnje zajednice te da općina dubrovačka želi i nadalje ostati u dobrom prijateljstvu s Mletačkom i zajedno s njom trgovati.[2] Jedva što su se nadalje Osmani pojavili na pragu od Evrope začme Dubrovnik neodvisno od Ugarske takodjer s njimi sklapati diplomatičke ugovore, da si obezbjedi svoje naselbine u balkanskih zemljah, a svoju pomorsku trgovinu u iztoku.[3]

U svakoj sgodi štitio je zbilja Ljudevit Dubrovnik proti svakoj vanjskoj nevolji: od slavenskih nemirnih susjeda kao i od mletačke pohlepe podupirajuć dubrovačke interese svakom prigodom, gdje god se radilo o promaku njihove slobode, trgovine i blago stanja. Ljudevit god. 1360 dozvoli općini, da si može birati kneza kojega joj drago, osim Mletčanâ, njihovih privrženika i kraljevih neprijatelja. Povrh toga dozvoli kralj, da mogu ljudi srbski svako doba, to mira to rata, slobodno trgovinom dolaziti u Dubrovnik, a Dubrovčani uzvratice u Srbsku.[4] Posredovanjem Ljudevita dozvoli papa Urban V Dubrovčanom da slobodno sa nevjernici trguju, uslied toga utanačiše (1366) koristne trgovačke ugovore sa sultani iztoka.[5] Da Ljudevit nadalje podpomogne dubrovačku trgo-

---

[1] Farlati: Illyrici sacri tom. VI pag. 133—134. Ilijino se ime u listinah spominje do god. 1373.

[2] Gj. Rastić op. cit.

[3] Ugovorom utanačenim u Brusi god. 1365 sa sultanom Orkanom II polučiše Dubrovčani slobodu trgovanja u turskih krajevih toga i budućega vremena. „Et in pacse di barbari", primjećuje Rastić (op. cit.), „si assicurava il commercio nelle provincie slave." Ovaj sultanovom rukom potvrdjeni ugovorbi Osmanom svetinja i podloga polašticâ, što jih od tada Dubrovniku podjeljivahu.

[4] Povelja medj izvori.

[5] Cerva op. cit. T. II pag. 646.

Digitized by Google

vinu preporuči dubrovačke gradjane i trgovce gospodaru Ferare, podvojvodi milanskomu i drugoj talijanskoj gospodi, da Dubrovčane, kada bi u njihove zemlje dolazili u svakom pogledu štite.[1]

Kralj ugarski takodjer je branio Dubrovnik kad god pomoći zaiska proti svojim neprijateljem. U razmirici naime i krvavoj borbi s Vojslavom Vojnovićem knezom užičkim zamoli vieće putem svojega poslanika na dvoru ugarskom Maroja Gučetića pomoć u kralja Ljudevita, navodeć: da je Vojslav provalio u dubrovačku državu da se osveti Dubrovčanom što je Ljudevit provalio u zemlju kralja srbskoga, opustošivši Rieku i Šumet, grozi se, da će oplieniti ostalo zemljište i posjesti Rt stonski kao sielo knezova humskih.[2] Jedva što je občina od Vojslava mir kupila,[3] opet joj se Vojslav, kao prijatelj Kotora, ratom zagrozi. Vieće se na to u kralja prituži moleć ga opet za pomoć proti Vojslavu, koj hoće da Dubrovnik osvoji.[4]

U isto vrieme zavadi se Dubrovnik s Kotorom radi solne trgovine. Vieće je nagovaralo občinu kotorsku na mir i prijateljstvo[5]; nu Kotorani oslanjajuć se na prijateljstvo i pomoć Vojslavljevu, nehtjedoše od svojih zahtjeva popustiti.

Proti Vojslavu, koj oplieniv zemljište dubrovačko namjeravaše udariti na Ston i Dubrovnik, obrati se vieće putem svojega izaslanika Lava Držića za pomoć, takodjer na bana dalmatinskoga, da pomogne za volju kraljevu občini po moru obraniti

---

[1] Povelje medj izvori.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, vol. 1359—1380 (MSC. u starom arkivu dubrovačkom); fol. 4 bez godine. Po sliedećem sudimo, da je pisano pod konac god. 1359.

[3] Občina javlja kralju ugarskomu, palatinu, banu bosanskomu i dalmatinskomu, da je kupila od Vojslava mir za 4000 perpera. Lettere e Comissioni di Levate l. c. fol. 7 takodjer bez godine.

[4] Veljače g. 1360. Občina dubr. nudi kralju Ljudevitu svoju brodarnicu, da si sagradi tri galije; povrh toga moli pomoć proti Vojslavu. Lettere e Commissione di Levante, vol. cit.

[5] Die 26 julii 1361. „De respondendo comuni Catari in hunc modum: quod nos semper ipsos habuimus et tractavimus tamquam fratres et amicos, et ad omnia eorum comoda et honorem operati fuimus, et ipsi semper et continue operati fuerint contrarium contra nos et civitatem nostram omni modo, quo sciverunt, potuerunt verbis, literis et factis. Et id circo processimus et providere intendimus contra ipsos, tamquam contra inimicos nostros mortales, toto posse et tamquam subiectos Voislavi.“ L. Ref. vol. a. 1361.

Digitized by Google

Ston,[1] da pazi uz to na Kotorane, koji u njegovoj zemlji borave i nebi li Dubrovniku htio ustupiti trgovinu na Neretvi. Tim posljednjim, primećuje se u dopisu, bi Dubrovnik najpreče ukrotio svoje pohlepne susjede, jer nebi soli od nikud drugud mogli dobivati. U to ime nudjahu mu 2500 dukata na godinu.

S druge pako strane izda vieće na zapovjednika galija 12 svibnja 1362 stroge naloge da se čvrsto obloži Kotor, te da se s mora i kopna, pomoćju vojske, koju medju to u pomoć posla ban Nikola Seč, svojski udari na Kotor i Vojslava. Povrh toga bi naloženo da se svaki brod ma bio i mletački[2] zaplieni, koj bi vozio u Kotor hranu, oružje ili trgovinu neprijateljsku.[3]

Nakon dvogodišnjega ratovanja pomiri se napokon posredovanjem cara Uroša i Mletaka[4] Vojslav i Kotorani s Dubrovnikom[5] utanačiv da jedan drugomu otete zemlje i sužnje povrate.

Netom se Dubrovnik riešio Vojslava druga mu pogibelj zaprieti (1368) od Nikole Altomanovića nećaka Vojslavljeva, najbližega susjeda, župana naime užičkoga, koj posvojivši Vojslavljevo zemljište zatvori mu ženu i dva sina. Tiesno prijateljstvo, u kojem stajaše Dubrovnik prema Tvrdku, koj podpomagaše srbskoga de-

---

[1] Die 18 julii 1361. „Voislav, arobando, abrusando et destrusando finalmente tutto lo nostro contado, intende de vener a Ragusa et a Stagno, et prender se potra. De Ragusa non havemo pagura, ma de Stagno nui dubitemo. Debi supplicare da parte nostra a dito miss. lo bano, di darvi tosto alguno ayde per mare in lo ditto luego de Stagno; fara placimento et honor de miss. lo re.“ Lettere e Comissioni di Levante vol. cit.

[2] Mletačko vieće piše 23 rujna 1361 banu Slavonije, da su Dubrovčani izdali proglas „quod nostri mercatores non possint cum navigiis, mercibus et rebus ire ad partes Catari“, ali da se to već nemože od njih podnositi, neka jih dakle ban ukori. Misti consilii rogatorum MSC. veneti archivii.

[3] Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[4] 6 prosinca 1361. Mletačko vieće šalje Pavla Kvirina, da posreduje mir medju Dubrovčani, Kotorani i knezom Vojslavom. Misti, ibidem.

[5] 31 julii 1362. „De dando plenam libertatem domino rectori et parvo consilio et consilio rogatorum faciendi et tractandi et firmandi pacem cum domino imperatore Sclavonie et cum Voyslavo et cum aliis inimicis nostris per illum modum, qui eis videbitur, sicut maius et generale consilium facere possit.“ L. Ref., ibidem.

20 siečnja 1363 odasla občina dubrovačka k Voislavu Ivana Gundulića i Jakova Minčetića, da sklope s njim u ime vieća prijateljstvo, i da ga pozovu u Dubrovnik. L. Ref., ibidem.

Digitized by Google

spota Lazara, Nikolina neprijatelja, bješe valjda k tomu povod. Nikola da se Tvrdku osveti zaiska od Dubrovnika srbski dohodak. Buduć mu obćina naravno taj zahtjev odbi, za to udari Nikola s vojskom i oplieni joj zemljište. Republika u stisci obskrbi vojskom Ston, a zamoli kralja Ljudevita da naloži banu dalmatinskomu, neka joj u pomoć priteče. Ljudevit je republiku umirivao da joj Nikola neće štetiti. Kadno Nikola zbilja u dubrovačku zemlju opet provali i silne joj štete nanese, nastojala je republika da posredovanjem Sankovim, Tvrdkovim i Ljudevitovim Nikolu na pomirenje skloni. Sanko preuzme da pomiri Nikolu s Dubrovnikom. Posredstvom Sankovim bješe Nikola sklon na mir pod pogodbami. Ali vieće nehtjede da prihvati mir, bez dozvole kralja Ljudevita. Medjutim da bude primirje dok se nevrate dubrovački izaslanici Maroje Gučetić i Ivan Gundulić, koje posla vieće u tu svrhu k dvoru ugarskomu. Ljudevit posredovanjem Nikole Gare bana mačvanskoga glavnoga Nikolina prijatelja, htjede da posreduje mir. Republika je bila sada pripravna prihvatiti mir uz povratak oteta joj zemljišta i sužnjeva, pače je kralja molila da se župan čim prije razoruža, jer mu inače na duže odoljeti nemože. Nu Nikola uz svu kraljevu prietnju i zapovied ne samo da neprista na mir uz pogodbe dubrovačke, već se lati oružja i navali na dubrovačko zemljište. Uslied toga ohrabre se Dubrovčani i pomoćju Tvrdkovom suzbiju neprijatelja, koj bješe provalio u Župu.[1]

Na to odasla vieće g. 1371 Dobru Kalića i Ivana Gradića k dvoru ugarskomu da zamole u kralja pomoć proti Nikoli. U naputku (od 24 ožujka 1371)[2] danom poslanikom opisuje se Nikola kano čovjek medju svimi srbskimi velemožami najoholiji izdajica, koj neće da s republikom u miru i ljubavi živi, pače traži od nje dohodak od 2000 perpera što plaća Dubrovnik svake godine kralju srbskomu. Toga radi uznemiruje Nikola sveudilj Dubrovnik te mu velik strah zadaje. Svi pokusi Nikolu umiriti bjehu bez uspjeha, što neće da popusti od svoga zahtjeva, da mu se naime srbski dohodak plati. O grožnja Nikolinih navode, da je pisano kralju Ljudevitu višekrat; al jih kralj svaki put pismeno umiri. Kušano je takodjer, veli se nadalje, s darovi Nikolu umiriti, koj za uzdarje posla svoju vojsku da dubrovačko zemljište pohara, popali i oplieni;

[1] Gj. Rastić l. c.

[2] Lettere e Commissioni di Levante vol. cit.

Digitized by Google

povrh toga pako traži 6000 dukata kano neplaćeni dohodak za prošle godine, što no je republika srbskoj jurve platila. „Zemlja nam je“, navode, „opustošena a mnogi su žitelji, braneć svoje imanje, izgubili život, a mnogi su sužnjevi. Kraj svih kraljevih opomena neće Nikola da se pokori zapoviedi, robi po zemlji dubrovačkoj, muči zasužnjene dubrovačke žitelje, koji od gladi i nevolje pogibaju.“ Iza toga smjerno mole kralja za pomoć sjećajuć ga njegove zakletve, te ako Dubrovniku u pomoć nepriteče, da duže uztrajati nemože; prose ga: da jih nepusti propasti, da jim nepusti ubijati ljude i rušiti grad. Bude li Nikola ukroćen, primjećuje se, biti će to primjerom i drugim srbskim velemožam. Banu pako mačvanskomu, glavnomu prijatelju Nikolinu, neka poslanici idu, ako bi po naročitoj kraljevoj zapoviedi ići imali, banu tada neka opišu Nikolom počinjene zulume, ali u nagodbu neka se s njim podnipošto neupušte.

Povrh toga nalaže se poslanikom, da obrazlože kralju, kako obćina samo o trgovini živi, koju ponajviše tjera po Srbskoj; ali je srbska trgovina posljednje vrieme znatno u nazadak udarila radi zavladavših razmirica i dielitba medju velemožami srbskimi. S toga neka se kralj umoli, da posreduje u pape nebi li republici dozvolio da svake godine pošalje po dva broda, svaki od 400 bačava, za krajeve Sirije, nakrcana trgovinom izuzamši oružje, željezo i druge bojne sprave.

Medju to je ban mačvanski republici na znanje dao, da će se glavom uputiti Nikoli, da joj oslobodi sužnjeve, mir utanači i da joj se namire štete. Vieće, neimajuć velika pouzdanja u Nikolina zaštitnika, javlja (3 svibnja 1371)[1] svojim poslanikom u Ugarskoj o banovom dopisu primjećujuć: u Nikole ništa nije koristilo, niti opomene kraljeve, niti što je ban k njemu poslao svojega poslanika, jer Nikola sveudilj sužnje ljuto muči, svojom vojskom pustoši dubrovačku zemlju, hvata ljude, te osim 4000 dukata, što no mu platiše sužnjevi, nanieše nam štete preko 30.000 dukata u vriednosti. Ako kralj Dubrovniku nepomogne osvetiti se Nikoli i nadoknaditi štete, grad će propasti i nigda mira od susjedâ neće imati. Ban pako mačvanski, zaštitnik Nikolin, malo mari za dubrovačke stvari, za to valja poslanikom obratiti se na drugu gospodu i prijatelje da Dubrovnik u kralja zagovore.

[1] Lettere e Commissioni di Levante vol. cit.

Digitized by Google

U pismu (7 svibnja 1371) pako na bana[1] sve to jošte jednom vieće dubrovačko o Nikoli opetuje, kano što u prediućem dopisu na poslanike u Ugarskoj; moli napokon bana za pomoć, da se Nikola ukroti i nanesene štete nadoknade.

Medju tim bi naloženo Andriji Benesi (8 svibnja 1371) i Nikoli Jakinjaninu plaćeniku (20 svibnja 1371)[2] da se upute s oružanimi brodovi u zaljev kotorski, da Nikola nebi s te strane na Dubrovnik navaljivao. Lava Držića pako odasla vieće u Obrad poglavici konavaoskomu da ugovori primirje sa županom, za kojega primirja da nijedan od Nikolinih ljudi nedolazi u dubrovački kraj, a nijedan Dubrovčanin u županovu zemlju.[3]

Za primirja dobi Dubrovnik na svoju stranu medju ostalimi Balšiće župane zetske, koji mu obrekoše proti Nikoli pomoć. Vieće izasla (10 lipnja 1371) Pavla Gjorgjića k Jurju Balšiću, da s njim utanači, kako, kada i gdje da se prebaci vojska, koju je republika imala na svojih brodovih u kotorski zaljev poslati, da udari na Nikolinu zemlju; ujedno mole Jurja da bar ovom prigodom nebi udario na Kotor, s kojim je u zavadi živio, da nebi Kotorani imali povoda tužiti se u kralja ugarskoga na Dubrovčane.[4] Nikola bude po tom prisiljen na mir.

Dubrovačko je vieće za toga izdalo zakon, kojim se u Dubrovniku zabranjuje trgovanje medju inostranci, to jest inostrancu s inostrancem. Povod tomu zakonu bijaše, što su Dubrovčani molili u mletačkoga vieća oslanjajuć se na mletačku povlasticu od 2 siečnja 1358 da im se dozvoli u gradu Mletcih trgovati s inostranci, kao što trguju sa mletačkimi gradjani. Ali mletačko vieće odbije dubrovačku molbu iz razloga, što bi to isto zahtievali svi

---

[1] Lettere e Commissioni di Levante l. c.

[2] Lettere e Commissioni di Levante l. c.

[3] Die 20 madij 1371. „Che sia treuga; che li Ragusei non debia offender a vuy, ni vuy cum la vostra gente ad essi; che in questo tempo nessun deli vostri debia vegnir alo tegnir di Ragusa, ni nessun di Ragusa debia vegnir alo vostro tegnir.“ Lettere e Comm. di Levante vol. cit.

[4] Die 10 junii 1371. Adonque vuy ve debie informar, quando sara luogo, per caregar questa gente. . . Priega lo dicto Jura, che non faça nessuna novitade contra Catharini in questo tratto, a ço che li ditti Catharini non habia materia de lamentarsi alo re di Ungaria . . . et despuo una altra fiada lo ditto Jura pora procedere contra li Catharini, chomo li piasera. Lettere e Commissioni di Levante vol. cit.

Digitized by Google

drugi inostranci, koji u Mletcih borave.[1] Da je taj zakon ponajviše dohvatio mletačke interese, pokazuje to, što je mletačko vieće prvo diglo glas proti tomu zakonu. Vieće pako dubrovačko na pritužbu mletačku odgovori (9 listopada 1372): da je stvorilo zakon s dozvolom kraljevom, njemu na čast i na uzdržanje i ojačanje njegova grada.[2] Premda se dubrovačko vieće glede napomenutoga zakona stavilo pod zaštitu kraljevu, Mletčani nemareć za to, stvoriše zakon primjeran dubrovačkomu, kojim se zabranjuje Dubrovčanom u Mletcih trgovati.[3]

Osjetiv Dubrovnik štetu, koju mu mletačka zabrana prometu počini, odasla Blaža Radovana (u siečnju 1373)[4] u Ugarsku s pritužbom proti republici sv. Marka, koja taj zakon stvori, primjećuje se, da se Dubrovniku osveti, što se stavi pod hrvatsko-ugarsku zaštitu; ujedno da zamoli kralja i sve velemože od upliva za posredovanje u mletačkoga vieća, neka bi se dokinuo zakon, stvoren proti trgovanju Dubrovčanâ u Mletcih.

U svibnju pako iste godine (16 svibnja 1373) javlja vieće kralju, da se mletačka republika dogovara s njegovimi susjedi Jurjem naime Balšićem i Nikolom Altomanovićem na propast i štetu kraljevih zemalja, imenito obćine dubrovačke.[5] Iza toga da su Mletčani obrekli Jurju Kotor i Drač (vestras civitates), a Ni-

[1] 23 veljače 1369. Dubrovčani mole „quod concedamus eis, quod Ragusini possint vendere, emere et mercari cum forensibus sicut faciunt cum nostris civibus intus in nostra civitate Veneciarum.“ Misti cons. rogatorum MSC. arch. veneti.

[2] Die 9 octobris 1372. „Hunc vero ordinem conditum ex auctoritate et licencia nobis concessa et attributa a domino nostro naturali domino rege Hungarie, ad eius honorem et sue civitatis conservationem et augmentum.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[3] 23 prosinca 1372. Dubrovčani izdali su takove zakone, da su naši izgubili sve povlastice, što su već davno ondje uživali; s toga neka se proglasi, da prošav siečanj „aliquis Raguseus non audeat nec possit extrahere de Venetiis aliquas mercationes, nec in Veneciis aliquas mercationes ponere vel conducere, sub pena perdendi totum id, in quo fuerit contrafactum.“ Ako bi koj usuprot radio, „cadat ad penas, stricturas, ligaminaque contra ordinum haveris“ etc. Misti cons. rog. MSC. arch. veneti.

[4] Mense januarii 1373. „Chometemo (rector cum lo consilio menor) a voi Blasio de Radovan, debi andar per parte nostra e di tutta la terra al nostro signor natural miss. lo re de Ongaria per le graveçe, li quali li fassie li Veneciani.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[5] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

koli Rt stonski; dubrovačku bi zato zemlju obsjeli Mletčani po moru, Juraj pako i Nikola po kopnu; mole s toga kralja: neka bi putem svojega poslanika osujetio taj pogubni savez.[1] Dubrovačkoj republici podje napokon ipak za rukom odvratiti, bar s kopna, grozeću joj pogibelj, što je sasvim dobila na svoju ruku Jurja Balšića, koj joj zavjeri u ime svoje, svojega brata Balše i nećaka Jurja staro prijateljstvo.[2]

Dubrovačko vieće da ukloni i s druge strane pogibelj, odasla u Ugarsku poslanike Martola Tudisija i Nikolu Gundulića, nebi li kralja sklonili da izposluje u Mletcih opoziv zabrane, izdane proti dubrovačkim trgovcem. Budući se mletačka vlada izjavila pripravnom dokinuti dotični zakon, ako Dubrovčani to isto i sa svoje strane učine; toga radi piše (21 listop. 1374) vieće dubrovačko istim poslanikom u Ugarskoj pozivajuć se na mletački odgovor, neka zamole kralja za posredovanje, da se što prije razmirica na čim veću korist Dubrovnika izravna, ogradjujuć se ipak proti ukinuću svojega zakona.[3]

Ljudevit, hoteć pomoći Dubrovčanom, odazva se njihovoj molbi i obrati se u tom poslu dva krat (24 prosinca 1374 i 13 ožujka 1375) pismeno na mletačku vladu. Republika mletačka kralju svaki put veoma udvorno odgovori. U prvom svojem dopisu na kralja[4] izjavljuje vieće, da je iz štovanja i prijateljstva napram Ljudevitu pripravno opozvati upitnu zabranu izdanu proti trgovcem dubrovačkim, ako i Dubrovčani sa svoje strane opozovu zakon stvoren proti trgovcem mletačkim. U drugom dopisu na kralja Ljudevita (12 travnja 1375)[5] mletačko vieće, pozivajuć se na svoj prvi dopis, točnije označuje uvjete, pod kojimi bi voljno bilo upitni zakon dokinuti: da Mletčići naime slobodno mogu dolaziti i trgovati u Dubrovniku to s inostranimi to s domaćimi, Dubrovčani pako da

[1] „Veneti deberent terras vestras Ragusii obsidere per mare, et predicti Georgius et Nicolaus per terras. Vestre serenitati petimus: liberet, ad predictos aliquem nuncium destinare, quod ipsi non auderent contra vestram regiam voluntatem se movere.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[2] Miklošić: Monumenta serbica pag. 183.

[3] Die 21 octobris 1374. Copia litterarum destinatarum Martholo de Thodisio et Nicolao de Gondola, ambaxiatis communis Ragusii in Hungaria. Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[4] Dopis medju izvori.

[5] Dopis medju izvori.

Digitized by Google

slobodno takodjer trguju u Mletcih, kano što je od njegda u običaju bilo. Ali dubrovački poslanici nedadoše kralju odmahe dok ga neskloniše da ipak odasla u Mletke svojega poslanika Šimuna Doriu (De Auria), pomorskoga vojvodu, da u ime kraljevo izposluje u vieća opozovu zakona uzrokujuća dubrovačkoj trgovini tolike štete. Dubrovačko pako vieće pridruži sa svoje strane kraljevom poslaniku, da ga o dubrovačkih interesih svestrano uputi, svojega povjerenika Martola Tudisija s naročitim nalogom:[1] ako bi se od dubrovačke vlade zahtievalo da i ona takodjer ukine svoj zakon glede trgovanja inostranaca imenito Mletčana u Dubrovniku, da se tomu čvrsto opre. Doriji podje zbilja za rukom isposlovati u mletačke vlade, da za volju kraljevu ukine upitni zakon,[2] kojim ukinućem bi Dubrovniku povraćena sloboda trgovanja u Mletcih. U dopisu,[3] kojim mletačka vlada kralju Ljudevitu javlja svoj zaključak ob ukinuću dotičnoga zakona, moli ga ujedno, neka skloni Dubrovnik da sa svoje strane takodjer isti zakon ukine. Nakon toga bi takodjer i u Dubrovniku, bezdvojbeno uplivom kraljevim, opozvana ona stran zakona, kojom se Mletčanom zabranjivalo u Dubrovniku trgovati.

Pošto je dubrovačko brodarstvo znatno bilo ojačalo, pobudi to obćinu da potraži svojoj trgovini dalje puteve, da zametne zamašnije poslove te tim i razširi svoj djelokrug. Vieće upre oči na starodavna skladišta iztočne trgovine i odluči poput talijanskih trgovačkih republika stupiti u trgovački savez s Egiptom, a navlastito s Aleksandrijom, odkud se nadaše svojemu prometu znatno većoj koristi nego li od susjednih zemalja. Buduć da je rimska stolica bila zabranila kršćanskim vlastim svaki promet s muhamedanskimi zemljami, s toga se obrati republika, kano što je već navedeno,[4] na Ljudevita molbom, da zagovorom kraljevim izradi si u rimske stolice dozvolu trgovanja s nevjernici. Molba republike neosta bez uspjeha. Ljudevit izposlova republici zbilja u rimske stolice bulu, od pape Grgura XI g. 1373, kojom se Dubrovčanom dozvoljava trgovanje s Egiptom, da slobodno naime šalje za Aleksandriju i zemlje egipatskoga sultana na godinu po dva broda, krcata trgovinom izuzamši oružje, željezo i ostalo po

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[2] Dne 11 prosinca 1376. Misti cons. rogatorum. MSC. archivii veneti.
[3] Dopis medju izvori.
[4] Sr. str. 22.

Digitized by Google

rimskoj stolici zabranjeno orudje.[1] Tim je republika prokrčila si put k obilnijim izvorom bogatstva, jer je tada Egiptom prije nego što je obreten pomorski put oko Afrike u Indiju, prolazila trgovina toli redkih a skupih arabskih, perzijskih i indijskih plodina.

Kao što je Ljudevit štitio vazda Dubrovnik i pomagao ga u svakoj prigodi, tako isto i republika dubrovačka sa svoje strane vjerno je vršila svoje ne samo ugovorom uglavljene dužnosti, n. p. plaćajuć točno kralju godišnji dohodak,[2] sklapajuć pako ugovore, n. pr. s Bosnom, naročito primiećala na koliko nebi bilo na uštrb dostojanstvu kralja ugarskoga,[3] pače je svoju vjernost i odanost prema kruni ugarsko-hrvatskoj svakom prigodom i djelom zasvjedočavala.

Za krvava rata medju Genovezci i Mletčići, nastavšega medju posestrimami talijanskimi i takmicami radi otoka Teneda, pridruži se Ljudevit Genovi, što je i onako bio utanačio savez s Franjom Kararom i patrijarkom oglejskim proti Mletkom, jer su tajno radili ob odtrgnuću Dalmacije od Ugarske. Republika dubrovačka pridruži se Ljudevitu i Genovi proti Mletkam, jer je i onako u smislu ugovora obvezana bila Ljudevita za rata galijami poduprieti, s druge strane bilo je u dubrovačkom interesu da budu Mletci čim više ukroćeni. Poznavajuć Dubrovnik sile mletačke, prione na ozbiljne ratne priprave: galije budu oružane, dvie spremne na službu kraljevu, ali jih vieće (zaključkom od 7 rujna 1378) nehtje pridružiti po zapoviedi dalmatinsko-hrvatskoga bana genuvezkomu brodovlju.[4] Povrh toga odluči vieće utvrditi Ston i obskrbiti ga vojskom. U tu svrhu vieće zaključi 25 rujna 1378 umoliti kneza imotskoga za pomoć od tisuću i više oružanika, a pozvati trgovce neretvanske da se povuku u grad čim spaze znakove o dolazku neprijatelja.[5] U naputku (od 25 listop. 1378) na poslanika Ivu

[1] Listina u arkivu dubrovačkom fas. I, n. 22. Farlati op. cit. tom. VI p. 138. Theiner: Monumenta Slavorum meridionalium p. 285. Fejér cod. dipl. tom. IX vol. VII n. 219 p. 335.

[2] Namire o plaćenom godišnjem dohodku od god. 1366, 1367, 1373 i 1380 u arkivu dubrovačkom.

[3] Die 30 maii 1367. „De confirmando omnes consuetudines consuetas pro tempore retroacto et amicicias inter banos Bosne et nos cum isto domino Tvertcho bano Bosne, reservato honore domini nostri regis Hungarie, et iurare pro tota civitate.“ Lib. reform. vol. a. 1367.

[4] Partes consilii rogatorum et consilii minores vol a. 1378—1382.

[5] In consilio rogatorum, ibidem.

Digitized by Google

Longa, izaslana u ime vieća i bana Seča u tom poslu ka knezu imotskomu, primjećuje se: budući da su si galije mletačke i genuvezke u jadranskom zaljevu na blizu, te će se bezdvojbeno do skora sukobiti; ako bi Mletčani pobjedili Genuvezce, udariti će na Dubrovnik i Ston.[1] Radi veće pako sjegurnosti odluči vieće (31 listopada 1378) moliti pomoći radi Stona u bana dalmatinskoga, od Srbije i Bosne.[2] Umah zatim piše vieće u tom istom predmetu kralju ugarskomu: budući da Bosna nemože podpomoći Dubrovnik s vojskom, u strahu da nebi Mletčići udarili na Ston, te ga, kada nebi u njem bilo dovoljno ugarske vojske, osvojili i razorili, mole Ljudevita (15 studenoga 1378), da se zauzme u kralja srbskoga da zabrani uvoz hrane u Kotor, jer bez hrane se Mletčani u Kotoru nemogu održati, dobivajuć pako hranu navaljivali bi i plienili gradove dalmatinske.[3]

Osvojenje Kotora zada dubrovačkomu vieću silne brige, ne toliko što je Kotor Ugarskoj otet, koliko radi pogibelji, kojom joj prietila mletačka sila u najbližjem susjedstvu. Vieće si je dalo truda, da putem svojega poslanika tajno nagovori obćinu kotorsku, da se pokori Ljudevitu. Budući da je dubrovačko nastojanje u Kotoru ostalo bez uspjeha a sve to veća pogibelj od Mletčanâ grozila, odredi vieće (18 stud. 1378), da se oružaju galije, a za veću sjegurnost varoši da se prime u luku četiri genovezke galije.[4] Jedva što je zima minula, naloženo bi (2 ožujka 1379) Petru Benešiću, da oružanim brodom plovi obalom prema iztoku sve do Olguna (Dulcigno); neprijateljske pako brodove, koje bi putem susreo, da jih ima zaplieniti i dovesti u Dubrovnik.[5] Glede Kotora pako bi naloženo kapetanu Stjepanu Sorkočeviću, neka ide s oružanim brodovljem do luke kotorske i da ondje zaplieni sve kotorske brodove, male i velike, te da jih dovede u Dubrovnik; one pako, koje nebi mogao povesti, neka jih na mjestu spali; ako bi se slučajno brodovlje kotorsko nalazilo izvan zaljeva da mu podje u

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] In consilio rogatorum loc. cit.

[3] In consilio rogatorum, ibidem.

[4] In consilio rogatorum, ibidem.

[5] „Debie andar cum legno armado, e debie dischorrer per tutta la rivera dela via de levante fin ad Dulcigno, et pluy, se ti parera. Et tutti li navili, chi trovaray deli nostri inimisi, li debi pillare, et mandar over condur li homeni in Ragusa.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem fol. 117.

Digitized by Google

potjeru.[1] Povrh toga odluči vieće (26 travnja 1379) izručiti galiju kraljevsku kapetanu genuvezkih galija boravivših u Dubrovniku, a jednu oružanu galiju odpraviti u Zadar k glavnomu pomorskomu vojvodi genuvezkomu Lucianu de Auria.[2] Po tom naloženo bi Nikoli Gundulićiu kapetanu galije odredjene za Zadar, neka udari putem Hvara i da pozoran bude na mletačke brodove; budu li mu blizu da uteče u Šibenik ili Skradin: podje li mu za rukom srećno prispjeti u Zadar, neka se najprije predstavi banu, pa vojvodi pomorskomu Lucianu de Auria, kojim da rekne: poslan u ime kralja ugarskoga, koj Dubrovniku pismeno naloži, da oružanu galiju pridruži galijam genovezkim, da služi na slavu kraljevu a na zator Mletčana, njegovih i naših neprijatelja.[3] Budući da se Kotorani ni neozvaše na poziv bana dalmatinskoga, koji jih putem dubrovačkoga izaslanika nagovaraše, nebi li se kralju ugarskomu pokorili, naloži dubrovačko vieće (8 svibnja 1379) Ivu Pučiću, neka plovari brodom uz obalu do Olguna, pače i dalje te da Kotoranom i Mletčićem čim više štete počini plieneć njihove brodove i trgovine.[4]

Iza toga upute se iz dubrovačke luke četiri genuvezke galije uz pratnju dubrovačke galije pod kapetanom M. Minčetićem da oblože Kotor. Stjepanu pako Sorkočeviću bi uz to naloženo (15 lipnja 1379), da s vojskom sa kopna udari na Kotor, da razvali kotorske soline i osvoji po koje kotorsko selo.[5] Budući da je vojska navlastito s mora mnogo štete Kotoru počinila zaplieniv tolike brodove, pobuni se kotorsko gradjanstvo, raztjeravši vlastele i poglavarstvo, izjavi se za kralja ugarskoga. Na to odasla dubrovačko vieće u Kotor svojega poslanika Ivu Longa, da izjavi u ime Dubrovnika radost Kotoranom, što se povratiše pod gospodstvo kralja ugarskoga, te ako uztraju u vjernosti prema kralju, da mogu slobodno kopnom i morem po njihovih krajevih prolaziti i voziti svaku hranu za potrebu grada, izuzamši trgovine solju, koju si Dubrovnik iz stanovitih razloga za njekoje vrieme sebi pridrža.[6]

---

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[2] In consilio rogatorum loc. cit.
[3] Lettere e Commissione di Levante.
[4] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[5] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[6] Naputak od 20 lipnja 1379. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

Prije nego što se Kotor za kralja Ljudevita izjavio, odasla dubrovačko vieće Nikolu Gundulića izvješćem k banu Nikoli Seču u Zadar, da opravda u ime vieća postupak proti Kotoru. U dotičnom izvješću[1] pripovieda vieće, što je sve radilo, odkada su Mletčani Kotor osvojili, da skloni Kotorane na povratak pod vasalstvo ugarsko. Navode: „kako je vieće poslalo redovnika franjevca Petra Gisdu da nagovori Kotorane, nebi li od Mletčana odpali i pokorili se Ugarskoj, koje će tada Dubrovnik za volju kraljevu podpomagati i braniti. Kadno je nadalje kapetan Antun Fieski s četirimi galijami došao u Dubrovnik, bojahu se Kotorani da im galije s dubrovačkom vojskom neosvoji grad, te odaslaše dva poslanika Genuvezcem izjaviv se pripravnimi na pokornost. Nu ne samo da u prvom i drugom slučaju neposlušni ostadoše, pače da Dubrovniku čim veće štete počine, odaslaše svojega poslanika Maroja Buću ka kralju bosansko-srbskomu, kojno je s Dubrovnikom prošlih godina prijateljovao i podupirao ga s vojskom proti Mletkam, a podanici mu slobodno vozili hranu u Dubrovnik. Pošto mu Kotorani ponudiše svoj grad, zabranjuje kralj bosanski svojim ljudem voziti hranu u Dubrovnik, te s toga za volju Kotoranâ oskudjuje obćina potrebnom hranom. Povrh toga naše ljude, primjećuje vieće, koji straže i paze sa gora na dolazak mletačkih brodova, pohvataše i zatvoriše. Buduć da se prošlih godina nije vozilo žito iz Pulje, jer su mletački brodovi po onih krajevih plovarili, s toga odasla obćina dubrovačka omanje brodove po žito u Romaniju, što veći brodovi u one plitke rieke nemogu ulaziti. Kotorani na to oružaše svoje brodove te pohvataše svekolike dubrovačke brodove, koje uz njihov zaljev brodjahu; toga radi uzdržaje Dubrovnik velikim troškom zbog sjegurnosti svojih brodova oružanu galiju na ulazu kotorskomu.“

Nakon krvava boja kod Kioze, u kojem održaše Genovezci sjajnu pobjedu nad Mletčani, ohrabre se Dubrovćani i odluče (16 veljače 1380) izaslati odvažnoga kapetana Matiju Gjorgjića s oružanom galijom i brikom za obalu puljsku u potjeru Mletčanom[2]; po svoj prilici počiniše Dubrovčanom na moru štete mletački brodovi vraćajući se pod Karlom Zenom iz iztoka u Mletke s bogatim plienom, koji u onih krajevih Genuvezcem otimahu. Matiji Gjorgjiću bi uslied toga (19 veljače 1380) strogo naloženo: neka brodi za Man-

[1] Naputak od 26 lipnja 1379. Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.
[2] In consilio rogatorum, ibidem.

Digitized by Google

fredoniju da potraži u onih krajevih neprijateljske brodove i zaplieni koje bi našao, ljude pako da pohvata ili poubija; ako koj brod sa sobom nebi mogao voditi, da ga na mjestu spali ili potopi. Zapovieda mu se nadalje: neka plovi u tu svrhu obalom puljskom, počamši od Trani pa do Ortone, pače deset milja dalje, tražeć neprijatelje i njihove brodove.[1] Nalog istoga sadržaja bi iza toga takodjer podieljen Vidu Gučetiću i njogovim nasljednikom, da progone u puljskih krajevih Mletčane i njihove brodove.[2] Tom su prigodom imali Dubrovčani štete Mletčanom na moru poćiniti, to se vidi iz tužba upravljenih proti Dubrovčanom na kralja Ljudevita glede zaplienjene mletačke trgovine kraj obale jakinske, radi čega valjalo se Dubrovčanom po nalogu kraljevu opravdati u bana dalmatinskoga.[3]

Ljudevit pripravljajuć vojsku za Napulj da pomogne Karlu proti Ljudevitu anžuvinskomu, izda u tù svrhu kraljica Jelisava silnu zapovied[4] na gradove dalmatinske kano i na obćinu dubrovačku, da spreme što prije svoje brodove. Dubrovčani se medju ostalimi takodjer zapoviedi odazvaše, spremajuć brodove za napuljsku ekspediciju, koju pretrgnu smrt Ljudevitova (11 rujna 1382).

Čim stiže viest u Dubrovnik o smrti kralja Ljudevita, vieće odredi (27 rujna 1382)[5] i obavi svetčane zadušnice za možnoga svojega zaštitnika, kojega vrline dubrovački ljetopisci[6] okitiše radi izkazanih Dubrovniku tolikih riedkih dobročinstva.

2.

Po smrti Ljudevitovoj osjeti obćina dubrovačka koli možnoga je zagovornika i zaštitnika u njemu izgubila, jer je kralj bosanski začeo republiku radi trgovine solne vriedjati; Mletčani pako s druge strane namjeravahu si Dalmaciju osvojiti te tim po drugi put posjesti iztočnu obalu mora jadranskoga, koje gubitak nemogoše lasno pregorjeti. Obćina dubrovačka uvažila je zamašaj namjera mletačkih, te si dala truda, u interesu svoje vlastite ne-

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem fol. 128.

[2] Die 1 maij 1380. Comissio pro Vito Goçe capitaneo galee et brigantini, missorum ad partes Apulee in dampnificacionem hostium nostrorum Venetorum. Lettere e Commiss. di Levante, ibidem fol. 131.

[3] Lettere e Commiss. di Levante, ibidem fol. 136 seq.

[4] Lucius de regno Dalm. et Croat. op. cit. l. V p. 248.

[5] In consilio rogatorum, ibidem.

[6] Gjone Rastić op. cit. ad a. 1382.

Digitized by Google

odvisnosti nagovoriti putem svojega poslanika občine dalmatinskih gradova na zajednički savez proti njihovom i svojem glavnom neprijatelju, krilatomu lavu mletačkomu. Da se dakle opre sili mletačkoj utanači republika dubrovačka sa Zadrom i ostalimi dalmatinskimi gradovi obranbeni savez: ako bi naime Mletci navalili na koj god dalmatinski grad, da Dubrovnik i svi ostali dalmatinski gradovi imaju jedan drugomu pomoći. Buduć da su Dubrovčani sa suha od svojih slavenskih susjeda često neprilikâ imali, bude povrh svega utanačeno, da se ugovor imade takodjer protegnuti na susjede sa suha, kada bi isti mislili Dubrovnik ugnjesti.[1]

Pošto bude dubrovačka republika od ugarske vlade obavieštćena, da je Marija, kći Ljudevitova, zasjela priestol ugarski, odasla vieće u Budim svoje poslanike Petra Gundulića i Stjepana Lukarića, da u ime občine dubrovačke izraze sažaljenje nad smrću Ljudevitovom te obnove s novom vladom odnošaj uglavljen god. 1358. Kraljica Marija, saslušavši svoje savjetnike krune, potvrdi občini dubrovačkoj, posebno izdanom poveljom 17 travnja 1383, sve ugovore uglavljene ne samo krunom ugarsko-hrvatskom, nu i one takodjer utanačene s kraljevi Bosne i Srbije, posljednje pako na koliko nebi bili na uštrb časti i pravom kraljevine Ugarske.[2] U ime ugarske vlade dodje u Dubrovnik Nikola predstavnik požežkoga kaptola sv. Petra, da od kneza, vieća i občine primi zakletvu vjernosti i odanosti. Knez Andrija Sorkočević sa cielim viećem svetčano se zakune: da priznavaju gospodje kraljice, Jelisavu naime i kćeri joj, kraljicu Mariju i Jadvigu nasljednicami na priestolju kraljevu i svojimi naravnimi gospodaricami, kojim da će vjerni i odani ostati kano što bjehu njihovu blage spomene

[1] Die 22 octobris, in consilio rogatorum. Prima pars est: de faciendo unionem cum comune et civitate Jadre et cum omnibus aliis civitatibus de Dalmacia, cum modis et pactis infrascriptis, videlicet: quod nos sumus parati, dispositi et contenti, supradictam ligam et unionem cum civitate Jadre et cum aliis civitatibus Dalmacie, prout ipse ambassiator nos requisivit contra Venecias, si ipsa civitas Veneciarum oppresserit vel ad opprimendum venerit aliquam ex civitatibus Dalmacie, quod nos omnes civitates Dalmacie teneremur una aliam adiuvare; et quod in presenti liga et unioni comprehendantur et includantur omnes nostri circumvicini de terra firma, quod contra eos facta liga ipsa (sic), qui civitatem nostram opprimere vellent. Ref. consilii rogatorum, vol. a. 1382.

[2] Povelja medj izvori.

Digitized by Google

otcu, odnosno suprugu i predšastniku. U zakletvi se primjećuje, da se obćina odazivlje pozivu kraljicâ s obzirom na slobode podieljene joj od Ljudevita, na ljubav, koju je gojio napram Dubrovniku; pored zakletve da ostanu ipak nepovriedjene svekolike slobode i povlastice, milosti i običaji, koje je blage spomene kralj Ljudevit svojim vjernim podielio, potvrdio i držao.[1] Povrh ove potvrde izposlovaše isti dubrovački poslanici u vlade ugarske, da je kraljica posebnom listinom, izdanom 11 travnja 1383,[2] zabranila svojim podanikom u Hrvatskoj i Dalmaciji voziti sol i vino za Dračevicu i susjedna mjesta, što se tim vriedjaju stare povlastice i slobode dubrovačke. U obojih se listinah primjećuje: „da s toga nauči dubrovačka obćina vjerno služiti pod slavnim vladaocem, pak da i kraljevsko dostojanstvo imade odatle korist, čast i plodonosnu hasan.“ Ali su kraj te zabrane žitelji Dalmacije ipak vriedjali prava dubrovačka vozeć sol u Barstonik i druga mjesta. I zbog toga odasla vieće svoje gradjane Klementa Gučetića i Maroja Bunića da se prituže u dvora ugarskoga. Kraljica Jelisava zadovolji ovoj molbi posebnim pismom od 1 svibnja 1385, izdanim na poglavarstva obćina dalmatinskih,[3] kojim strogo zabranjuje dalmatinskim žiteljem, uz prietnju kazne, voziti sol u spomenuta mjesta, što je to na veliku štetu dubrovačkim slobodam.

Za bunâ u Hrvatskoj i Dalmaciji pristajahu Dubrovčani gotovo uviek uz kraljice. Kadno je Marija u zatvoru boravila, a Jelisava bi smaknuta, pristajaše s jedne strane uz nje, izjavljivajuć svoje privrženje i vjernost, odrediv za Jelisavu u znak sažaljenja svetčane zadušnice.[4] Čim bi pako Karlo kraljem ugarskim okrunjen, te javi to pismeno putem svojega izaslanika obćini dubrovačkoj, nebi li ga svojim vrhovnim gospodarom priznala, republika se tom sgodom sasvim dvolično vladala, kano što je u svih sličnih slučajevih običavala, te njekim načinom uz Karla pristajala, odrediv naime u ime krunisanja kraljeva svetčanu crkvenu svetkovinu i nadariv poslanika, koj je bio s kraljevim pismom u Du-

[1] Reform. consilii rogatorum, vol. a. 1387.

[2] Matica u tajnom carskom arkivu u Beču; ovjerovljeni priepis u arkivu dubrovačkom. Povrh toga Farlati l. c. VI p. 134; Katona XI p. 35; Lucius lib. V p. 414; Kukuljević, jura regni I p. 150.

[3] Povelja medj izvori.

[4] Die 1 marcii 1387, in consilio rogatorum. Prima pars est de faciendo exequias pro domina regina antiqua Ungarie viam universe carnis ingressa et Jadre sepulta. Reform., ibidem.

Digitized by Google

brovnik došao.[1] Republika se Karlu valjda prijateljski izkazivala, da obezbjedi za onaj slučaj svoj položaj, a navlastito svoju trgovinu u Napuljskoj, kada bi se Karlo na priestolu ugarsko-hrvatskom održao; mogao je k tomu takodjer povod dati strah od brodovlja Karlova, koje je tada po moru jadranskom plovarilo, da nebi napuljski brodovi, kada bi se obćina bila proti Karlu izjavila, na Dubrovnik udarili. Ali da uz svu tu crkvenu svetkovinu ipak obćina nije uz Karla ozbiljno pristajala, vidi se odatle, što nigdje nenalazimo da bi mu bila odaslala svetčana poslanstva, da se kralju u ime obćine pokloni ili da mu izjavi vjernost, kano što je vazda običavala. Dubrovnik se po svoj prilici za kratko vrieme po običaju napram Karlu iz razloga navedenih pretvarao, dočim je s druge strane uz Mariju držao. Ovo privrženje prema Mariji dokazuje jasno ugovor utanačen za Marijina zatvora u Novomgradu sa Stjepanom Tvrdkom kraljem bosanskim u travnju 1387.[2] U ovom bo ugovoru bi učinjena iznimka s obiju strana glede Ugarske, jer je republika htjela sačuvati neoskvrnjenu vjeru i čast plemenite gospodje Marije kraljice ugarske. Vieće prema tomu kralju dozvoli, da može doći i prebivati u Dubrovniku. Ako bi ga kraljica, kada bude uzpostavljena u svoju vlast, tražila ili tjerala, tada mu obćina zabranjuje dolaziti u grad; ako bi se pako u gradu nalazio, da mu stavi rok, za kojega valja mu iz Dubrovnika izlaziti.[3]

Jedva što je Sigismund kao suvladalac stupio na priestol ugarsko-hrvatski, odasla svoja dva poslanika u Dubrovnik, da obćina, premda se je već jednom kraljicam zavjerila, opet položi zakletvu vjernosti i odanosti. Toj opetovanoj zavjeri možda je povod dalo, što se obćina odazvala onom crkvenom svetkovinom krunisanju

---

[1] Die 15 januarii 1386, in consilio rogatorum. Prima pars est, quod fiat solemnis processio et cantetur missa cum gaudiis debitis propter litteras ser. dni regis Karoli, continentes eius coronacionem de rege Ungarie; et quod detur libertas domino rectori cum suo minori consilio et consilio rogatorum de expendendo de avere comunis ad honorandum nunptium, qui dictas litteras nobis portavit. Vol. a. 1389.

[2] Miklosić: monumenta serbica p. 209—212.

[3] Die 6 marcii 1387, in consilio rogatorum. Respondeatur ambassatori domini regis (Bosne), quod tute possit venire et stare in civitate ista. Verum tamen si haberet persecucionem a domino rege Maria, domina nostra naturali existente in sua libera et absoluta potestate, non debeat huc accedere; et si hic esset, quod infra habilem terminum possit et debeat secure secedere sicut et ire, quo eidem placuerit.

Digitized by Google

Karlovu te ga svojim vrhovnim gospodarom priznati sklona bila; ili je Sigismund kano novo-okrunjeni kralj napose pozvao Dubrovnik na vjernost, kano što je pismom, izdanim na veliki četvrtak, nješto prije pozvao hrvatske i dalmatinske stališe.[1] Knez i vieće odazva se pozivu zavjeriv se po drugi put kr. Mariji i njezinomu suprugu kr. Sigismundu. U zakletvi, koju položi vieće sa knezom u ruke kraljevih izaslanika, primjećuje se kano što i u prvoj, da nepovriedjene ostanu svekolike slobode i povlastice, podieljene i petvrdjene obćini od blage uspomene kr. Ljudevita, kano i sve one i druge jošte slobode i povlastice, što je kr. Marija obćini podielila i potvrdila.[2]

Na to je vieće, čim se kralj vrati u Ugarsku, poslalo ka kraljevskomu dvoru u Budim dva svoja poslanika Gjonu Sorkočevića i Marina Bunića, da se u ime obćine kralju poklone te zamole u kralja potvrdu ugovora, uglavljenih s Ljudevitom, Jelisavom i Marijom. Sigismund se molbi obćine odazva, izdavši joj u to ime 28 listopada 1387 novu listinu.[3] U toj listini naglašuje kralj vjernost i zasluge Dubrovčana, te da i nadalje ostanu vjerni njemu i njegovoj kruni, potvrdjuje obćini sa svimi primjetbami i točkami svekolike povlastice i slobode, podieljene i potvrdjene joj Ljudevitom, Jelisavom i Marijom. Da budu Dubrovčani za svoje službe nagradjeni, te da medju vjernimi budu vjerniji, dozvoljava na dalje kralj: „da si slobodno biraju kneza i sudce na svoju i obćine korist po starih ustanovah i običajih, samo to da padne na ljude odane kruni. Da mogu povrh toga sticati i kupovati zemljišta u Bosni i Srbskoj, osim onih, koja kraljevi ugarski držahu i posjedovahu. Godišnji pak dohodak (zaštitninu) valja da svake godine kroz svoje ljude tečajem mjeseca ožujka u kraljevsku blagajnu pošalju.“ Iste godine mjeseca studenoga dozvoljava Sigismund na molbu gradjana i trgovaca dubrovačkih, da mogu srebro iz Bosne i Srbije u Sriemu od svojih trgovaca ondje nastanjenih slobodno kupovati i u Dubrovnik voziti.[4]

Za bunâ u Dalmaciji i Hrvatskoj republika dubrovačka nije ni uz jednu ni uz drugu stranku navlastito po smrti Karlovoj pri-

[1] Lucius op. cit. lib. V c. 2 p. 254.
[2] Reform. consilii rogatorum, ibidem.
[3] Povelja medj izvori.
[4] Horváth Mihaly: Magyar Regesták. Magyar Törtenelmi Tar. Tom. III p. 42.

Digitized by Google

stajala, držeć se strogo ugovora, utanačenih s Ugarskom i Bosnom[1] i zanimajuć se trgovinom, koju da što dalje razširi i obezbjedi, sklapala je uprav tada koristne ugovore s općinami u Italiji i Siciliji. U tom posljednjem pogledu podupiraše i zagovaraše Sigismund republiku svakom sgodom, kad god ga je zamolila; kano što svjedoče medj ostalimi tolike povlastice podieljene zagovorom i posredovanjem Sigismundovim trgovcem dubrovačkim od vladara Sicilije.[2]

Spremajuć se Sigismund na rat proti Bajasidu, trebajuć novca, potraži od republike dubrovačke da mu dohodak napried za pet godina plati i u Ugarsku pošalje. Dubrovnik upotrebi tu sgodu, nebi li mu za rukom pošlo razmaknuti svoje državne medje, te naloži svojim izaslanikom Klimentu Gučetiću i Paskoju Rastiću, koje posla s dohodkom u Ugarsku, da od kralja izprose tri otoka: Korčulu, Hvar i Brač. Poslanici biše častno primljeni, a glede otoka za tada neuspješe. Republika je povrh toga kralja takodjer sa znatnom svotom novca podpomogla, kadno od nje u svrhu istoga rata, putem svojega poslanika nadbiskupa spljetskoga pomoći zaiska.[3] Nu kraj toga nebješe republika uprav onda u kraljevoj milosti, što je valjda po smrti Stjepana Dabiše izaslala u Bosnu poslanike, da se poklone novomu kralju, Sigismundovu inače neprijatelju, i da izhode potvrdu starih povlastica.[4] Sigismund poslije umiren zahtievaše ipak da republika obnovi prisegu vjernosti. Vieće uvažívajuć zaštitu ugarsku zadovolji umah ovomu kraljevu zahtjevu: knez Luka Bunić i veliko vieće polože s nova 22 veljače g. 1396 svečanu zakletvu, da će naime Sigismundu i sv. kruni vazda i postojano vjerni ostati,[5] zahtievajuć i tu kano što i u dojakošnjih prisegah nepovredljivost povlastica i sloboda podieljenih i potvrdjenih Sigismundom i njegovimi predšastnici.

---

[1] Rački Fr. dr.: Pokret na slavenskom jugu koncem XIV i početkom XV stolj. Rad jugosl. akademije III str. 74.

[2] Listine Ljudevita II kralja Sicilije od g. 1386 i 1391, kr. Alfonsa od g. 1430 i 1437, kojim se podjeljuje posredovanjem kr. Marije i Sigismunda općini dubrovačkoj sloboda trgovanja, priobćiti će se kod odnošaja talijanskih.

[3] Gj. Rastić op. cit.

[4] Fr. Rački: Pokret na slavenskom jugu. Rad k. IV str. 8.

[5] Priepis zakletve u M. Pučića: spomenici srpski, u Beogradu 1858 str. XXVI.

Digitized by Google

Nakon poraza kod Nikopolja vozeć se Sigismund morem kući, navrati se u Dubrovnik i 21 prosinca 1396 svečano unidje u grad.[1] Dočeka ga na vratih gradskih Maroje Rastić, tadašnji knez s viećem i plemstvom, i prikaza mu gradske ključe u znak odanosti. Za kraljeva boravljenja u Dubrovniku bjehu mu izkazane časti kano što se samo kralju pristojalo. Medj ostalimi darovaše mu znatnu svotu novca (2000 dukata) i izplatiše mu godišnju zaštitninu (1000 duk.) napried za dvie godine.[2] Sigismund pako u znak priznanja obreče da će Dubrovčane držati u svojih zemljah kano najodanije svojoj kruni; imenova dubrovačkoga kneza vitezom zlatne ostruge i darova mu zlatni lanac, mač i ostruge, odrediv da ti znakovi odlikovanja na sve buduće knezove predju; povrh toga dozvoli da obćina kuje srebrni novac s kraljevim likom, kojega u ostalom nigda nije kovala. Dubrovčani videći kralja na sve milosti sklona, nastojaše izposlovati u njega koristnije stvari, opetujuć naime molbu glede bosanskoga primorja. Kralj obeća tu molbu u Ugarskoj uvažiti te nastojati, da jih zadovolji. Sigismund je u Dubrovniku sproveo devet dana, napokon 29 prosinca odplovio u Spljet, praćen dubrovačkim poslanstvom u osobah Dobre Kalića, Markula Crievića, Rafa Gučetića i M. Gjona Bunića.

U predmetu Konavlja zamoliše već prije Dubrovčani putem svojih poslanika kralja Sigismunda da jih zagovori u vojvode Hrvoja, tada mogućega gospodina u dvoru bosanskom, nebi li isposlovao u bosanske kraljice da Dubrovniku ustupi Konavlje.[3] Sigismund održa rieč primiv se toga posla zagovarajuć svojski Dubrovnik u Hrvoja, a ovaj opet u dvora bosanskoga.

Čim je Ostoja nastupio priestol bosanski odasla vieće dubrovačko poslanike da mu se u ime obćine poklone te da s kraljem i Hrvojem zametnu ugovaranje glede Primorja i Konavlja. Ujedno si pribavi vieće od Sigismunda pismo na Hrvoja, u kojem mu

[1] Die 21 decembris 1396. Dominus Sigismundus rex Ungarie circa horam XXIV (6 na večer) applicuit Ragusium et habuit consilium maxima die, et die veneris 29 decembris elapsa XVII hora (11 u jutro) recessit de Ragusio. Lib. reform. in calce volum. anni 1395.

[2] Zaključak vieća od 19 prosinca 1396. Lib. reform., ibidem.

[3] Die 26 februarii 1395, in consilio rogatorum. Prima pars est, de ponendo in comissionem ambassiatorum (scl. per Bosniam et Ungariam), quod debeant impetrare unam litteram a domino nostro, quod ipse roget regem Bosne, quod nos habeat recomissos in petitionibus nostris super contrata de Canali comuni nostro concedenda.

Digitized by Google

kralj preporučivaše taj posao. Naloženo bi izaslaniku Nikoli Gučetiću da se združi s ostalimi dubrovačkimi poslanici, da bude posao tim uspješniji, da ponudi nadalje samo za Konavlje godišnji dohodak, a za svaku od umoljenih zemalja kuću u Dubrovniku u vriednosti od 1500 dukata i dubrovačko gradjanstvo.[1] Posredovanjem Hrvoja i zagovaranjem Sigismundovim zbilja polučiše Dubrovčani od Ostoje Primorje (terra nova) predjel od Kurila do Stona sa svimi seli i zaseoci.[2] Dubrovnik tek sada posjede i uredi ono zemljište, koje mu je od cara Stjepana podieljeno, a od kralja Ljudevita potvrdjeno.[3] Glede Konavlja pako nebude ništa odlučeno, jer bješe vlastničtvo velikaša bosanskih, dočim kralju nije na nj pripadalo van samo vrhovno gospodstvo. Vieće odasla umah za tim poslanstvo u Ugarsku, da kralj potvrdi sve što je medju Dubrovnikom i Bosnom utanačeno.

Blagodati polučene uplivom kralja ugarsko-hrvatskoga ne samo da su Dubrovčani vrlo cienili i priznavali već su prigodom razmirica medju Sigismundom s jedne, Bosnom i napuljskim Ladislavom s druge strane, svoju vjernost i odanost prema kruni ugarsko-hrvatskoj opet zasvjedočili.

Kralj Stjepan Ostoja u svadji sa Sigismundom zahtievaše od Dubrovnika, neka bi umjesto ugarsko-hrvatske primio bosansku zaštitu i razvio bosansku zastavu. Vieće je ovaj poziv kraljev tim odbilo, što je odgovorilo, da je Dubrovnik slobodan od Ugarske, primjećujuć: ako Ugarskoj plaća zaštitninu, plaća da bude pod zaštitom one krune, a ne u znak kakova podanstva. Na taj odgovor, u kojem je Ostoja nazirao riedku odanost prema kruni ugarsko-hrvatskoj začne proganjati dubrovačke trgovce nalažuć im proti ugovoru daće.[4]

Provalivši iza toga kralj bosanski, kano pristaša Ladislava, silnom vojskom u Knin da osvoji Dalmaciju, primorski mu se gradovi predadu osim Dubrovnika, koji drža čvrsto uz Sigismunda. Dubrovačko vieće priseže dapače 12 travnja 1402 Sigismundu iz

---

[1] Die 9 octobris 1398, in consilio rogatorum. Naputak Nikoli Gučetiću poslaniku za Bosnu u poslu Primorja i Konavlja. Lib. Reform., ibidem.

[2] Povelja u Miklošića op. cit. p. 235.

[3] Pučić I, primjetbe str. III. Liber viridis cap. XCVI. De ordinibus super terris noviter acquisitis.

[4] Gj. Rastić op. cit.

Digitized by Google

nova vjernost pred kraljevimi povjerenici Mirkom Bubekom i biskupom Eberhardom.[1] Od toga vremena uznemirivaše Ostoja republiku neprestano, a namjestnik kralja Ladislava Alojzij Aldemarisko pozivaše ju da prizna, poput drugih dalmatinskih gradova, Ladislava kraljem ugarskim i svojim zaštitnikom. Ali republika, vjerna svojoj prisezi, ne samo da nehtjede priznati Ladislava, već se spremi proti brodovlju Ladislavovu na odpor, obskrbiv vojskom Ston,[2] sveza se pače sa Ladislavovimi neprijatelji, podupiruć Korčulane s oružjem, a putem svojih poslanika nagovaraše Kotarane, da neprime u grad posade sa Ladislavovih galija nudjajuć im u pomoć oružane brodove.[3]

Ovo ponašanje republike dade Ostoji povod oboriti se na Dubrovnik, naviestiv mu rat kao savezniku Sigismundovu pod sliedećimi izgovori: *a)* da je republika primila u svoj grad Pavla Radenovića i Pavla Mastnovića, koji su iz Bosne utekli neplativši mu dužna danka; *b)* da je republika povriedila medje u Primorju na štetu Radića, bosanske vlastele zlostavila, a Primorje toga radi natrag zahtievano neće da ustupi; što je napokon *c)* odbila prihvatiti bosansku zaštitu umjesto ugarsko-hrvatske, te što nije razvila bosansku kraljevsku zastavu.

Republika si dade truda kralja Ostoju i bosanske velikaše putem svojih poslanika Pavla i Maroja Gundulića umiriti izgovarajuć se da kraljevi zahtievi vriedjaju dubrovačku slobodu, vjeru, čast i poštenje.[4] Nu sve to bješe zahman, jer je bosanski kralj zahtievao da Dubrovnik predade primorje i priznade zaštitu bosansku. Medjutim provali Radić Sanković na kraljevu zapovied s

[1] Lucius: mem. di Traù p. 379. Odgovor na razjasnjenja, koja je tražio Hrvoje od obćine dubrovačke zbog položene zakletve; sr. Pučić loc. cit. I, 39 i Rački u Radu IV str. 46.

[2] Die 21 julii 1402. De providendo super custodia meliori Stagni propter adventum galearum Ladislai in culfum et ad partes Dalmacije. Rogat. vol. a. 1402—1404.

[3] Die 13 marcii 1403. De mittendo Katharum ambassiatam nostram pro exhortando, quod non adhereant galeis regis Ladislai, et quod stent fustes in eorum libertatibus et dominio. Rogat. ibidem. Naputak istoga sadržaja za poslanike izaslane u to ime u Kotor u „Lettere e Commissioni di Levante“ vol. a. 1403—1410, mense februarii 1403.

[4] Naputak Pavlu Gunduliću, kojega vieće odasla ka kralju bosanskomu, čita se u „Lettere e Commissioni di Levante“ vol. a. 1403—1410, 10 junii 1403. Naputak Maroji Gunduliću poslaniku k vojvodi Sandalju, ibidem 25 junii 1403.

Digitized by Google

vojskom u Primorje i protjera kneza dubrovačkoga. Dočim je vojska bosanska zauzela Primorje[1] i robila Dubrovniku na jugu kod Šumeta, zauzmu Dubrovčani pod Marojem Gučetićem i Jakovom Gundulićem prolaze od Bregata te tim prinukaše neprijateljsku vojsku da se povukla u trebinjsko polje. Vieće u stisci posla (1 kolovoza 1403) franjevca Maroja Badačića u Zadar k Ladislavu i velemožam ugarskim, da se prituži na kralja bosanskoga i da zamoli proti Ostoji pomoć, koj nemareć na prisege i ugovore uglavljene s Bosnom i potvrdjene kraljevi, provalivši s vojskom u zemlju, što mu se Dubrovnik neće da podloži, hara zemljište, pali vinograde, oskvrnjuje i ruši crkve. Budući da se republika nemisli odmetnuti od krune ugarsko-hrvatske, neka kralj i velemože, kojim je bditi nad cjelokupnošću krune, nastoje da se ma koje udo ne trga. Neka sjeti kralja na prijateljstva i usluge, izkazane Dubrovnikom njegovu otcu i djedu; neka nadalje izjavi kralju, da je republika, sklona i pripravna kadno se jednom bude krunio, izaslati svoje poslanike u glavni grad Ugarske i njega priznati; sve će najposlije radije pretrpiti, negoli se kralju bosanskomu podložiti.[2] Ali ovo poslanstvo nije imalo žudjena uspjeha, što je kralj Dubrovniku odbio svaku pomoć, proglasiv ga pače svojim neprijateljem. Ali ni ta grožnja kraljeva nije takodjer imala zlih posljedica za republiku, jer je Ladislav doskora iz Dalmacije otišao.[3]

Začuvši Dubrovčani da je Sigismund na slobodi, a Ladislav iz Dalmacije otišao, odluči vieće čestitati kralju radi srećna povratka u kraljevstvo i ujedno mu opisati štete i muke, koje pretrpi Dubrovnik od kralja bosanskoga.[4] Kraj toga odlučeno bi prekinuti svaki savez i promet s Bosnom te strogo zabraniti gradjanom voziti sol i koju mu drago trgovinu u Bosnu, uz prietnju

---

[1] 1403, 26 lipnja piše vieće Stjepanu Lukariću poslaniku u Hrvoja: budući da je Radić zauzeo primorje i misli dalje provaliti, neka moli Hrvoja, da posreduje mir medju Bosnom, Ladislavom i Dubrovnikom, nudeć mu za uzdarje, ako mir izposluje, 500 dukata na godinu. „Lettere e Commissione di Levante“ ibidem.

[2] Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

[3] Rački: Pokret na slavenskom jugu. Rad k. IV str. 71.

[4] Die 10 septembris 1403, in consilio rogatorum. „De scribendo serenissimo regi Hungarie, congaudendo de eius adventu ad regnum, et scribendo ei, damna nobis illata per Bosnenses, sicut primo scriptum fuit.“ Lib. Reform., ibidem.

Digitized by Google

kazne od 100 dukata za svaki tovar izvezene ili odpravljene robe.[1] U naputku danom poslanikom Mihajlu Rastiću i Franku Bavželiću, koje vieće iza toga Sigismundu posla[2] izrazivši radost što opet mogu slati pred njegovo lice svoje poslanike, opisuju se sve potanko sgode koje se sgodiše za kraljeva zatvora: naime nevolje pretrpljene i štete nanesene dubrovačkoj trgovini od galija Ladislavovih, što ga svojim gospodarom priznati odbijaše (!). Kako je nadalje Ostoja sa svojimi velemožami uz sve prisege i ugovore, jer mu se občina nehtjede podložiti, provalio u zemlju nješto prije občini ustupljenu, te ju oplienio, popalio i zauzeo sve do medje Dubrovnika i Stona. Nu timi počinjenimi bezakonji, štetami i troškovi nemogu ipak občinu odvratiti od dužne vjernosti prema kruni ugarsko-hrvatskoj. Sve je, navodi se dalje, republika rado pretrpila za volju kraljevu, koj je njezina slava i nada te će ju jamačno osvetiti i uzpostaviti. Za tim zamoliti će poslanici kralja da občini kao uzdarje za vjernost i odanost podieli tri otoka Brač, Hvar i Korčulu uz uvjete kako se bolje kralju uzvidi. Jer je otoke, što su bez svake zaštite i obrane, neprijatelju lasno osvojiti, dočim bi Dubrovniku radi susjedstva i sveze od znamenite bili koristi. Tim bi republika znatno ojačala, te bi većom snagom opirati se uzmogla protiva kraljevim neprijateljem i tim vjernije njemu služiti.[3] Ako bi pako poslanici tom prigodom začuli, da se Sigismund misli s Ostojom pomiriti, upućuju se neka kralja oprezna učine na Ostoju, kao čovjeka

[1] Die 19 septembris 1403, in consilio rogatorum. Quod propter gueram et damna nobis facta et illata per Hostojam regem Bosne et suos barones et subditos contra pacta et promissiones, quibus eramus invicem confederati per privilegia firmata per dictum regem et barones et commune Ragusii legitimis sacramentis nulla nostra causa vel culpa precedente. Cogimur providere et ordinare etc. Lib. Reform., ibidem.

[2] Die 16 novembris 1403. Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1403—1410.

[3] Budući da je zaključkom od 15 rujna 1358 vieće dozvolilo svakomu gradjanu izprositi u kralja bud za se, bud za drugoga posjedovanja na kopnu i moru, bi ta dozvola, što je republika tri otoka za se molila, odlukom vieća od 28 listopada 1403 dokinuta: „De portando ad maius consilium, de faciendo ordinem, quod nullus Raguseus audeat vel presumat modo aliquo pro se, vel aliqua alia speciali persona impetrare a domino nostro rege Hungarie vel ab aliqua alia persona insulas Curzule, Fare et Lesine, vel aliquam ex dictis insulis, nec aliquod ius dictarum insularum.“ Potvrdjeno istoga dana u velikom vieću. Lib. Reform., ibidem.

Digitized by Google

opaka, skupa, zlobna, nepouzdana, bez vjere i značaja. Odluči li se pako kralj uz sve to na pomirenje s Bosnom, neka tada nastoje u kralja, da Ostoja Dubrovniku naknadi počinjene štete i plati mu bojne troškove, koje ciene na 200.000 dukata, i vrati mu na silu oteto Primorje. Glede Hrvoja pako, kojega zemljom imadoše poslanici u Ugarsku putovati, naloženo bi: neka Hrvoja, ako jih zamoli, kralju preporuče, da ga primi u milost, što će kralju jamačno pomagati, jer je s Ostojom u svadji. Ako bi slučajno kralj poslanike za savjet glede Bosne zapitao, neka mu skromno odgovore: da bi se Bosnom gospodovati dalo, kada bi se na omanje česti medju velikaše, valjda njemu odane, podielila, ali bi prije valjalo Hrvoja ukloniti.

Medjutim izda vieće stroge naredbe da zabrani dovoz hrane i soli u bosanske krajeve, obloživ bosansko primorje, a kraj toga uloži sav trud da nagovori Kotor, Hvar, Brač i Korčulu da razviju kraljevu zastavu i da se vrate pod ugarsko-hrvatsko gospodstvo.[1]

Prispjevši poklisari dubrovački k Sigismundu saznadoše da je kralj s Ostojom mir uglavio, u kojem miru bi glede Dubrovnika utanačeno: da občina uživa u Bosni sve one slobode i prava, kano što je prijašnjimi ugovori uglavljeno, da bude u istom političkom i trgovačkom odnošaju, kano što pod Tvrtkom; ali primorje Ostoja republici uzkrati vratiti, što je občina primila njegova odmetnika Pavla Radišića. Saznav vieće pogodbe mira iz pisma bana Morovića, odpisa svojim poslanikom u Ugarskoj, neka nagovore i umole Sigismunda za posredovanje da Ostoja povrati republici primorje. U pismu se navodi: da Ostoja nije zametnuo rata radi Radišića,

[1] Nalaže se Paskoju Rastiću pomorskomu kapetanu (11 prosinca 1403), da se uputi dvima galijami u zaliev kotorski „debiate offender li nostri inimici et insultar Sutorina, Dracevica e altre tenute de Bossiani." Občinu pako kotorsku valja pismeno pozvati: „Ve requiremo come parenti et amixi (budući da je u Bosni zavladala nesloga), ve conseglemo et confortemo alevar le insignie del ditto nostro segnor et tornar ala sua debita fedelta; porete remagnir liberi sotto lo so nome." Ako Kotor to odbije, ima mu se javiti da će se smatrati neprijateljem.

Boži se Prokulu (11 prosinca 1403) nalaže, neka se združi s oružanimi ladjami stonskimi, pa odplovi na otoke Korčulu, Hvar i Brač, da se pokore kralju ugarskomu, te da im zabrani voziti hranu i sol za krajeve bosanke, inače će se smatrati neprijateljem.

Maroji Ranjini nalaže se vrh toga, da obsjedne i pritisne Kotor, da se sol i hrana nedovozi. Lettere e Commiss. di Levate, ibidem.

Digitized by Google

nu radi vjernosti, što ju goji Dubrovnik prema Ugarskoj, jer je Dubrovnik od vajkada bio utočištem u svakoj sgodi vladarom bosanskim. Da je pako Ostoja mislio podložiti Dubrovnik, to svjedoče Ostojina pisma na Hrvoju i druge velemože, koja se za dalju porabu prilažu. Za dokaz pako prava, koje Dubrovnik ima na Primorje, šalju u prilogu povelje podieljene obćini carem Stjepanom, kraljem Ljudevitom, Sigismundom i Ostojom i dr., primjećuje se: što je sve Dubrovnik potrošio i koliko uložio truda, dok je puk od bosanske (valjda patarenske) vjere obratio na katoličku, crkve sazidao i zemlju preustrojio. Povrh toga neka zamole kralja Sigismunda da odsudi Ostoju na gubitak dohodka s razloga, što je obćinu, umjesto da brani, proganjao; da joj nadoknadi sve štete počinjene, da joj plati kaznu za tolike u ratu nedužno poginule gradjane, u ratu naime, koji nepravedno zametnu. Od kralja se pako obćina nada, da ju neće samo u tih pravednih molbah podupirati, već da će znamenito nagraditi njezinu vjernu uztrajnost. Napokon nebi li kralj htio poslati svojega poslanika u Bosnu da se što prije dubrovačka stvar izravna.[1]

Sigismund se ipak skloni na molbu dubrovačkih izaslanika, posredovati naime u Ostoje da vrati republici primorje.[2] Iz pisma dubrovačkoga vieća od 20. travnja 1404 upravljena na poslanike u Ugarskoj, razabire se, da je na to Ostoja pozvao Dubrovnik, neka mu pošalje svoje punomoćnike za razpravljanje upitne stvari. Obćina odazva se pozivu i odpravi u Bosnu u tu svrhu Maroja Kabužića i Nikolu P. Pučića.[3] Ali se Ostoja nehtjede odlučiti na riešenje dubrovačke razmirice valjda radi Kotora, koji Dubrovnik medju tim silom htjede pokoriti Ugarskoj. S toga upućuju se (20 travnja 1404) poslanici dubrovački u Ugarskoj: neka opet zamole Sigismunda, da se u Ostoje glede Primorja zauzme. Povrh toga neka kralju predoče: koli je pogibeljan položaj obćine, obtočene sa svih strana od neprijatelja, da se održi u vjernosti napram Ugarskoj. Najviše ju pako žalosti: što je Dalmacija od nje odieljena, te nijednim dalmatinskim krajem nemogu prolaziti njezini ljudi bez pogibelji pred njegovimi i svojimi neprijatelji. Neka dakle kralja nagovore: da za spas Dubrovnika tomu što prije doskoči dok je pogibelj manja. Primjećuje se: kada bi kralj

[1] 19 decembris 1403. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Pučić op. cit. I, br. 93, str. 52.

[3] Pučić op. cit. I, primjetbe str. IV.

Digitized by Google

uzhtio glavom doći u Dalmaciju ili poslati svoju vojsku, lasno bi Dalmaciju pokorio, jer je narod napuljskim gospodstvom vrlo nezadovoljan.[1]

Al Ostoja umjesto da vrati Primorje spremaše vojsku da udari na Dubrovnik. Saznav to vieće, javi u Ugarsku da se Bosna sprema da navali sa suha i mora; s toga moli kralja za pomoć, jer republika nije toli jaka da bi se čitavoj sili oprieti uzmogla; nu tvrdje je do skrajnosti braniti pripravna. Tim više se nada od kralja pomoći, jer sve to trpi što je vjerna i odana Ugarskoj, koja ju s toga neće pustiti da propane.[2] Kraj toga pusti se občina putem poslanikâ takodjer u dogovor s Hrvojem da sbaci Ostoju s priestola bosanskoga.[3]

Pošto bude Ostoja s priestola bosanskoga skinut, utanači kr. Trdko mir s Dubrovnikom (24 lipnja 1405),[4] uslied kojega mira povrati republici oteto joj Primorje, nadoknadi počinjene joj štete i potvrdi dojakošnje povlastice. Tim se završi bosanska razmirica, koja je bila dubrovačkoj trgovini od prilične štete.[5]

Premda je Dubrovnik opet postigao od Bosne Primorje, ipak je občina za borbe proti Tvrdku i Hrvoju vjerno pristajala, kano što i prije, uz ugarsko-hrvatskoga kralja i njemu svojski pomagala. Vjernost i odanost dubrovačku uvažavaše Sigismund toli, da je občinu u pismu, kojim joj do znanja stavi svoje vjenčanje s Barbarom celjskom, glede njezine vjernosti hvalio i za dalje ju kriepio i hrabrio, priznavajuć sve njezine muke pretrpljene za volju Ugarske. Vieće se kralju u odgovoru na njegovo pismo izjavilo pripravnim uztrajati u vjernosti i odanosti dok mu bude na kamenu grada.[6] Dubrovnik nije svoje vjernosti prema Ugarskoj tajio ni Sigismundovim neprijateljem, koji nastojaše da občinu na svoju stranu pritegnu, kano što to sliedi iz naputka dana Paskoju Rastiću da odgovori Hrvoju, ako bi nagovarao da Dubrovnik pristane uz Ladislava napuljskoga, da občina nije vlastna ni postavljati ni skidati

---

[1] Lettere e Commissione di Levante, ibidem.
[2] Lettere e Commissione di Levante, ibidem.
[3] Pučić op. cit., primjetbe str. IX.
[4] Miklošić op. cit. p. 253—57.
[5] O tadašnjih odnošajih Dubrovnika napram Bosni sr. Rački op. cit. Rad IV str. 72—82.
[6] Die 19 maij 1406. Copia littere scripte domino nostro regi. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

kraljeve ugarske.[1] To isto izjavljuje vieće kano što i vojvodi u pismu (15 srpnja 1407) na kancelara Ladislavova u Napulj, koj htjede da Dubrovnik sa svojim kraljem izmiri, primjećujuć: buduć da republici nije toliko stalo do osobe kraljeve, koliko do možne ugarsko-hrvatske zaštite, s toga je vazda pripravna onoga kraljem i svojim pokroviteljem priznati, koj je u posjedu Ugarske; čim dakle kralj Ladislav zasjede priestol ugarsko-hrvatski, da je pripravna umah mu se pokoriti te njega svojim gospodarom priznati. Ako je trgovina s Puljem, dodaje se nadalje, koristna Dubrovniku nije od štete ni Pulji, jer Dubrovčani gotovim novcem i inom robom dolaze u Pulju, odkud voze žito i ulje. Ako kralj Ladislav ima vojske i galija, imade toga i Dubrovnik; ako pako dovoljno nebi imao novcem si može pribaviti pomoć izvana za obranu svojega nepobjedivoga grada.[2] Ovako odrešito mogla je republika poručiti punomoćniku Ladislava uvažujuć dobro neprijatelja i njegove sile prema svojoj domaćoj snagi i ugarsko-hrvatskoj pripomoći.

Vieće je često izvješćivalo Sigismunda o kretanju napuljskoga brodovlja,[3] koje prispievši u Dalmaciju pod zapoviedi Ljudevita de Carello morskoga admirala, i plienivši otoke šibeničke, dohvati se stonska Rta i pohara dubrovačke i korčulanske krajeve. Uslied toga naloži vieće (11 srpnja 1409) pomorskomu zapovjedniku Andriji Vučiću, neka brodi do glavine Chochumeni (capo Gomena skrajna točka Pelješca), da potraži neprijateljske brodove. Ako naidje na neprijateljske galije, neka sastavi bojno vieće, koje će odlučiti, ima li se na neprijatelja udariti. Pobjedi li srećno neprijatelja, tada neka se ravnim putem u Dubrovnik vrati. Nesukobi li se s neprijateljem, neka se na povratku uputi na Korčulu da nagovori žitelje, nebi li se vratili pod gospodstvo Sigismundovo. Odzove li se Korčula pozivu, tada, iztaknuv kraljevski stieg, neka Ladislavove činovnike, bili Napuljci ili Zadrani, pohvata i u Dubrovnik dovede.[4] Krom toga opunovlasti se (18 srpnja 1409) knez

---

[1] Pučić op. cit. I, primjetce str. IX.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Dne 25 veljače 1409: da su s Pulje krenule četiri galije i uputile se k Zadru. 28 ožujka 1409: da je pet galija s dviema brigantini došlo s Pulje i oplienilo otoke šibeničke. Dne 16 veljače 1410: da je Pavao Ursini zauzeo Rim 31 prosinca 1409, pobiedivši vojsku Ladislavovu. Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

[4] Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

Digitized by Google

s malim viećem, da se shodne priprave učine na obranu grada; ako nebi pako u tu svrhu u obćine dovoljna novca bilo, neka se uzajmi od sirotinjskih (pupilarnih) uz kamate od pet po sto. Ujedno neka se piše banu dalmatinskomu, da spremi vojsku i oruža galije da vieće uzmogne svoje oružane galije odpremiti. Odredjuju nadalje, da se oružaju dvie galije na službu kraljevu i obskrbe hranom i potrebnimi spravami; u koju svrhu da se izabere kapetan i da se uzme 40 ljudî iz Mljeta, 70 iz stonskoga Rta, 120 iz otokâ, a 120 sa kopna, svega skupa dakle 350 ljudî. Uz to bi izdana naredba o djelitbi bojnoga pliena i o kaznjenju ratnih prekršaja.[1]

Dočim je vieće oprezne naredbe izdavalo na obranu svojega zavičaja, sukobe se s galijami napuljskimi galije dubrovačke pod zapoviedi Andrije Vučića, komu u pomoć priteku jošte one dvie u službu kraljevu spremne galije. U kanalu medju stonskim Rtom i Korčulom, po svoj prilici kod najtješnje točke, zametne se 13 srpnja 1409 medju dubrovačkim i napuljskim brodovljem krvavi boj, u kojem brabro boreć se Dubrovčani razbiše Napuljce i tako jih poraziše da se napuljski glavni vojvoda jedva spasio.[2] Tom sjajnom pobjedom spasiše Dubrovčani od pritiska napuljskoga Korčulu i cielo svoje Primorje.

Al njekoliko dana prije korčulanske bitke (9 srpnja) proda Ladislav Zadar, Vranu s Novimgradom i Pagom i sva svoja prava na Dalmaciju republici mletačkoj, koja se malom cienom opet dokopa dalmatinskoga primorja.[3] Sigismund je na to tražio pomoći od Dubrovčana proti Mletčanom; ali mu vieće dubrovačko opetovano (21 listopada 1410 i 16 siečnja 1413) putem svojih poslanika razumjeti dade, da Dubrovnik nije toli jak, da bi svojimi i slabo oružanimi dalmatinskimi galijami mogao nauditi Mletčanom, kojino su sbog svoje pomorske sile i od drugih vlasti štovani i cienjeni. Pridodaje k tomu vieće, sjetiv kralja na svoju vjernost

[1] Pučić op. cit., primjetbe str. X i XI.

[2] Obširno izvješće o toj bitki na kr. Sigismunda čita se u Pučića I, str. XXIX. U istom se izvješću najposlije primjećuje: kadno bi se oružali gradovi dalmatinski i Senj, te se združili s dvjema dubrovačkimi galijami, pa pritisnuli sjedinjenimi silami Zadar, da nebi od nikud dobivao hrane, prisilili bi doista grad, da se pokori.

[3] Ljubić: Pregled hrvatske poviesti str. 82. — Dubrovačko vieće javlja (27 srpnja 1409) Sigimundu, da je Ladislav predao Zadar Mletčanom. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

i na muke pretrpljene radi svoje prema njemu odanosti: da je kralju za volju i po njegovu naputku utvrdilo Dubrovnik i opasalo ga širokimi jarugami, obskrbilo se hranom, oružari, umjetnici lumbarda i drugimi bojnimi spravami; ali od republike nemože tražiti da udari na silnije, koji bi joj lasno mogli osvojiti otoke i ostalo dubrovačko zemljište.[1] Kadno bi Dubrovčani s Dalmatinci i udarili na Mletčane kod Šibenika te jih suzbili, to nebi koristilo, jer bi se Mletčani za njekoliko dana znatno ojačali te većom snagom udarili na Šibenik, ostalu Dalmaciju i Dubrovnik.

Ovo mudro vladanje republike dubrovačke u interesu svoje slobode i obstanka prema silnijem susjedu prikazuje se i drugom prigodom: kadno naime Sigismund zaiska od Dubrovnika pomoći namjeravajuć udarati na Napuljsku. Dubrovačko vieće odgovori Sigismundu putem svojih poslanika Mihajla Rastića i Ivana Gundulića: „kraj svega toga, što občina čitavom godinom vozi iz Pulje žito i marvu, ipak je pripravna služiti kruni po običaju i dužnosti. Navlastito čini vieće kralja pozorna, da je dubrovačka ujedno s dalmatinskom silom neznatna prema mnogo znatnijemu i snažnijemu brodovlju napuljskomu; s toga neće slati Dubrovnik svojih galija dok nebude siguran i za drugu pomoć, dok kralj sa cielom svojom silom neudari, jer bi to bilo bez svake koristi. U ostalom je Dubrovnik pripravan na svaku zapovied kraljevu.“ Ako bi kralj uz sve to odlučio dignuti vojsku na Napuljsku, neka ga zamole da posreduje u Mletcih, da Dubrovčanom budu otvorene rieke zetske do Avlone, da uzmogu bar odtale za domaću potrebu voziti žito i marvu.

Ovom istom prigodom bi naloženo poslanikom, neka zapitaju kralja o poslu s Mletčani zametnutom: glede ustupa ostale Dalmacije i Dubrovnika. Obistini li se, kao što se glasa,[2] neka tada kralju u ime občine reknu: Dubrovnik je slobodna občina, koja se poda pod zaštitu ugarsko-hrvatsku da ju brani proti svakomu. Neka sjete kralja na slobode i povlastice, podieljene občini i zavjerene njim, njegovimi predšastnici i velemožami, da neće Dubrovnik ostaviti i prepustiti tudjoj sili. Opomenuti će ga nadalje: ciela se država protiva njemu pobunila do samoga Dubrovnika, koj radi svoje vjernosti dost žuhka pretrpi, te se kraljevi nepri-

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Mletački odgovor od 15 siečnja 1411 na dubrovačko vieće u istom poslu čita se u Ljubića op. cit. str. 83.

Digitized by Google

jatelji sa suha ćak gradskim vratam primaknuše, dočim mu napuljsko brodovlje na moru silnih šteta nanese. Sve to, primjećuje se za tim, nemože Dubrovnik odvratiti od svoje stalnosti i vjernosti. Dubrovačkoj je obćini to priznao kralj i ciela Ugarska, kano što to nebrojena kraljeva pisma svjedoče[1] obrekavši ju obilno za to nagraditi. Zatim neka primjete: Dubrovnik će prosvjedovati pred bogom, i cielim svietom, pred kraljem i krunom i svimkolikimi velemožami, da neće riešiti krunu dužnosti, kojom se obveza braniti Dubrovnik proti svakomu i od svakoga te da ga kralj nepredade bez njegova privoljenja, bez krivnje i razloga, pače da ga brani kao udo krune ugarsko-hrvatske. Napokon poslanikom naložiše, nedržeć valjda mnogo do kraljeve rieči, da izposluju od kralja listinu, kojom da se obveže kralj, da će Dubrovčane kano slobodne ljude s njihovim gradom i zemljištem, ako neprivole da jih ostavi, pustiti u uživanju podpune slobode te da će jih kruna kano svoje vjerne štititi protiva svakoj tudjoj sili.[2]

Medju to je republika dubrovačka, prozrev Sigismunda i njegov položaj, nastojala, da se okolnostmi vremena, stečenimi zaslugami i zadobivenimi priznanji okoristi. Priznav davno potrebu, da za svoj dalji razvoj protegne si zemljište, zaiska u kralja Konavlje i tri otoka, na što je već od dulje vremena išla, zametnuvši s kraljem bezuspješna ugovaranja. Oslanjajuć se na obećanja krune i kralja držalo je vieće u tu svrhu ovo vrieme vazda svoje zastupnike u Ugarskoj, koji svakom sgodom u kralja radiše, iztičuć dubrovačku vjernost i stečene zasluge, njegov i njihovih zemalja položaj, pozivajuć se na svoje staro pravo, laskajući mu darovi, obećavajući mu novčanu odštetu i godišnji dohodak, sredstvo vazda silno djelujuće na Sigismunda, da zadobije republika Konavlje i tri otoka.[3]

---

[1] Medju Sigismundovimi pismi, kojimi priznaje zasluge dubrovačke, čita se u Zibaldone (Memorie storiche su Ragusa raccolte dal P. Gian Maria Mattei. MSC. u knjižnici male braće u Dubrovniku) T. II, p. 746 sliedeće pismo: „Littera Sigismundi ultima septembris 1403. Non circumvicti blandiciis adversariorum, de quo regraciamus quantum possumus immense, volentes indubie vos et civitatem, quam coronam regni Dalmacie non immerito appellare debemus, de tantis perpessis damnis, et aliis favoribus et regalibus praemiis proinde decorare."

[2] Die 3 maij 1413. Lettere e Commiss. di Lev., vol. a. 1411—1416.

[3] Dne 3 rujna 1407 naloži vieće Maroji Buniću, da tajno rekne kr. Sigismundu: „a zo che algun non domandasse avanti da noy per

Digitized by Google

Sigismund je Dubrovčanom, koji od nikopoljske bitke neograničeno kraljevo povjerenje uživahu, već god. 1404 ustupio upravu triju otoka Korčule, Hvara i Brača, koje da brane proti svakomu nasilju.[1] Medju to je ipak Hrvoje s otoci gospodario; pokorivši se god. 1408 Sigismundu, prepusti mu dapače kralj Korčulu, na koju su Dubrovčani lje kod imenovanja kneza uplivali.[2]

---

alguno servicio, beneficio, contrado o pato, che in la mente de la soa gracia reponemo, che Canale et altre cosse, che sono de nostro patrimonio, zoe dela oriunda terra nostra Epidauro, con certe altre contrade a nuy vissine, le qual in questa guerra passada con li Bossegnani ne fece grande infestacione, la clemencia de la soa serenitade se degni a non le offerire ad laguno."

Dne 2 svibnja 1408 nalaže se Andriji Vučiću u Ugarskoj, da zamoli u kralja Konavlje s Dračevicom ili bar Konavlje. Ako to neuzmože isprositi, tada neka zaište tri otoka; ako ne izmoli sva tri, neka nastoji za Korčulu i Hvar; ako nebi mogao oba, tada najposlije bar Korčulu.

Dne 21 listopada 1410. Vieće naloži Rafi Gučetiću i Mihajlu Rastiću medju ostalimi, neka tajno zamole kralja za Konavlje i Dračevicu, obećav mu novčani dar i godišnji dohodak. Ako bi se slučajno kralj izgovarao na Sandalja i kneza Pavla, neka kralju odvrate, da iste može odštetiti drugim zemljištem. Opunovlašćuju se, da kralju obreknu za zemlje 5000 perpera za dar, a 500 perpera godišnjega dohodka. Hrvoju pako da obreku vinograd u vriednosti od 2000 perpera i dvorac (villa) u istom kraju; Sandalju pako dvorac na izbor, a Pavlu dobro Obod. Sa Sandaljem i Pavlom neka u tom poslu zametnu dogovaranje, kano da nebi bili Sigismundu o tom govorili (21 studenoga).

Dne 5 rujna 1411 šalje se kancelar Jakov u Ugarsku, da opetuje molbu glede Konavlja i Draćevice, te da ponudi za to kralju 2000 maraka srebra uz 300 dukata godišnja dohodka. Glede Konavlja pozivlju se na svoje drevno pravo, primjećujuć, da bi tim ustupom zakrčio neposredno obćenje medju Bosnom i Napuljskom.

Dne 13 svibnja 1412 nalaže vieće Nikoli Gučetiću i Mati Gradiću: sjetiv kralja zbog Konavlja i Dračevice, neka ga upute, da Dubrovčani, pošto Mletčani posvojiše Zetu, nesmiju više sa zetskih rieka voziti žito. Mletčani se pako nebi smjeli uslied turinskoga mira nastaniti niti u Zeti niti u Draču. Lettere e Commiss. di Levante, vol. a. 1403—1410 et 1411—1416.

[1] Listina u arkivu bečkom, natiskana u Arkivu für Kunde österreich. Geschichtsquellen. Wien 1850. I Bd., S. 563.

[2] Lucius: memorie di Traù p. 396.

Digitized by Google

Pošto se Hrvoje Sigismundu iznevjerio te s toga proglašen izdajicom krune i lišen vojvodstva spljetskoga[1] i svih svojih imanja, dopita Sigismund dne 17 lipnja 1413 iz Feltre dubrovačkoj republici tri otoka, naime Korčulu, Hvar i Brač. Otoke, koje su Dubrovčani davno posjedovati željeli, da jih u kraljevo ime drže. Vieće će izaslati ka kralju poslanike, da se sporazume glede godišnjega dohodka, koji će republika za otoke kralju plaćati.[2]

Dubrovčanom podje jedared za rukom zadobiti one otoke, za kojimi su i Spljećani težili. Ali u vladaoca novca potrebna, kano što bješe Sigismund, odlučivalo je tko je više nudio. Dubrovčani, koji no su znatno više kralju nudili nego li Spljećani, postigoše otoke, koje su, navlastito Korčulu, već u Ljudevita isprositi nastojali, te ni jednom sgodom nepropustili molbe i ponude opetovati. Ovi bo otoci, imenito Korčula bila je po svojem geografskom položaju, kano što to nije dubrovačkoga bistroumlja minulo, za dalnji razvoj republici od potrebe. Korčula naime smatrati se ima po svojem položaju kano odtrgnuto udo ili kano dopunak Stonskoga primorja, kojim no ga morsko tiesno razstavlja i spaja; u ruku pako neprijateljskih, napram dubrovačkom primorju vazda pogibeljna. Krom toga je Korčula znatnije primicala Dubrovnik k Italiji, a po svojem prirodnom ustrojstvu i zglobovitih obalah znatno pomagala k zamašaju dubrovačkoga brodarstva.

Uslied kraljeva dopisa odredi vieće zaključkom od 3 srpnja 1413 punomoćnike, da u ime republike preuzmu otoke. Glavni pomorski kapetan pako Maroje Rastić uputi se po nalogu dubrovačke vlade dviema galijama i brigantinom i s kopnenom vojskom pod Lovrom Pradonelom da posjedne otoke i umjesti kneza dubrovačkoga u ime kralja ugarskoga[3]; jer zaključkom od 26 srpnja izabra vieće na šest mjesecî za svaki otok svojega kneza. Kraj toga odluči vieće odaslati poslanstvo, da kralju u ime republike

[1] Uslied naloga Sigismundova, da se Spljet Hrvoji iznevieri te pod krunu vrati, javlja dubvovačko vieće kralju 26 lipnja 1413: „Spalatenses ab obediencia et iugo ducis Hervoye, cui diucius stabant submissi, se his prope lapsis diebus commendabili quodammodo viriliter sub traxere sub sacreque Maiestatis vestre alarum umbram confugientes.“

[2] Listine ob ustupu otokâ u Arkivu für österr. Geschichtsquellen. I Bd. Wenzel: Beiträge zur Quellenkunde der dalmatin. Rechtsgeschichte im Mittelalter. S. 555—559. Wien 1850.

[3] Naputak na Maroju Rastića čita se u Lettere e Commiss., ibidem, die 14 julii 1413.

Digitized by Google

na daru svesrdnu zahvalnost izjavi te ugovori s kraljem godišnji dohodak za dopitane otoke.[1] U naputku na poslanike Andriju Vučića i Nikolu Gučetića (od 14 kolovoza 1413), koje vieće u to ime k Sigismundu odasla, bi naloženo: neka poslanici nastoje kralja uputiti, kako no otoci malo nose, jedva toliko da će upravne troškove pokriti. Ako bi kralj pod svaki način tražio godišnji dohodak, neka mu se tada, ako Dubrovniku za cielo prepusti otoke, ponudi 200 dukata godišnjega dohodka, a 3000 dukata povrh toga na uzdarje. Ako kralj na to neuzhtie pristati, neka tada zamole Korčulu, za koju da mu ponude 2000 dukata jedan za sve pute bez ikakva godišnja dohodka. Neka napokon izaslanici kralju obrazlože, kako bi bilo za Dalmaciju neprilično i pogibeljno, kadno bi otoci u koju drugu vlast nego li dubrovačku prešli; kano što na primjer u onaj par, kadno bi bili Sandaljevi ili Balšićevi, koji no su u svadji s Kótorom, te bi ga s mora pritisnuli i lasno osvojili.[2] Ali dubrovački poslanici nemogoše ništa stalna s kraljem ugovoriti; jer Sigismund u svojih dopisih iz Trina od 26 lipnja 1414, upravljenih na republiku, obćine otoka i na bana dalmatinskohrvatskoga prepušća republici dubrovačkoj da drži i uživa otoke sa svimi pravi i dohodci, dok kralj sa stališi što drugo neodredi.[3]

S ovimi otoci nisu Dubrovčani dugo gospodarili, jer je Sigismund dopisom od 21 rujna 1416 iz Calaisa podieli Ladislavu Jakžu od Kuzala iz Neretve radi više krat mu izkazanih zasluga[4]; dočim Razzi navodi za povod tomu ugovor, koji tada Dubrovčani sa sultanom Mahomedom sklopiše, Rastić pako prijateljske odnošaje Jakža prema kraljici Barbari. Prijateljski odnošaji Jakža prema kr. Barbari dvojim da bi tomu povod bili, jer se tomu osim u Rastića nigdje drugdje ni traga nenalazi. Jošte nevjerovatnije je tvrdjenje Razzievo, da bi ugovor utanačen s Mahomedom nepovjerenje porodio na dvoru ugarskom prema Dubrovniku, jer se u službenih knjikah onoga doba o poslanstvu i ugovaranju s Mahomedom ništa nenalazi; vieće je dubrovačko dapače uprav onih godina marljivo javljalo u Ugarsku sve što je začulo i znalo o kre-

[1] Dotični zaključci čitaju se u Pučića I, primjetbe str. XIV.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Dopisi u Arkivu für Kunde österr. Geschichtsq. str. 558—561.

[4] Dopisi u Arkivu für Kunde österr. Geschichtsq. l. c. str. 562—567. Lettere e Commissioni di Levante 20 marcii 1417.

Digitized by Google

tanju i spremanju turske vojske na Bosnu i druge krajeve.[1] Pravi povod, što Sigismund oduze otoke, biti će Dubrovčani ponajviše sami dali. Zavistni Dubrovčanom na toj stečevini bjehu Spljećani i Mletčani, podpaljujuć navlastito Korčulane, koji nisu ni najmanje volje imali Dubrovčanom se pokoriti. Dubrovčani su otočanom nalagali daće,[2] i kano što se iz svega vidi, oduzimali im zemljišta; da ukrote pako zadovoljstvo i odpor imenito Korčulana izdavali protiva njim stroge naredbe i slali oružane brodove i vojsku da ih silom pokore.[3] Ovaj postupak prinuka Korčulane odaslati k Sigismundu poslanstvo s pritužbom na Dubrovčane. Vieće u dopisu od 25 prosinca 1416 na kralja, nesluteć da su otoci jurve drugomu dopitani, tuži se na nevjeru Korčulana, koji izaslaše dvojicu iz svoje sredine s tužbom ka kralju. Vrativši se po otoku bune i podpaljuju na odpor, pozivajuć se na kraljeve rieči i pisma. Vieće za tim primjećuje, da je primilo od kralja otoke, da je u ime njegovo upravlja; otoke, koje su prije toga toliki gospodari rasipavali i trgali; nu sada pod svojom zaštitom i kraljevim stiegom drže je s tolikim naporom i troškom čitave, i u najboljem redu kraj sve mržnje susjedâ, koji su jih prije harali. Opisujuć nevaljalost Korčulanâ u svakom pogledu, što Hvarani i Bračani ni s daleka nisu, dodaje vieće: Korčulani su nemilo ozloglasili Dubrovnik gdjegod su mogli, u Mletcih i u kralja; kada bi to sve istina bila, zaslužili bi Dubrovčani gorču kazan, nego što je bio pomor od minule godine; dočim su jedini u Dalmaciji, koji vjer-

---

[1] Dne 14 srpnja 1413, 10 srpnja 1414, 28 lipnja 1415, 18 kolovoza 1415, 24 kolovoza 1415. Kraljici Barbari povrh toga javljaju 12 listopada 1416: „Bosnam destructam esse penitus, et barones ipsos intra se extermineum maximum preparare. Preterea noverit domina ducissa, olim Hervoje, nupsit domino Ostoie regi Bosne, unum dedit castrum Almissi domino Johanni de Cethines, qui capitaneos et gentes tenet in dicto castro, qui detestabile piratice vivunt, et adeo erga nos suam depravatam voluntatem piraticam detexerunt, quod nostros cives suis mercanciis atque bonis spoliaverint.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Die 7 octobris, in consilio rogatorum. „De scribendo comitibus nostris trium insularum, quod debeant colligere trentesimum tam collectum quam colligendum cum aliis introitibus spectantibus communi, et teneant per manus suas, donec habuerint a nobis aliud mandatum.“ Vol. a. 1412—1414.

[3] Lettere e Commissioni di Levante a. 1417, ibidem.

Digitized by Google

nost i odanost napram kralju neporočno sačuvaše.[1] Da je nezadovoljstvo i pritužba Korčulana ponajviše bio razlog, što je Sigismund oduzeo Dubrovniku otoke, razabrati je iz dopisa dubrovačkoga vieća na kralja od 23 ožujka 1417. U tom dopisu javlja vieće kralju: obćinu je vele ožalostila izjava Jakžina, da su naime Dubrovniku s toga oduzeti otoci, što je s njimi nečovječno postupao, koji otoci predani su Jakži čitavi i od tudjih zdriela sačuvani. Žale za tim, što se kralj na Dubrovčane za to razsrdio, te jih prije sudio nego li jih saslušao; nu kraj svega toga jih ipak neće nijedna sila odvratiti od dužne vjernosti prema kralju i svetoj kruni ugarskoj.[2]

Dubrovačko vieće primivši u ožujku 1417 kraljeve pismene naloge da L. Jakži izruči tri otoka, odgovara 21 istoga mjeseca kralju, da je po običaju poslušalo kraljevu zapovied, te je po njegovu nalogu predalo L. Jakži otoke Korčulu, Brač i Hvar,[3] koji no otoci predjoše god. 1420 u vlast mletačku.

Koli težko je gubitak ovih otoka pregorjela republika, vidi se što je iza toga jošte tri krat (15 travnja 1418, 20 listop. 1425 i 20 srpnja 1433) molila Sigismunda, nudeć mu znatne darove i iztičuć svoje zasluge za krunu i kralja, nebi li joj povratio oduzete otoke.[4]

Gubitak otoka odšteti si dubrovačka republika nabavom župe Konavlja od Sandalja Hranića i Radosava Pavlovića,[5] za koju župu

---

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[4] Die 15 aprilis 1418, in consilio rogatorum. „Prima pars est: de promittendo denaria serenissimo domino imperatori pro tribus insulis habendis, videlicet Curzolam, Lesinam et Bracciam.“ Vol. a. 1416—1418.

U dopisu od 20 listopada 1425 na kralja ugarskoga izpričava se vieće, što nemože sudjelovati kod ugarsko-bosanskoga kongresa radi kratkoće vremena i daljine puta; moli uz to kralja, nebi li prepustio republici jednom jur uživane susjedne otoke Korčulu, Hvar i Brač. Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1423—1427.

Dne 20 srpnja 1433 putem poslanika Pas. Restića, Mar. Gundulića i Bl. Gjorgjića. Ako je kralj uglavio mir s Mletci, te zadobio otoke, kano što se glasa, mole ga, da ih republici podieli. Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1430—1435.

[5] Miklošić: monumenta pag. 288—352. Pučić op. cit. I, primjetbe XIX—XXXI.

Digitized by Google

je toliko krat Sigismundu pisano uz ponudu znatne svote novca i godišnjega dohodka.[1]

Pored svega što je republika izgubila otoke, osta ipak vjerna i odana kruni ugarsko-hrvatskoj, tražeć u nje svakom sgodom pomoći i zaštite proti pohlepnim susjedom i priobćivajuć kralju sve što je doznala o podhvatih kraljevih neprijatelja i drugih važnih stvari.[2] Doznalo se u Dubrovniku, da je mletačka vlada u svadji sa Sigismundom odaslala svojega poslanika u Bosnu, da se s kraljem i ostalom bosanskom gospodom dogovori, kako da ugnjetu Dubrovnik što je jedini u Dalmaciji ostao vjeran kruni. Vieće se dubrovačko na to obrati pismeno na kralja ugarskoga da se zauzme u kralja bosanskoga, Sandalja, a osobito u despota, da ostave Dubrovnik ne samo u miru, već da ga štite od nasilja mletačkoga.[3] Kad no se pako radilo o miru medju Sigismundom i Mletčani, zahtieva od kralja vieće dubrovačko da i Dubrovnik u taj mir uključi. Da nebi možda Mletčani kojim načinom sklonili Sigismunda da preda republiku Mletačkoj, zamoli vieće (8 svibnja 1426) kralja, neka medj uvjete mira uvrsti „da je republika dubrovačka slobodna te će i nadalje ostati u vjernoj odanosti i zaštiti krune ugarsko-hrvatske.“[4] Republika neuzdajuć se ni malo u kralja mišljaše, da je taj korak dužna učiniti, ograditi se naime unapried, ako bi Sigismund predobiven ili zaveden mletačkimi novci sklon

---

[1] Glede Konavlja posljednji put nalaže vieće 18 listopada 1413 svojim poslanikom u Ugarskoj Andriji Vučiću i Nikoli Gučetiću, da stegnu ugovor glede Konavlja na dio Pavlov, jer Sandalj neće svojega diela da proda radi tvrdje u Dračevici, koja mu je uprav sada u ratu s Kotorom utočištem. Za Pavlov pako dio Konavlja od Župe do Dračevice neka Sigismundu ponude 6000 dukata uz dohodak od 150 do 200 dukata godišnjih. Ako bi kralj više tražio, tada neka mu ponude 10.000 dukata uz dohodak od 200 dukata godišnjih. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Javljaju kralju 20 ožujka 1424 o mletačkih vojnih pripravah protiva primorskim gradovom. Dne 6 kolovoza 1426 javljaju, da je 4000 Turaka provalilo u Bosnu. Dne 12 prosinca 1426 javljaju potanko osvojenje Cipra i o sultanovih priprava proti Rodu. Dne 25 ožujka 1427 javljaju o pripravah Genueza i Katalana, da obrane otok Rod. Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1423—1430.

[3] Dne 14 listopada 1422, 31 prosinca 1422 i 15 ožujka 1423. Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1419—1422, 1420—1422.

[4] Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1424—1427.

Digitized by Google

bio zemljište dubrovačko ustupiti Mletačkoj, koja je radila da spoji Dubrovnikom odieljeni svoj gornjo- i dolnjo-dalmatinski posjed.

Za razmirice i krvavih ratova s vojvodom Radosavom Pavlovićem radi Konavlja, o kojoj razmirici na drugom mjestu obširnije progovoriti mislimo, zamoli dubrovačka republika u Sigismunda pomoći i zaštite. Radosav Pavlović provali (god. 1430) vojskom u dubrovačko zemljište da prisili Dubrovnik povratiti mu dio Konavlja, koji je republika prije dvie godine od Radosava kupila i preuzela. Radosav udari iz prividnih uzroka, što republika naime nehtjede primiti njegove podanike u Konavlje, pa što njeki Konavljani posvojiše na medjah nješto zemlje trebinjske, te da nije joj prodano zemljište da gradi na njem gradove i tvrdje. Pošto republici nepodje za rukom umiriti Radosava, digne vojsku što je veću mogla i obrati se na Sigismunda s molbom (13 travnja 1430): neka bi odiel njegove vojske sa Srebrnika na Usori, koj stajaše pod zapoviedi Matka Talovca dubrovačkoga gradjana, udario na posjed vojvode Radosava, da ga tim prisili povući vojsku sa zemljišta dubrovačkoga. Krom toga da se kralj zauzme za Dubrovnik u despota Gjorgja, kralja bosanskoga, i Sandalja, da strogo zabrane Radosavu štete obćini nanašati. Matku pako Talovcu, Stjepanu knezu temišvarskom i palatinu Nikoli Gorjanskom pišu (30 travnja 1430) povrh toga, da zagovore republiku u kralja te ga nagovore nebi li odaslao svojega poslanika k sultanu, da zabrani Radosavu plieniti dubrovačko zemljište.[1] Ovu molbu opetuje vieće u svojem dopisu na Sigismunda od 11 svibnja 1430, primjećujuć: Radoslav je udario na Dubrovnik te tim porušio bez dovoljna razloga mir medju Dubrovnikom i Bosnom; mole: da nagovori kralja bosanskoga, despota i Sandalja, da se ujedno s Ugarskom prituže na Radosava u njegova zaštitnika sultana, jer je Radosav navaliv na Dubrovnik, kojno je pod ugarsko-hrvatskom zaštitom, tim takodjer porušio mir uglavljen medj Ugarskom i Turskom.[2]

Da se Sigismund zbilja odazvao molbam dubrovačkim tvrdi naputak dubrovačkoga vieća na poslanika izaslana k sultanu i

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] U istom smislu piše vieće istoga dana Matku Talovcu, nebi li se ponudio Sigismundu, da će opustošiti posjed Radosava, te da kralja nagovori, da pošalje svoje poslanike k sultanu, despotu, kralju bosanskomu i Sandalju, da kazne Radosava, što je porušio mir medj Ugarskom i Turskom. Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

Digitized by Google

dopis na kralja ugarskoga. Dubrovački naime poslanik bi napućen, da se združi sa Stjepanom Bilekom poslanikom kr. Sigismunda, kojega poslanika da potanko o poslu uputi, te da obojica zaištu od Amurata da pošalje svojega čovjeka ka kralju bosanskomu, Sandalju i despotu s nalogom da zajedno udare na Radosava, koj se dogovara sa sultanovim i ugarskim neprijateljem, republikom naime mletačkom, obećavajuć joj ako se s njim sveže dubrovačko zemljište.[1] U dopisu (31 kolovoza 1430) na dalje na kr. Sigismunda spominje vieće poslanstvo ugarsko odaslano k sultanu, kralju bosanskomu i vojvodi Sandalju. Budući da poslanik ugarski, nastavlja se u dopisu, nije do sultana ni prispio, ohrabri to Radosava te silnije udari i pohara dubrovačko zemljište, pače odasla svojega čovjeka k sultanu, ocrniv Dubrovnik do zla boga. Javljajuć to Sigismundu, moli ga vieće najsniženije, laskajuć mu što više može, nazivajuć ga svojim jedinim utočištem i obrambom, da svoje vjerne, jedine ostanke imena i slave njegove u dalmatinskom primorju uzme pod svoje možno okrilje te da je štiti i podpomože proti Radosavu njihovu neprijatelju.[2]

Zagovorom i posredovanjem Sigismundova poslanika u sultana bi najposlije ova razmirica riešena na korist Dubrovnika. Ali se vieće nezadovolji Konavljem, već je zahtievalo od Radosava odštetu vojničkih troškova i svihkolikih počinjenih šteta. U to ime moli vieće (24 veljače 1431) Sigismunda da pošalje svojega izaslanika k sultanu, da zagovori u sultana Dubrovnik te da podupre dubrovačke zahtjeve.[3] Radosav pako da se osveti Dubrovniku zače raditi u kralja bosanskoga podražavajući ga proti Dubrovniku. Vieće i ovom sgodom obrati se na Sigismunda (6 rujna 1431) s molbom da što vruće zagovori Dubrovnik u kralja bosanskoga.[4] U drugom dopisu (19 rujna 1431)[5] javlja vieće Sigismundu, da se kralj bosanski Dubrovniku ratom grozi, jer je Dubrovnik, kao što Radosav kralja uputi, tražio u sultana zemljište Radosava bosanskoga vazala, te sultanu u to ime bosanski danak obećao. Vieće moli kralja ugarskoga da ga od te pogibelji izbavi, da se preko svojega izaslanika zauzme u kralja bosanskoga, kojega da učini oprezna na zlobe i

[1] Die 18 iunii 1430. Lettere e Commissione di Levante, ibidem.
[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[3] Lettere e Commissioni di Levante vol. a. 1430—1435.
[4] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[5] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

opakosti Radosavljeve i da ga od istoga odvrati. Radosav, primjećuje se u dopisu, ulagiva se sada kralju bosanskomu, dočim se nješto prije trudio da drugoga podigne na priestol bosanski. Sigismund se i ovom sgodom odazove molbam dubrovačkoga vieća, odaslav dalmatinsko-hrvatskoga podbana Dioniza Vladikovića u Bosnu u poslu dubrovačkom.[1] Radoslav najposlije odusta od neprijateljstva utanačiv mir s Dubrovnikom (29 listopada 1332).[2] Sultan bi ovom sgodom za prvi put pozvan da sudi medju Dubrovnikom i Radosavom. Vieće drža za sve to vrieme u porte svoje poslanike, koji zastupahu dubrovačku stvar protivà Radosavu. Od ovoga vremena nastaje tjesniji savez medju Dubrovnikom i Turskom. Dubrovčani se bo hvale na prijateljstvo Turske, kojano podieli dubrovačkim trgovcem u svojih zemljah obsežne i vele koristne trgovačke povlastice.[3]

Premda je republika dubrovačka zagovorom i posredovanjem kralja Ljudevita polučila slobodu trgovanja u zemljah egipatskoga sultana, željelo je vieće, da rimska stolica dotičnu povlasticu opet potvrdi i razširi. Spremajuć se Sigismund nakon svojega krunisanja u Monci na krunisanje u Rim, upotrebi dubrovačko vieće ovu sgodu, pozivajuć se na svoju prijašnju molbu,[4] uprosi kralja pismeno (22 ožujka 1432), da u pape zagovori Dubrovnik te da republici izradi u stolice rimske slobodu trgovanja s nevjernici u iztoku. U dopisu dodaje vieće: buduć da je Dubrovniku trgovina jedini izvor života, jer mu je zemljište pusto i neplodno, s toga, kadno

---

[1] Die 20 marcii 1432. Domino Donise de Vladichovich regnorum Dalmacie et Croacie vicebano . . . „Rogantes, quod, ut penes eumdem dominum regem Bosne (izaslan od kralja ugarskoga u stvarih dubrovačkih) negocium rei nostre, prout de vobis latam spem et fiduciam gerimus, adeo colligere et fauorabiliter tractare et deducere veletis.“ Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

[2] Proglas mira, kojim prestaju neprijateljstva medju Radosavom i Dubrovnikom. Consilii rogatorum die 26 maii 1433, vol. a. 1431 do 1435. Dopis poslanikom u Carigrad od 9 studenoga 1432. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Dopis od 28 prosinca 1430 putem poslanika Benka Gundulića na Sandalja. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem. Povlastica Amuratova od god. 1430 u Miklošića op. cit. pag. 362.

[4] Dne 4 studenoga 1428 moli vieće medj ostalimi Sigismunda, da u rimske stolice izposluje republici slobodu trgovanja s nevjernici u iztoku. Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1427—1430.

Digitized by Google

u Rim prispije, da izposluje u pape apoštolsko pismo u shodnom obliku, kojim se podjeljuje republici dubrovačkoj upitna sloboda trgovanja u iztoku.[1] U drugom dopisu (23 veljače 1433) opetuje vieće molbu, da kralj Dubrovniku izposluje povlasticu trgovanja u iztoku, kano što uživaju Mletčani, Genuvezci i druge kršćanske vlasti. Prepušća vieće kraljevoj mudrosti, da se zauzme gdje mu se vidi shodnije, bud u rimske stolice, ili u sabora bazilejskoga.[2]

Medju to Ivan Stojković, rodom Dubrovčanin, kardinal i poslanik pape Eugena IV, predsjednik bazilejskoga sabora,[3] naloži u ime istoga sabora dubrovačkomu vieću, da nastoji u bosanskoga kralja Stjepana Tvrtkovića, Sandalja Hranića, Radosava Pavlovića i srbskoga despota Gjorgja Brankovića, da izašalju svoje zastupnike na sabor, jer se radilo o združenju iztočne crkve sa zapadnom. Stojković osim spomenutoga naloga biti će vieću natuknuo, da mu javi nebi li republika kakovih molba ili želja na sabor imala.

Vieće Stojkoviću na njegove dopise odgovara (5 listop. 1433) moleći ga ono isto, što i kr. Sigismunda opetovano moljaše, neka bi naime Stojković u sabora Dubrovnik zagovorio te nastojao izposlovati: *a)* da sabor bazilejski republici dozvoli voziti trgovinu za zemlje prekomorske sultanu podložene, kano što to rade Mletčani, Genuvezci, Katalani, Jakinjani i njeki drugi kršćanski narodi; jer je po suhu vrlo težko i nesigurno razvažati trgovinu, o kojoj jedino Dubrovčani živu, preko Albanije, krajeva bosanskih i srbskih, za Romaniju i druge zemlje Osmanom podložene. *b)* Da sabor dopusti republici birati svoje biskupe i ine crkvene dostojanstvenike koje hoće. Što se tiče kralja i velemoža bosanskih, koji bi imali poslati svoje zastupnike na sabor u Bazileju, primjećuje vieće, da za sada nije umjestno, niti nemože biti radi ratova, koji u Bosni bjesne. Kralj bo Tvrtko izvržen je navalam Osmana, koji hoće da njekoga od velemoža bosanskih, Radivoja naime podignu mjesto njega na priestol bosanski. Pisano je Sandalju, najmožnijemu od bosanskih gospodara, pa velikomu vojvodi Radosavu Pavloviću i srbskomu despotu Gjorgju Brankoviću. U ostalom Pa-

[1] Lette e Commissioni di Levante, vol. a. 1430—1435.

[2] Apud Cerva MSC. cit. pag. 1335. Ovo isto opetuje vieće putem poslanikâ Paskoje Restića, Maroje Gundulića i Blaža Gjorgjića 20 srpnja 1433. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Život i djela Ivana Stojkovića opisao prof. L. Kukuljica u časopisu „Dubrovnik“ za god. 1866 str. 280--299.

Digitized by Google

tareni su redovnici bosanski, kano što ih Bošnjaci zovu, dočim bi se pravo imali zvati bez vjere, reda i pravila: prvi se zove Djed, drugi Gost, treći Starac, četvrti Štionik, to su najodličnija četvorica u cieloj toj sliedbi i nevjeri bosanskoj.[1] Povrh toga odpravi vieće u Bazileju dva svoja poslanika, Martolu Gjorgjića i Lovru Sjerkovića, da izvieste sabor kako je nastojanje dubrovačko u Bosni i Srbiji ostalo bez uspjeha te da nagovore cara i Stojkovića, da republici izprose od sabora uputne povlastice. Nastojanjem kr. Sigismunda i Iv. Stojkovića zbilja podje za rukom izposlovati u sabora posebnu listinu (22 prosinca 1433). Uslied ove listine sabor bazilejski posredovanjem Sigismunda i Stojkovića, Dubrovniku, sagradjenu na morskih klisurinah, na zemljištu neplodnom i pustom, opasanu od nevjernikâ, radi neuzkolebive vjernosti i odanosti napram vjeri katoličkoj i kruni ugarsko-hrvatskoj, radi vjernosti i usluga izkazanih Sigismundu kroz 47 godinâ, a navlastito u ratovih proti njegovim takmacem, da i nadalje ostane vjeran i odan, podjeljuje slobodu trgovanja s nevjernici. Da Dubrovčani naime smiju voziti na brodovih svakovrstnu trgovinu za Siriju i druge prekomorske zemlje osmanske, izuzamši oružje, hranu, bojne sprave i ine zabranjene predmete. Krom toga dozvoljava se Dubrovčanom zidati u dotičnih zemljah crkve s groblji, namješćati konzule, trgovačke povjerenike i ine činovnike; sva im se u obće dopušćaju, koja su takodjer inim kršćanskim vlastim dozvoljena.[2] Vieće se na to svesrdno zahvali Sigismundu i Stojkoviću (5 ožujka 1334), kojih nastojanjem i zagovorom sabor se odazva molbi dubrovačkoj.[3] Ovu su povlasticu Dubrovčani bud iz sdušnosti bud iz obzirâ prema rimskoj stolici pustili si njekoliko putî docnije od Pavla II, Inocenca VIII, Adrijana VI, Klementa VII itd. potvrditi.[4]

Tim je bila republika dubrovačka uzporedjena s prvimi trgovačkimi državami one dobe, za kojimi nehtjede zaostati, takmeć se s njimi u trgovanju, izvojevavši slobodu prometa u onih krajevih, gdje se sticao savkoliki tadašnji trgovački sviet.

Ogledamo li se na cielu dobu vlade Sigismundove, na koje izmaku stojimo, razabiramo, da je Dubrovnik u istoj, ako ne većoj,

---

[1] Cerva op. cit. pag. 1338—1344. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Farlati op. cit. tom. VI p. 159. Listina u arkivu dubrovačkom f. I, 18.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[4] Dotične povelje u arkivu dubrovačkom.

Digitized by Google

mjeri uživao zaštitu ugarsko-hrvatske krune, kano što bješe nanizano za kralja Ljudevita. Sigismund, kano što razabrasmo, svakom se prigodom svojski zauzimao za republiku, uvaživao njezine želje i odazivao se svakoj njezinoj molbi, ozbiljno ju podupiruć gdjegod se radilo o promaku njezine materijalne i duševne snage i ticalo se njezinih trgovačkih interesa, ili razmaknuća državnih medja, ili obrane od prevrtljivih njezinih susjeda; zagovarajuć ju u Bosni, Srbiji, Mletcih, Rimu i Napulju. Republika je pako na uzdarje toga vazda vjerno stajala uz kralja i krunu, ostav odana Sigismundu u najžešćih borbah, braneć kraljeve interese i pomagajuć kralja na svoju golemu štetu kadgod Sigismund od nje zaiska pomoći. Tu neograničenu vjernost i odanost prema kruni i kralju[1] izticaše republika u svojih dopisih svakom sgodom, navlastito kad god je zbilja trebala svojskoga zagovora, pomoći i zaštite.

Kraj sve odanosti ipak je republika oprezna bila kad god se tražilo u nje pomoći protiva silnijim njezinim susjedom, kad god je naime o tom visio njezin obstanak i njezina sloboda. Takovom je prigodom nastojala republika o svojem položaju uputiti nebi li ju kralj dužnosti riešio i od zahtjeva odustao. Tako uradi republika kadno Sigismund zaiska da na svoju ruku udari na Mletke i Napulj, tako isto se vladala i u sliedećih dviju prigodah. Zelapija naime, mladji brat Amuratov, utekao se k Sigismundu, tražeć pomoć da otme bratu carstvo. Sigismund piše vieću, da Zelapija s Albanezi dolazi preko Senja u Dubrovnik, kojega da gostoljubivo primu, obskrbivši ga potrebitimi brodovi, prevezu u Albaniju, gdje bi imao sakupiti vojsku da udari na Amurata. Naziruć vieće u tom svoju veliku pogibelj, odgovori Sigismundu (4 svibnja 1436): „uz svu vjernost i odanost napram kruni vazda je obćina nastojala da ugodi kralju, nu od nje se nemože tražiti, da radi na svoju očevidnu propast. Jer Dubrovnik, položen na krševitih gorah, živi i raste jedino o trgovini; njegovi pakó gradjani ponajviše trguju u Bosni, Srbiji i Zeti, u kojih krajevih su Turci

[1] U dopisu na Sandalja od 30 rujna 1430 izjavljuje vieće, da osim „nostro signor re de Hungaria" nitkoga drugoga srdačnije neljubi, kao što Sandalja. Lettere e Commiss. di Levante, vol. a. 1430—1435. Philippus de Diversis, suvremeni pisac, napisa u svojem djelu (MSC. cit.) o dubrovačkoj vjernosti prema ugarsko-hrvatskomu kralju posebnu glavu. Cap. 5. De fidelitate laudabili Ragusinorum Sacrae Maiestati Regali Ungariae.

Digitized by Google

već sada s najveće strane gospodari. Turci se pače, malo ne bez odpora, primakoše po gotovu k pragovom Dubrovnika, u turskih je ruku sve, a i dubrovački trgovci u njihovih krajevih. Kada bi Turci saznali, da je Zelapija s odličnimi Albanezi prošao krajem dubrovačkim, bilo bi to na nesreću Dubrovnika i njegovih trgovaca. Ako je dakle careva skrb da nepropade Dubrovnik, mole, da odvrati Turčina od njihova grada.[1] Krom toga da se vieće neprijateljstvu i osveti turskoj ukloni, odasla (5 svibnja 1436) poslanika na susret Zelapiji s brodom u Senj zamoliti ga: neka se nebi navratio u Dubrovnik ili njegov kraj, već da ravno brodi putem Albanije, budući da je Dubrovnik g. 1435 pogorio[2] te neimade obćina sprava da oruža brodove i preveze njegove u Albaniju. Povrh toga boje se Turaka, koji bi se na dubrovačkih trgovcih, boravećih u Bosni, Albaniji i Romaniji, osvetili, kada bi obćina Zelapiju i njegove primila.[3]

Sigismund odobriv opreznost dubrovačkoga vieća, što mu za rukom podje odvratiti Turčina od svojega kraja, zaiska kralj opet da obćina podpomogne bana Matka dvima lumbardami i vojnimi spravami, da udari na Ivana kneza krčko-senjskoga, koj se kralju odmetnuo. Budući da Dubrovniku ovaj drugi zahtjev kraljev isto tako bješe nepovoljan kao što i prvi; odvrati vieće u svojem dopisu (19 lipnja 1436) na kralja: žaleć što nemože zadovoljiti njegovu zahtjevu radi požara od minula kolovoza, uslied kojega je oružje s inimi bojnimi spravami i većim dielom kneževskoga dvora pogorjelo. Kraj toga razloga, u ostalom istinitoga, navodi vieće takodjer drugi razlog; pogibelj naime, koja prieti Dubrovniku kada bi pomagao bana proti Ivanu rodjaku (tastu) Stjepanovu, netjaku i nasljedniku Sandaljevu. Tada bi s jedne strane Ivan, kojno gospodari po cielom hrvatskom primorju, bezdvojbeno navaljivao na dubrovačke brodove brodeće za Mletke, Marku i Pulju; s druge pako strane Stjepan bi svojom zemljom zakrčio puteve trgovcem dubrovačkim. Ta bi dakle pomoć bila na golemu štetu dubro-

[1] Lettere e Commissioni di Levante, vol. 1435—1440.

[2] Ex libris rogatorum 1435, die 11 augusti, qua die nocte precedente incendium maximum fuit in pallatio regiminis, et totum armamentum combustum fuit. Zibaldone op. cit. tom II. Ob ovom požaru govori suvremeni pisac Philippus de Diversis MSC. cit. cap. 6. De aedificiis et primo de Palatio.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

vačkoj trgovini po suhu i moru.[1] Kraj požara stradaše Dubrovnik sliedeće godine (1437) od kužne bolesti, koja je biesnila od travnja do konca srpnja te pokosila osim tolika naroda deset vlastela ostavših da rukovode upravu gradsku, pošto se ostala vlada bila u Gruž izselila.[2]

Ban Matko Talovac javi iz Beča dubrovačkomu vieću dopisom od 11 prosinca 1437 da je car Sigismund dne 8 prosinca preminuo. Ban iztičuć u dopisu dubrovačku vjernost i odanost prema kruni dodaje: velemože i stališi sastali se u Požunu k izboru novoga kralja te se već i složili, da žele i hoće izabrati vojvodu austrijskoga, Sigismundova zeta ugarsko-hrvatskim kraljem.[3] Občina dubrovačka razžalostiv se nad gubitkom glavnoga svojega zagovornika i zaštitnika, odredi svečane zadušnice i občenitu žalost;[4] izjavi svoje sažaljenje kr. udovi Barbari, velemožam i ostaloj gospodi nad smrću carevom; posljednje mole neka bi što prije izviestili vieće ob obavljenom izboru novoga kralja.[5] Občina obavivši svečane zadušnice, kojom prigodom govorio je Filip de Deversis smrtno slovo,[6] izčekivaše nestrpljivo viest ob uspjehu izbora.[7]

3.

Adalbert jedva što bi okrunjen kraljem ugarsko-hrvatskim izviesti vieće dubrovačko posebnim dopisom (2 siečnja 1438) o smrti Sigismundovoj, o svojem izboru, o svojem i svoje supruge, odnosno kćeri Sigismundove, uslied posljednje careve volje, kru-

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Dopis na kr. Sigismunda od 14 studenoga 1437 čita se u Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[3] Die 15 ianuarii 1438; pro obitu domini imperatoris. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[4] Odredjuje vieće 300 perpera za zadušnice, i zabranjuje uz kazan od 15 dnevnoga zatvora, cielim siečnjoh „pulsari facere in civitate pifferos, trombetas et zaranellas.“ Die 16 januarii 1438 in consilio rogatorum. Vol. a. 1435—1438.

[5] Dotični dopisi na kralji cuudovu, velemože i gospodu. Lettere e Commissioni di Levante 15 ianuarii 1438, ibidem.

[6] Izvod govora u Makuševa (Isljedovanija ob istoričeskih pamjatnikah i bitopisateljah Dubrovnika, Sanktpetersburg 1867) str. 236.

[7] Buduć je blizu državna svetkovina sv. Vlaha, zaključi vieće: „in laudibus celebrandis die festi s. Blaxii proximi futuri ima se spomenuti kralj ugarski bez njegova imena.“ In consilio rogatorum 18 ianuarii 1438.

Digitized by Google

nisanju po starodavnom običaju. Uz to moleć i tražeć da bude republika dubrovačka isto tako odana kruni i kralju kao što je u svih sgodah divnom postojanošću vjerna bila njegovim predšastnikom, te neka ju nebi nepovoljne sgode na strančarenje zavele i u postojanosti promienile.[1] Republika na taj kraljev dopis odluči, kano što iz svega sliedi, ostati i nadalje u onom istom savezu s ugarsko-hrvatskom krunom, kano što je s kr. Ljudevitom udešeno, bezdvojbeno zbog zaštite protiva možnim susjedom; prem da ta zaštita bješe sada već po gotovu puka obsjena, jer je za posljednjih godina Sigismundove vlade iza gubitka Dalmacije takodjer ugarski upliv u Srbiji i Bosni sasvim bio prestao. Vieće bo primjerno kr. dopisu odgovori (dopisom od 7 ožujka 1438), čestitajuć kralju i supruzi mu, izjavljuje svoju radost, a zavjerava ujedno staru viernost i odanost prema kruni ugarsko-hrvatskoj.[2] Uz to izabere vieće svečano poslanstvo u osobah Ivana Gundulića, Mih. Rastića i Jakova Gjorgjića, koje odasla s bogatimi darovi ka kraljevu dvoru.[3] U obširnom naputku[4] nalaže vieće poslanikom neka kralju izraze u ime obćine smiernu odanost te da izjave: obzirom na neporočnu vjernost, koju goji republika dubrovačka prema kraljevom ugarsko-hrvatskim odkad god je pod njihovom zaštitom, gledeć na nebrojene blagodati, milosti, slobode i darove primljene od blage spomene kralja i gospodara cara Sigismunda, pobudi viest o smrti carevoj u svih od mala do velikoga neizrečenu žalost i tugu; što je republika izgubila gospodara, koj počam od svoje krunitbe pa do posljednjega časa svojega života Dubrovnik toli ljubljaše, zagovaraše kano što nijedne druge vjerne mu podanike. Iza toga stiže pako viest toli radostna i mila, toli žudjena,

---

[1] Dopis kr. Alberta. Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[2] Poslije čestitke izjavljuje vieće: „cum omni reverencia et humilitate dicimus pro inexpleto gaudio nostro, quod nil hodierna die nobis gracius, nil voluptabilius aut accomodacius cordibus nostris nunciari poterat. Quare clementissime domine, ut cum veritate loquamur etiam affirmare, nos esse obsequentissimos servos corone Hungarie pro orto temporis momento.“ Zaključuje: „Benedictus, qui venit“ etc. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] In maiori consilio 4 marcii 1438 electi ambaxatores ad serenissimum dnum regem Albertum noviter electum et coronatum. G. de Georgi, M. de Resti et G. Gondola.

[4] Naputak dotičnim poslanikom u Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

Digitized by Google

utjeha za onu gorku žalost, o krunitbi naime Albertovoj na priestol ugarsko-hrvatski. Udvoravajuć kralju i iztičuć njegove vrline i preporučujuć se kraljevoj zaštiti, mole: da kralj republici potvrdi sve one slobode, povlastice i milosti, koje joj podieliše blage spomene kralj Ljudevit, Jelisava, Marija i Sigismund. Gledeć na to bjehu i ostati će vjerni dok živu i dok bude na kamenu grada, nebojeć se, kano što jurve zasvjedočiše, ni truda, ni troška, ni rata, nit ikakove pogibelji. Moleć smjerno potvrdu dotičnih povlastica, neka poslanici uruče kralju priepis povelje Sigismundove, da bude opet svečanim oblikom izdana i utvrdjena kraljevskim podpisom i pečatom. Krom toga će opaziti da je dohodak do god 1436 namiren, za posljednje pako dvie godine 1437 i 1438 neka poslanici podmire. Budući da svaki novi kralj običavaše republici po koju milost prikazati, mole ga smjerno, neka bi podielio dubrovačkim trgovcem slobodu trgovanja u svih zemljah krune ugarske, te da bude dubrovačka trgovina u ugarsko-hrvatskih krajevih sigurnija nego li prije. Jer su bili trgovci često porobljeni i zlostavljeni, s toga neka se u buduće svaka počinjena šteta iz kraljevske blagajne odšteti, da se narod uztegne nanašati trgovcem štete.[1] Povrh toga moli vieće bana Matka, svojega zemljaka, nazivajuć ga ponosom i dikom otačbine, nebi li zagovorio republiku u kralja i posredovao da poluči potvrdu povlastica. U istom smislu piše vieće velemožam i mnogoj gospodi ugarsko-hrvatskoj.

Kralj Albert, saslušavši molbe poslanika dubrovačkih, potvrdi republici cieli sadržaj pomenute povelje Sigismundove od rieči do rieči. U povelji, koju kralj u to ime svečano izdade (30 srpnja 1438)[2] iztiče se odanost, vjernost, postojanost i pripravnost, kojom republika dubrovačka kraljevom ugarsko-hrvatskim, Albertovim predšastnikom, svakom prigodom za dobivene milosti zahvalnom se izkazivala, da i nadalje ostane vjerna i odana. Glede pako zaštitnine, koju republika po običaju kruni plaćati imadijaše, bi odlučeno, da ju unapried plaća kraljevskoj komori a nikomu drugomu, te niti će kralj, niti njegovi nasljednici upitnu zaštitninu komu drugomu dopitati ili prikazati.

[1] Da su trgovce dubrovačke u Ugarskoj zbilja robili, što je dotičnoj molbi nedvojbeno povod dalo, tvrdi dopis vieća dubrovačkoga na kralja Sigismunda od 11 srpnja 1432. Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1430—1435.

[2] Povelja medj izvori.

Digitized by Google

Kralj Albert po primjeru svojih predšastnika takodjer štićaše i podpomagaše republiku dubrovačku protiva njezinim neprijateljem. Zagrozivši se naime vojvoda Stjepan (Kosača) nasljednik Sandaljev Dubrovniku ratom, odasla vieće svojega poslanika Ant. Krispina, čuvara slanskoga samostana k ugarskomu dvoru, neka zamoli kralja za pomoć, da naloži banu Matku i drugim zapovjednikom susjedom vojvodina kraja, da brane Dubrovnik od navala Stjepanovih.[1] Albert, smatrajuć se dužnim priskočiti Dubrovniku u nuždi, izda u tu svrhu posebne pismene naloge na Matka Talovca bana slavonskoga i na Petra Talovca bana dalmatinsko-hrvatskoga.[2] U dopisih kralj naglašuje dubrovačke zasluge, koje stekoše za sv. krunu, za njega i njegove predšastnike. Uslied toga zaslužuje republika, da se njezinoj molbi odazove i u obstojećoj nevolji joj pomože. Banom dakle kralj nalaže, ako Stjepan od svojih prietnja neodustane te na Dubrovnik udari, neka obćini bez dalnjih kraljevih naloga svojski s cielom silom, što bi ju u Hrvatskoj dići mogli, u pomoć priskoče, te svaku Stjepanovu i njegovih pristaša navalu od Dubrovnika odvrate. Primjećuje najposlije kralj: sve što bi ovom prigodom Dubrovniku koristna izkazali, izkazati će kruni i kralju te će im se dostojno nagraditi.

Viest o smrti Albertovoj pobudi u Dubrovniku sažaljenje, vieće ponovi iste naredbe, koje bješe zaključilo prigodom smrti Sigismundove.[3] Po običaju obave se svečane zadušnice za preminula kralja, kojom je prigodom opet govorio Filip de Diversis smrtno slovo hvaleć kraljeve vrline.[4]

Po smrti Albertovoj upotrebi vojvoda Stjepan svadju medju Jelisavom i Vladislavom da protegne medje svoje zemlje; provali vojskom te obsjedne Omiš. Nemogavši Ugri braniti Omiš, odasla Jelisava u Dubrovnik svojega poslanika te ponudi republici rečeni grad Omiš s dotičnim primorjem, nebi li uz obranu Omiša i ostale susjedne hrvatske gradove htjela obskrbiti hranom i potrebitimi bojnimi spravami. Vieće iznenadi ta kraljičina ponuda, jer

[1] Naputak na Antuna Krispina od 3 svibnja 1439 čita se u Lettere e Commissione di Levante, ibidem.

[2] Dopis medj izvori.

[3] Die 1 decembris 1439, in consilio rogatorum, vol. a. 1438—1441.

[4] Makušev op. cit. str. 237. Uslied toga napisa de Diversis u svojem dielu (MSC. cit.) 10 glavu: „de hiis, quae comunitas ragusina servat cum Illus Rex Ungariae moritur et etiam in novi electione."

Digitized by Google

se tim prikazivala liepa sgoda za kojom je republika tako dugo išla: nesamo steći Omiš, pače vremenom i dalje protegnuti državne medje; što novcem i upotrebljenjem svadja u Ugarskoj nebi težko postići bilo. Gledeć pako vieće na svoj položaj i susjedne sile, nije se pustilo obsjenami namamljivati. Jer da republika sa mora začne braniti i osvojivati Omiš, valjalo bi joj se zaratiti sa Stjepanom, kojega zemlje opasuju državu dubrovačku. Osim Stjepana valjalo se republici i na Turčina obazreti, koj doista nebi dopustio da Dubrovnik osvoji Omiš i da se dalje širi. Obzirom dakle na te okolnosti izgovara se vieće u kraljice i njezine vlade što nemože republika priteći u pomoć Omišu, jer je opasana s vojnom silom, kojom zapovieda sam vojvoda Stjepan, neima pako volje vojevati sa znatno jačim i toli možnim gospodarom, kojega posjed sa svih strana zaprema dubrovačko zemljište. S toga dakle nemože vieće prihvatiti ugarske ponude, jer je pokraj toga Stjepan u milosti kod Turčina, po gotovu susjeda dubrovačkoga; kada bi se obojica združila, bila bi tada republika plienom jednoga ili drugoga.[1]

Medju tim porodi Jelisava sina, vieće prihvati sgodu te izjavi kraljici radost nad srećnim porodom jedinorodjenca, odrediv u tu svrhu crkvenu svečanost.[2]

Netom bude Vladislav izabran i okrunjen, stavi republici putem poslanika do znanja uz poziv, da ostane i nadalje odana i vjerna sv. kruni ugarsko-hrvatskoj. Vieće na to odasla kralju čestitku, u kojoj zavjerava kruni svoju neporočnu vjernost.[3] Ali uz sve to se u Dubrovniku znalo, da su u Ugarskoj nemiri i da se odtuda neima ništa osobita nadati, jer niti despot srbski nemogaše iz Ugarske postići pomoći proti Turkom. S druge pako stranę ni Ugarska nije vladanjem dubrovačkim posve zadovoljna bila radi prijateljskih odnošaja, koje gojaše Dubrovnik prema Osmanom. Republika zavjeravajuć kruni vjernost, nastojala je takodjer prijateljstvom oko Turčina, da obezbjedi svoj obstanak i svoje trgovačke slobode u balkansko slavenskih zemljah, koje Ugri

---

[1] Dopis od 7 ožujka 1440. Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[2] Die 28 marcii 1440; in consilio rogatorum: „prima pars est, ad gaudium et leticiam ac consolacionem nativitatis novi unigeniti q. domini regis Alberti nobis nuper intimata, de faciendo crastina die pie solemnes processiones per civitatem. Lib. a. 1438—1441.

[3] Dopis vieća od 10 rujna 1440. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

nisu bili kadri obraniti. Kraj svega prijateljstva i ugovora nije ipak republika iskreno mislila s Turčinom, jer se svako njegovo vojeno kretanje potanko u Ugarsku javljalo.[1]

Istom god. 1443 odasla Dubrovnik u Ugarsku svoje poslanike Nikolu M. Kabužića, Vlaha Ranjinu i Alviža Rastića da se kralju u ime republike poklone te izrade u kr. Vladislava potvrdu starih sloboda i povlastica. U naputku[2] naloži vieće poslanikom neka podmire zaštitninu g. 1439 do 1444 (svotu od 3000 dukata), pa da zamole povrh potvrde Albertove povelje, takodjer preporučna pisma na kralja aragonskoga, kralja bosanskoga, vojvodu Stjepana i vojvodu Ivaniša Pavlovića. Ako bi se na dvoru kraljevu poslanikom prigovaralo, što Dubrovnik šalje poslanstva s dankom i k sultanu: neka opravdaju potrebu poslanstva i danka tim, da budu trgovci i trgovine dubrovačke slobodne u balkansko-slavenskih zemljah, te da si uz obaljenu carinu izrade slobodu trgovanja u Srbiji. Nalaže im se povrh toga, neka nastoje u dvoru sastati se s despotom srbskim, te ga nagovoriti, nebi li se vratio u Srbiju, da uz pomoć ugarsku zametne rat s Turčinom: sgodno je vrieme, primjećuje vieće, jer su Turci iza poraza gotovo zatrti, pa što srbski narod jedva izčekuje njegovo došastje da mu izkaže vjernost i povrati državu.

Vladislav potvrdi, saslušavši savjet svojih velemoža, posebnom poveljom od 22 veljače 1444[3] dubrovačkoj republici svekolike slobode i povlastice od rieči do rieči, kano što je sadržano

---

[1] Dne 17 rujna 1441 piše vieće kr. Vladislavu o oružanju turskom na Ugarsku, pa da kršćanske vlasti skupljaju brodovlje da obrane otok Rod od navala turskih.

U istom smislu banu Matku Talovcu s primjetbom: nebi li nagovorio kralja, da se združi s despotom i ostalom srbskom gospodom na snažniji odpor, pače da udare na Turčina, u koju svrhu da traži pomoći od pape i od ostalih kršćanskih vlastih.

U dopisu na kralja od 17 listopada 1441 javlja vieće: Osmani se silno spremaju na kršćanstvo, imenito na Ugarsku; uvjeravajuć ujedno kralja o postojanoj dubrovačkoj vjernosti prema kruni, kojoj žele da bude pobjedonosna. Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1440—1448.

[2] Die 7 octobris 1443. Comissio S. Nicole Marini de Caboga, S. Blaxii Ragnina e S. Aloixii de Restis ellecti ambaxiatores ad serenissimum dominum Vladislavum regem Hungarie etc. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Povelja medj izvori.

*

Digitized by Google

u spomenutoj Albertovoj povelji, hvaleć uz to dubrovačku vjernost, postojanost, tolike odlične zasluge stečene za krunu ugarsko-hrvatsku.

Republika dubrovačka nije se uztezala po mogućnosti pomagati kršćanske vlasti protiva Turčinu, kadgod se u nje pomoći tražilo. Papa Eugen IV, proglasiv po cielom kršćanskom zapadu krstonosnu vojnu na Turčina, pozove i republiku dubrovačku (bulom od 17 prosinca 1443),[1] da i ona priteče u pomoć protiva obćenitomu neprijatelju kršćanstva, tražeć da tri galije o svojem trošku oruža, pridržavajuć si rimska stolica za slučaj nužde jošte dvie tražiti; dakle svega skupa pet galija. Vieće odpisom od 10 veljače 1444 izvješćuje rimsku stolicu da je republika odaslati pripravna proljećem dvie o svojem trošku oružane galije za tiesno galipoljsko, ako brodovlje ostalih kršćanskih vlasti bude sastavljeno bar od dvanaest galija.[2] Vieće moli uz to, nebi li rimska stolica pisala kralju Aragonskomu, ako bi Vladislav oklevao, i velemožam ugarskim, da do proljeća spreme vojsku, kojoj će valjati po suhu na Turčina udariti, dočim bude brodovlje s mora navalilo. Pokraj toga nalaže vieće svojemu poslaniku Vlahu Ranjini u Ugarskoj, neka isposluje u kr. Vladislava, nadajuć se, da će Turci biti poraženi i iz balkanskih zemalja izagnani, nebi li republici osigurao Avlonu s tvrdjom Kaninom i ostalim krajem, da se tim odšteti za

[1] Lettere e Commiss. di Levante, ibidem, 23 januarii 1444. — Rimska je stolica već prije putem svojega poslanika tražila od Dubrovnika pomoći protiva Turkom, jer je vieće 15 rujna 1442 zaključilo: „in consilio rogatorum; prima pars est de, offerendo dicto legato (scil. pontificis), quod quando exercitus gentium ungaricarum et aliarum ibit terrestris, et armata erit facta de XXV galeis et tribus navibus grossis, in faciendo passagium contra infideles inimicos crucis, de dando unam galeam armatam nostris expensis pro tanto tempore, quanto stabunt dictus exercitus et dicta armata contra dictos infideles.“ Vol. a. 1441—1443.

[2] Zaključak stvoren u srednjem vieću 8 veljače 1444. Cons. rog. vol. a. 1444—1446. Dopis u Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

Die 9 maii 1444, in consilio rogatorum. Provedimento per due gallere da armarsi. Dal Lagosta debian vegnir persone XV, dal Meleda XX, Zupana LX, dalla isola de Mezo XL, da Calamota XX, da Canal in tutto et con Obod XL, da Breno e Vergato XX, da Zonchetto XV, da Umbla XX, da Lossiza, Vrbica, Stipchoviza, Malfo e Pogliza XX, de Gravosa XV, delle terre nove di tutta la liuiera XL, dal contado de Stagno XXX, dal capitanato della Ponta XXX et da Ragusi lo auanzo che sara persone LV (ukupno 440 momaka).

Digitized by Google

dvie svojim vlastitim troškom spremljene galije, te zadobije prikladno mjesto k dovozu hrane, da se nemoraju Dubrovčani svaki put izlagati pogibelji da gospodari zemalja zapremajućih dubrovačko zemljište nezabrane izvoz hrane.[1] Putem istoga poslanika javlja vieće (31 srpnja 1444) u Ugarsku: kršćansko se brodovlje, sastavljeno od 8 papinskih, 2 dubrovačkih, 5 mletačkih i 4 galija vojvode burgonjskoga sakupilo (10 srpnja) na Krfu i 13 srpnja odjedrilo putem Galipolja. Neuzdajuć se mnogo vieće u kralja, nalaže poslaniku, neka nastoji saznati: da li se kralj Vladislav sprema da udari s vojskom po suhu na Turčina.[2]

Nakon nesrećna sukoba kod Varne spremajuć Ivan Hunjad vojsku na Turke, pozva Dubrovnik da priteče pomoćju novčanom. Vieće u dopisu (1 travnja 1447) na Hunjada izjavi se pripravnim pružiti pomoć od 2000 dukata u zlatu te jih obeća položiti čim ugarska vojska prebaci Dunav.[3]

Kad se raznese glas u Dubrovniku o zlu dospietku boja na Kosovu (u listopadu 1448), izvješćuje vieće Hunjada (4 prosinca 1448), da je na to umah odaslalo oružane brodove putem primorja albaneskoga i romanijskoga da spase njega i njegovih što više uzmognu te je privezu u Dubrovnik. Žale na dalje smrt njegova nećaka bana Seča, padšega od turskoga mača u istom boju, primjećujuć, da je bjegajuće ugarske plemiće i vojnike primilo u bolnicu, te je na svojih brodovih i o svojem trošku bud u Senj, bud drugud u domovinu odpravilo.[4]

Dubrovnik je, kano što se iz svega razabire, s toga držao s Ugarskom za upraviteljstva Hunjadova, jer je vieće gojilo nadu, da bi moglo ipak za rukom poći odvažnošću, hrabrošću i uztrajnošću Hunjadovom odagnati Turke sa balkanskih zemalja, nebi li se ugarski upliv u slavenske zemlje opet povratio, te bio u prilog kano što njegda dubrovačkim interesom. U dopisu bo na Hunjada

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Zaključak sriednjega vieća od 27 ožujka 1447. Cons. rogat. vol. a. 1446—1348. — Dopis u Lettere e Commiss. di Levante, ibidem. — Dne 24 srpnja 1448 opunovlašćuje veliko vieće kneza i malo vieće, da se izplate Hunjadu obećanih 2000 dukata. — 30 srpnja odredjuje se, da se svota od 2000 dukata predade Paskoju Sorkočeviću i Damjanu Gjorgjiću neka ju izruče u Ugarsku. Lib. cons. rogat. vol. cit.

[4] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1448—1488.

Digitized by Google

(2 lipnja 1450) čestitajuć mu vieće glede mira uglavljena s despotom i Turčinom, primjećuje: republika kano osebno državno udo učestvuje na svakoj njegovoj nesreći, jer kadno glava boluje, trpe naravno i uda.[1] U drugom dopisu (13 kolovoza 1450) javlja vojvodi vieće, da su Turci s jakom vojskom provalili u Albaniju te se utaborili naprotiv Kroji gradu Skenderbegovu. Turci udaraju na grad iz dviju lumbarda, od kojih veća baca 400 funt. težka kamenja. Zatim: grad je pako obskrbljen sa svimi potrebami, brani ga 1500 momaka te neće lasno popustiti; povrh toga Skenderbeg je na blizu turskomu taboru te nanaša dan za danom Turkom znatne štete. Nadalje, kano što iz dopisa vojvodina vieće razabira, da će Hunjadi na skoro s Turčinom mir utanačiti; mole dakle namjestnika, ako zbilja mir uglavi, da i Dubrovnik kano osebno udo države ugarsko-hrvatske sa cielim njegovim zemljištem uključi medju članke upitna mira. Neka sviet vidi, primjećuje se u dopisu, koli Hunjadi Dubrovčane voli, te je medju najvjernije sinove ugarsko-hrvatske države uvršćuje, da i oni budu dionici tih blagodati mira. Da bude to dokaz ostalom svietu, ako tko uzhtije štetiti republici, te vidi da je Dubrovnik pod namjestnikovim okriljem, koj neće nigda dopustiti, da se republici nepravda ili šteta čini.[2]

Zavadi se republika sa vojvodom Stjepanom (Hercegom), što je štete nanašao dubrovačkoj trgovini u svojoj zemlji: tražeć desetinu od izvezene i provezene marve; pa radi solne trgovine, koja se po starih ugovorih imala prodavati lje na Neretvi, u Dubrovniku, Kotoru i sv. Gjurgju u Zeti; krom toga, što je Stjepan od Dubrovnika tražio da mu vrati Konavlje. Začev Stjepan plieniti i paliti dubrovačko zemljište, obrati se vieće za pomoć ponajprije u Ugarsku i u Rim; docnije pako za krvavih sukoba i na despota, Mletke, sultana i u Napulj. Poslaniku Ivanu Okrugliću, kojega odasla vieće (28 siečnja 1451) u Ugarsku, bi naloženo:[3] neka se prituži u Hunjada i ugarskoga sabora na ugnjetavanja i tlačenja Hercegova, te da umoli nebi li sabor odaslao poslanika Stjepanu, te mu razumjeti dao: svako zlo, koje poduzme protiva Dubrovniku, smatrati će se da je počinio protiva Ugarskoj. U rimske

[1] „Cum caput dolet, necesse est, ut cetera membra langueant.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

pako stolice tražilo je vieće putem poslanika Ivana Gasule (27 veljače 1451) novčanu pripomoć, da čim bolje utvrdi svoj grad i sagradi na obranu zemljišta potrebne si tvrdje. Za razloge navodi vieće medju ostalimi: što je Dubrovnik neposredno opasan s nevjernici, koji ga često napadaju. Ističe nadalje svoje zasluge za kršćanstvo: priskočivši u pomoć protiva Turčinu dvimi galijami, koje je občina svojim troškom podulje uzdržavala; kako je opominjala Ugarsku da udari na Turke te joj u to ime pružila novčanu pomoć; porazivši pako Turci Ugre odasla svoje brodove, da potraže bjegajuće kršćane, kojih je mnogo spasila i sahranila. Prihvativ Skenderbeg kršćansku vjeru, vieće ga hrabrilo da uztraje u borbi protiva Turkom, podpomagalo ga novcem kad god je samo moglo, a lišenu zemlje pruži mu dapače utočište u svojem gradu.[1]

Na ugarskom saboru bi naloženo namjestniku kraljevu da svom snagom podupre Dubrovnik, što je jedina občina u Dalmaciji pod ugarsko-hrvatskom zaštitom; Stjepanu pako neka zapovjedi da se kani neprijateljstva te neda povoda daljim svadjam i ratu. Tu se ugarski sabor valjda poboja, da Mletčani kano tajni saveznici Stjepanovi neosvoje Dubrovnik, jer obećavahu sa Stjepanom stupiti u savez čim se rieše talijanskih posala.

Budući da prietnje sabora ugarskoga bjehu bez uspjeha, odasla (14 veljače 1451) vieće po drugi put svojega poslanika Sigism. Gučetića k banu Petru Talovcu i Iv. Hunjadu, da zamoli vojenu pomoć protiva Hercegu, koj sveudilj ugnjetava Dubrovnik te će valjati nanj udariti. Poslaniku medju ostalim bi naloženo: neka potanko Hunjadu spočita svekolike zasluge dubrovačke stečene za krunu i kralja počamši od kralja Ljudevita pa sve do posljednjih godina. Uslied toga dužna je Ugarska da u pomoć priteče u toj nevolji republici, svakom prigodom vjernoj svojoj drugarici i saveznici. Poslanik neka nadalje nastoji Hunjada nagovoriti, da u savezu s Bosnom i Petrom Talovcem udari na Hercega, te mu otme zemlju s vrlo koristnom neretvinom carinom.[2]

Iz dopisa dubrovačkoga vieća na istoga poslanika u Ugarskoj (13 kolovoza 1451) razabiramo, da je Hunjad namjeravao priteći u pomoć Dubrovniku protiv Hercegu sa 20.000 vojske; nu htjede prije znati, koju mu Dubrovnik u to ime novčanu pomoć pružiti

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

može. Vieće na to odvrati poslaniku, neka uputi namjestnika: buduć da je republika pod zaštitom krune, gdje da traži dakle pomoći protiva navali neprijateljskoj, nego u njega, namjestnika kraljeva u kraljestvu, prve glave čitave države, pod koje okriljem stoji Dubrovnik. Moleć za pomoć primjećuje vieće: republika nije toliko jaka, da bi mogla toli golemi bojni trošak nositi te plaćati njegovu vojsku. Jer jedva namiruje trošak za najmljene vojake, za tvrdje i galije, koje joj valja u tom ratu na moru uzdržavati. Da nenapominje kraj toga ostale bojne troškove, koje joj nanaša rat, uz gubitak Konavlja, pošto joj povrh svega toga taj rat satre cielu njezinu trgovinu. S obzirom na navedene razloge, neka Hunjadi svojski republici pomogne; jer ako joj neće on priskočiti, pod kojega okriljem stoji, kako će drugi, s kojimi niti je u savezu, nit odnošaju.[1] Republika je za sve to vrieme ratovanja s Hercegom držala svojega poslanika Gučetića u Ugarskoj. Jer u dopisu (valjda srpnja 1452) na istoga poslanika javlja vieće: Herceg se po drugi put sprema da sa svom silom udari na Dubrovnik. Uslied toga neka poslanik Hunjadu živo slika žalostan položaj Dubrovnika, moleć: da ga u tom ozbiljnom času nepusti bez zaštite i pomoći za ljubav krune, kojoj bijaše Dubrovnik vazda odan i vjeran; jer ako mu namjestnik nepomogne, kano glava države, vieće doista nezna što da uradi.[2]

U toj borbi sa Stjepanom Hercegom neizposlova Dubrovnik u Ugarskoj za Hunjadova namjestničtva nikakove znatne pomoći do jedinih bezuspješnih prietnja, koje vrlo slabo na Stjepana djelovaše.

Netom se u Dubrovniku saznalo, da je kr. Ladislav samostalno preuzeo vladu, zamoli vieće putem svojega poslanika Stjepana Radolina (16 kolovoza 1453) kralja: nebi li u mletačke vlade posredovao i izposlovao, da se dubrovačkim trgovcem dozvoli voziti sukno za luke i mjesta mletačka uz plaćanje carine, kano što bijaše u običaju prije rata s Hercegom. Mole uz to, da republici pošalje kralj svoj grb, koji će razviti kano stieg i znak jedinoga

[1] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1451—1452. — U ovom istom svezku imade njekoliko dopisa na bana Petra Talovca, koje mislimo radi saveza drugom prigodom priobćiti, gdje bude potanje razpravljano o toj dubrovačkoj razmirici s Hercegom.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1451—1452.

Digitized by Google

svojega gospodara.[1] Napokon mole, da kralj posreduje mir medju Dubrovnikom i Hercegom za slučaj, ako se nebi sami mogli nagoditi.

Nakon krunitbe Ladislavove odasla republika svečano poslanstvo Jak. M. Gundulića, Nik. Bunića i Pal. Lukarića s bogatimi darovi i zaštitninom od zaostavših deset godina (5000 duk.), da se u ime Dubrovnika Ladislavu naklone, te izjave radost nad srećno obavljenom krunitbom. Za tim nalaže vieće poslanikom (16 siečnja 1454):[2] neka kralja umole, da potvrdi Dubrovniku svekolike povlastice i slobode, sadržane u posljednjih poveljah blage uspomene kr. Alberta i Vladislava. Umoliti će nadalje kralja, da posreduje trajni i iskreni mir medju Dubrovnikom i Hercegom. Nastojati će pako izaslanici skloniti kralja, da se bud pismeno, bud putem svojega poslanika zauzme u vlade mletačke, da se s dubrovačkimi trgovci i njihovom trgovinom postupa kano što se postupalo prije dubrovačkoga rata s Hercegom. Jer je mletačka vlada zabranjivala Dubrovčanom držati na moru oružane galije i brodove na svoju vlastitu obranu, te je krom toga mletačka vlada udarila nečuvenu carinu od deset po sto na svaku dubrovačku trgovinu, koja se uvažala u luke i krajeve mletačke. Neka se kralj zamoli, da nikakova mira s Turčinom neuglavi, da nebi poimence i Dubrovnik u taj mir uključio. Napokon da naloži banu hrvatskomu, da u svakoj sgodi priteče Dubrovniku u pomoć.

Kr. Ladislav odazva se molbi republike dubrovačke, potvrdiv joj, da i nadalje bude medju vjernimi vjernija, posebnom listinom od 26 srpnja 1454[3] svekolike povlastice i slobode sadržane u poveljah otca mu Alberta (od 30 srpnja 1438) i djeda mu cara i kralja Sigismunda (od 28 listopada 1387). U povelji iztaknu kralj dubrovačku vjernost, postojanost prema kruni, zasluge stečene za kraljeva, svojih predšastnika, kano i za njega istoga, nazivajuć Dubrovnik štitom (scutum) medja dalmatinskih protiv barbarskomu i svakomu drugomu neprijatelju krune. Pokraj toga obrati se La-

[1] „Mandare depinta larma sua, azoche la levamo come bandiera ed insegna dal nosto unico segnor.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[2] „Commissio data s. Jacobo M. de Gondola, s. Nicole Sar. de Bona et s. Paladino de Lucaris, ambassiatoribus ad serenissimum dominum regem Ladislaum“; čita se u Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1448—1480.

[3] Povelja medj izvori.

Digitized by Google

dislav dopisom na Hercega (22 svibnja 1454)[1] opominjuć jošte jednom vojvodu, pošto bjehu tolike dojakošnje kraljeve opomene bezuspješne, da prestane ratom groziti Dubrovniku, koji je i onako dosta gnjeo, zla i štete mu nanio svojim ratom. Kralj nagovara Hercega, da se ozbiljno pomiri s republikom, koja je svakom sgodom do sele, prkoseć svakoj grožnji i pogibelji, vjerno stajala uz krunu, jer je inače kralj odlučio svojski braniti vjerni mu Dubrovnik protiva Hercegu.

Velike i sjajne zasluge, koje si steče republika dubrovačka u tolikih ozbiljnih sgodah za krunu ugarsko-hrvatsku, priznade kralj Ladislav posebnimi listinami (od 6 svibnja 1456),[2] kojimi odlikova republiku radi neuzkolebive postojanosti, vjernosti i odanosti zasvjedočene u tolikih sgodah: podjeljujuć knezu dubrovačkomu naslov nadkneza (archirectatus), pa da republika u buduće svekolike svoje službene spise s crvenim voskom pečati. Krom toga podieli kralj republici (valjda odazvav se dubrovačkoj molbi od 16 kolovoza 1453), da joj uz dojakošnje njezine znakove, u znak tolikih odličnih vrlina, bude grbom slika najplemenitije ptice samoleta (fenice), u modrom polju, sa zlatnom krunom na glavi, sv. Vlaho pako da bude nosilac toga grba, koj grb neka rabe na svojih pečatih, stiegovih, jedrih i na svakom sgodnom mjestu, kano što rabe slobodne obćine svoje grbove. Povrh toga podieli kralj dubrovačkoj vladi vlast kovati po volji zlatan novac (monetam auream seu florenos) sa znakovi i likom republike.[3]

---

[1] Izvorni dopis u carsk. arkivu u Beču.

[2] Povelja medj izvori.

[3] Kralj Ladislav izdade republici dubrovačkoj (istim danom i godinom) za svako ovo odlikovanje posebnu povelju.

Glede kneževa naslova i crvena voska zaključeno in consilio rogatorum (6 septembris 1456): „prima pars est, quod dominium nostrum a modo uti debeat cera rubea in sigillis litterarum, virtute privilegii regii, et quod rector noster a modo debeat inscribi et intitulari Archi-Rector. Vol. a. 1456 - 1458.

Glede kovanja zlatna novca, prem da bjehu stvorene u vieće shodne naredbe tek 25 veljače 1515 (di batter in avanti in la citta nostra ducati de oro dela fineza et peso deli ducati de oro boni hungari et veneciani), nu ipak taj zlatni novac, kano što tvrdi izvrstni poznavalac dubrovačke numismatike g. savjetnik Rešetar, nije republika nigda kovala.

Dne 1 lipnja 1461 odredjeno u vieću: da se dva vlastelina izašalju na susret zastavi, koju šalje republici kralj ugarski; ibidem

Digitized by Google

Po smrti kralja Ladislava obavi po običaju vieće dubrovačko svečane zadušnice;[1] nakon obavljena pako izbora kr. Matije Korvina odredi vieće dvodnevnu crkvenu svetkovinu.[2]

4.

Pošto je Matija Korvin nastupio priestol, posla republika u Budim svoje poslanike, naime vlastele Jakova Mar. Gundulića, Franju Benešića i Pavla Pučića, da izrade u kralja potvrdu starih povlastica i sloboda. Kralj Matija potvrdi republici dubrovačkoj svekolike povlastice i slobode sadržane u navedenoj listini kralja Ladislava, u cielom obsegu i u svih točkah, te izda u to ime novu povelju 12 ožujka 1459.[3] U istoj se povelji kano i u prijašnjih naglašuju tolike izkazane usluge, i zasluge, koje si steče Dubrovnik za krunu i kraljeve. Dubrovnik se takodjer naziva utočištem kršćanstva, koj neprima samo od Turaka progonjene bjegunce, pače je nadarene domovini povraća; kano branište na medjah kralj. Dalmacije izložen navalam kraljevih i državnih neprijatelja, utočištem i zaštitom je svim kraljevim vjernim, dobrim primjerom svim i svakomu, kruni i kralju vazda vjeran i odan.

Sultan Muhamed predobivši Smederevo i s njim mal da ne cielu Srbiju, nanese tim dubrovačkoj trgovini po suhu golemu štetu, a zaprieti Bosni i Hercegovini. Kralj Matija odredi shodna da se medje učvrste, Dubrovnik pako zamoli da pomogne bana hrvatskoga s oružjem, a kralja bosanskoga s 3000 mjerova soli. Vieće,

---

vol. a. 1458—1461. Nu pored toga čini se, da republika takova grba nigda nije rabila.

[1] In consilio rogatorum die 16 januarii 1458, ibidem.

[2] In consilio rogatorum die 13 marcii 1458, ibidem.

U navedenih službenih knjigah „Lettere e Commissioni di Levante“ nenalazimo žalibog dopisivanju s Ugarskom za cieloga vladanja kr. Matije po gotovu ni traga. S toga neizvadjamo, da bi svaki savez bio medju Dubrovnikom i Ugarskom prekinut; pače iz listina kr. Matije upravljenih na republiku sudimo, da je Dubrovnik s ugarskim dvorom ovo vrieme toli živahno dopisivao i općio kano što i dosele. Jer je dubrovačka vlada u kr. Matiju veliku nadu polagala, dočim je silno nepovjerenje proti Turčinu gojila. Buduć da u spomenutih knjigah od god. 1455 do 1490 važnih dopisa za historiju ove znatne dobe nenalazismo, sudimo, da će biti, ako jih nije nestalo, vezani medju drugimi knjigami docnijih godina, na što činimo pozorne iztražitelje dubrovačkoga arkiva.

[3] Povelja medj izvori.

Digitized by Google

bojeći se turskih navala, učvrsti novcem dobivenim od pape Pia II, čim jače uzmože Dubrovnik, spremajuć se ozbiljno na obranu.

Dubrovčani u pogibelji da im Turci neosvoje zemljište, držahu ovo vrieme čvrsto uz Ugarsku i kršćanstvo, primajuć gostoljubivo na svoje zemljište kršćanske bjegunce iz Srbije, Bosne i Hercegovine. Kr. Matiji pako doprinesoše na njegov poziv tisuću dukata da odkupi krunu.[1]

Muhamed, osvojivši Bosnu, udari na zemljište Stjepana Hercega te silno zaprieti Dubrovniku. Vieće u velikom strahu, odredi javne molitve da odvrati nevolju, odpravi pako svoje poslanike u Mletke i Ugarsku da mole pomoć. Medju tim je sultan odustao od osvojanja Dubrovnika. Razlog biti će: što Turci neuzmogoše osvojiti Hercegovine, pa što su Mletčani na moru spremni bili odbijati navale na primorske gradove, te što je kr. Matija skupljao sve svoje sile da udari na Turčina. To je spasilo Dubrovnik, dočim puk pripisivaše svoj spas sv. Vlahu, koj se ukaza kano starac sultanu i poplaši mu konja.[2]

Pošto Turci po drugi put u Bosnu provališe (1464), skupljahu Dubrovčani vojsku, kojoj staviše na čelo Sigismunda Malatestu, odtjerana gospodara Riminskoga, kojega s papom Piom II pomiriše. Kraj toga odluči vieće pridružiti se k savezu kršćanskih vlasti proti Turčinu, što no ga Pio II pripravljao,[3] odrediv, da se pruži novčana pripomoć kr. Matiji spremajućemu se na rat proti Turčinu.[4]

Budući da su dubrovački gradjani i trgovci putujuć po Ugarskoj i Hrvatskoj svakojakih prepona i neprilika trpili, obrati se dubrovačko vieće putem svojega poslanika i kraljeva savjetnika Sigis-

---

[1] Zaključak od 1 lipnja 1462. In cons. rogat., vol. a. 1461—1463.

[2] Ljetopis u Stulića k god. 1463. Gundulićev ljetopis k istoj godini. Oboje u Makuševa str. 328 i 336.

[3] Zaključkom od 3 ožujka 1464 dozvoljava vieće redovniku Ivanu propoviedati uslied papinske poslanice krstonosnu vojnu na Turčina. In consilio rogatorum, ibidem.

[4] Zaključkom od 15 studenoga 1464 odredjuje vieće kr. Matiji novčanu pomoć od 2000 dukata; 500 kano dohodak za minulu godinu, 1000 duk. kano krstonosni prinesak, a 500 duk. na dar.

Odredbom od 12 prosinca 1465 vieće obriče velemožam ugarskim 2000 dukata u pomoć čim vojska prebaci Neretvu.

Dne 20 prosinca 1465 nudi vieće velemožam umjesto vojničke pomoći 3000 dukata. In consilio rogatorum, ibidem.

Digitized by Google

munda Gučetića pritužbom na kr. Matiju, moleć: da zabrani svojim podanikom uznemirivati dubrovačke trgovce na njihovom putovanju i trgovanju po kraljevih krajevih. Matija, odazvav se molbi dubrovačkoj, izdade 5 studenoga 1465 na svojem polazku na Turčina posebnu naredbu[1] na svoje stališe i redove, kojom naredbom kralj strogo zabranjuje uznemirivati ili kojekakve zapreke stavljati gradjanom ili trgovcem dubrovačkim i njihovim ljudem, koji u poslovih borave ili putuju po državnih krajevih. Kralj dapače nalaže, da stališi i redovi dubrovačke podanike, koji bi u njihove krajeve s trgovinom dolazili u svakom pogledu u zaštitu uzmu; u razmiricah pako, ako budu zamoljeni, suda da im neuzkrate; trgovinâ pridržati podnipošto se neusude; ako bi pako dubrovački trgovci smetani bili, da im se po pravdi i zakonu zadovoljština neuzkrati.

Kralj Matija cieneć dubrovačke zasluge za krunu i kralja, prizna jih svečano, podieliv republici listinom od 2 srpnja 1466[2] povlasticu, da se naime vazda pred knezom, u znak odlikovanja kod izlaza vojnički mač nosi. U listini naglašuje kralj dubrovačke vrline, vjernost naime i odanost prema kruni, kralju i kršćanstvu, što je Dubrovnik, nepazeć na toli goleme pogibelji, trude i neprilike u tolikih sgodah sjajno zasvjedočio; ističe se osobito odanost prema vjeri kršćanskoj, na obranu koje republika se proti nasilju i krvoločju turskomu svom duševnom snagom vazda bori. Kralj povrh toga priznaje Dubrovčanom sviest za pravdom i pravicom, hvaleć osobito dubrovačku pravosudnu upravu, koje radi kano i ostalih vrlina i zasluga htjede kralj republiku posebno odlikovati.

Iste godine preporuča kr. Matija, bez sumnje od vieća umoljen, dubrovačke trgovce Ferdinandu kralju puljsko-sicilskomu s molbom, da Ferdinand Dubrovčane dolazeće u njegovu državu bud trgovinom bud u kojem drugom poslu primi, kano što i do sele, pod svoje okrilje, te jih štiti od svake neprilike.[3]

Buduć kr. Matija od god. 1467 u češke poslove zapleten, nije bilo moći za sve to vrieme od njega pomoći zadobiti, prem da Turci protegnuše svoje posade i kule malo ne do samoga Dubrovnika. U tih okolnostih umirivahu Dubrovčani Turčina plaćajuć mu točno danak, od pape pako Pavla II i Inocenca VIII zamoliše i postigoše uz navedeno ograničenje potvrdu prijašnje povlastice,

[1] Listina medj izvori.
[2] Listina medj izvori.
[3] Listina medj izvori.

Digitized by Google

slobodna naime trgovanja ne samo sa susjednimi Turci, nego i s inimi prekomorskimi nevjernici.[1]

Vrativši se kr. Matija g. 1475 iz Češke, izgledaše Dubrovnik od kralja, svojega zaštitnika, polakšica i pomoći, nadajuć se da će kralj udariti na Bosnu i Hercegovinu, jer je Dubrovniku susjedstvo tursko i sveudiljno povišenje danka nesnosno bivalo. Nu nesrećnim ratom austrijskim odvraćen Matija, od Bosne i Hercegovine, nepomože Dubrovniku, kojemu u tih okolnostih drugo nepreosta van plaćati točno Turčinu danak, da time odvrati grozeću mu propast.

Osvojivši Turci Hercegovinu dohvatiše se dubrovačkih medja. Dubrovniku pako nepreosta sada drugo, nego da si obezbjedi svoju slobodu i obstanak, podati se pod zaštitu tursku. Sveudiljni naime strah od pohlepe mletačkoga susjedstva, pa izgubljeni ugarski upliv državi na jugu, i trgovački interesi u balkanskih, jurve tadašnjih turskih zemljah, prinukaše dubrovačku vladu gojiti s Turskom i njezinimi namjestnici u Bosni i Hercegovini tješnje prijateljske sveze.

Budući da Bosna za Ugarsku nebješe jošte posve izgubljena, s toga je dubrovačka vlada ne samo s Turskom nu i s ugarskim dvorom gojila savez i prijateljstvo stranom iz trgovačkih interesa, stranom nadajuć se, da bi stvar kršćanska u onih krajevih jošte jednom mogla nadvladati.

Kraj svega dakle prijateljstva s Turskom nepretrgnu Dubrovnik svoj dojakošnji odnošaj s ugarskim dvorom i rimskom stolicom. U papa Pavla II i Siksta IV moljahu Dubrovčani za oproštenje koliko god put sagrješiše proti uvjetom trgovanja s nevjernici, ili prošahu za pomoć kadgod im bješe grad u pogibelji.[2] U Ugarsku šiljahu, prem da ne toli često kano dosad, svakom znatnijom prigodom svoje poslanike, a plaćahu točno obični godišnji dohodak, kano što se kr. Ljudevitu obvezaše.[3] Dubrovačka vlada javljaše

[1] Listine u arkivu dubrovačkom. — Cerva op. cit. pag. 1939.

[2] Papa Siksto podieljuje g. 1479 obilato oproštenje domaćim i stranim, koji bi Dubrovnik i njegov kraj od Turaka branili. Theiner op. cit. p. 515.

[3] Kr. Matija tvrdi namirom mjeseca ožujka 1459, da je občina dubrovačka platila zaostavši dohodak od pet godinâ. U prosincu 1463 potvrdjuje kralj, da je platio Dubrovnik 2000 dukata kano dohodak za 4 godine. Namirami od 12 travnja 1464, srpnja 1465 i siečnja 1466 tvrdi se, da je plaćen godišnji dohodak. Namira kraljeva od god. 1468 na 1000 dukata za dvie godine. God. 1471 nalaže kralj

Digitized by Google

kralju, kano i njegda, štogod bi saznala o kretanju vojske turske.[1] Obavješćujuć dubrovačko vieće kr. Matiju (17 lipnja 1474) ob obsadi Skadra primjećuje: ako Skadar, prem da je utvrdjen i obskrbljen vojskom i hranom, osvoje Turci, propala je tada Albanija i Dalmacija, ništa neće biti sigurna ni na suhu ni na moru, ista će dapače Italija pasti u golemu pogibelj.[2] Prigodom pako kraljeve ženitbe odaslá republika u Ugarsku svečano poslanstvo uz bogate darove, na kojih se kralj posebnim dopisom od 14 siečnja 1477 Dubrovniku i njegovim gradjanom svesrdno zahvali.[3]

S druge pako strane iz pisma kr. Matije od 28 stud. 1488,[4] upravljena na vladu dubrovačku, razabiramo: koli je kr. Matija zabrinut za samostalni obstanak republike dubrovačke, tim više što republika toliku nadu za svoj spas u odvažnost i hrabrost kraljevu polaže. Kralj naglašuje po običaju u pismu zasvjedočenu vjernost i neuzkolebivu odanost republike prema kruni i kralju. Kraj toga javlja kralj vieću, da se je ustmeno i pismeno putem svojih poslanika obratio na savezne vladare i ostale prijatelje u interesu Dubrovnika. Ako tim putem nebi uspio, uvjerava kralj republiku, kano što takodjer reče njezinim izaslanikom, da će oružjem i ratom nastojati spasiti i za cielo uzpostaviti drevno pravo republike dubrovačke, te neće ni po što mirovati dok ju neoslobodi od te biede i robstva. Kralj nadalje primjećuje: ako nebi umah toli znamenitu stvar ozbiljno prihvatio, neka za to duhom neklonu i negube gojeće nade, jer znatne stvari nije moći na brzu ruku riešavati. S toga Dubrovčane nagovara: neka do sgodne prigode svoj udes strpljivo podnose. U ostalom blagodari kralj vieću radi viesti toli znamenitih, koje mu priobćiše, te se i nadalje za takova toli znatna priobćivanja vieću preporuča.

Dubrovniku, da izplati 300 forinta dvim redovnikom u ime dohodka. Namirom od 7 siečnja 1488 potvrdjuje kralj, da je dubrovačka vlada platila dohodak za minulih jedanaest godina. Dotične namire u arkivu dubrovačkom.

Na molbu dubrovačku privoli kr. Matija dopisom od 1 siečnja 1477, da Dubrovnik samo osobi kraljevoj, a nikomu drugomu, plaća ugovoreni dohodak. Listina medj izvori.

[1] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1410—1567.

[2] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1410—1567.

[3] Listina medj izvori.

[4] Listina medj izvori.

Digitized by Google

Pošto osvojenjem zemalja balkanskoga poluotoka dubrovačko trgovanje naidje u tamošnjih krajevih na goleme prepone: tim u tješnji savez stupi Dubrovnik s trgovačkih interesa s Italijom, iztokom i Afrikom. Iz Italije pozivaše dubrovačka vlada ovo doba u Dubrovnik tamošnje učenjake za profesore, kancelare, tajnike itd.

Dubrovačka vlada obaviešćena o smrti kr. Matije obavi bezdvojbeno po običaju svečane zadušnice i obrati se pismeno na velemože u Ugarsku, nebi li se priobćio republici najvjernijemu udu sv. krune rezultat nakon obavljena izbora kraljeva.

Nastupivši Vladislav II ugarsko-hrvatski priestol, javi uslied toga posebnim dopisom od 1 listopada 1490[1] u Dubrovnik svoj izbor i obavljenu krunitbu. Kralj se u dopisu vieću izpričava kratkoćom vremena, množinom neprijatelja i daljinom puta, što nebi Dubrovnik k svečanosti krunitbe pozvan. U ostalom od republike traži, da čim uzmogne, izašalje u znak vjernosti i odanosti svoje poslanike ka kraljevu dvoru.

Spremajuć se Turci u Bosni god. 1492 na rat, zagrozi pogibelj takodjer Dubrovniku. Vieće uslied toga zamoli u kralja pomoći. Vladislav na to odpisom od 10 svibnja 1492 javlja iz Budima republici, da je njezine dopise o turskom oružanju od 25 i 29 travnja primio, obavješćujuć uz to vieće o svojih pripravah, da se neprijatelju opre. Blagodari u ostalom kralj vieću za priobćene viesti te da i nadalje nastoje saznati spremanja i kretanja turske vojske. „Ako bi slučajno“, primjećuje kralj, „neprijatelj na republiku digao vojsku, da ju kano udo svoje krune neće zapušćati, niti uzkratiti braniti, pače će nastojati svom snagom, da odvrati neprijatelja od Dubrovnika i njegova kraja.“[2] Iza toga kr. Vladislav prijavi dubrovačkoj vladi u kolovozu iste godine, da je odaslao 500 vojaka Dubrovniku u pomoć; obriče, ako uztreba, i više mu vojske na obranu poslati.[3]

Dubrovačka vlada odasla (13 travnja 1493) po običaju kr. Vladislavu II svoje poslanike, naime Franju Sorkočevića, Stjepana

[1] Listina medj izvori.

[2] „Quod si forte hostis ille adversus vos signa vertet, modo in tempore cognoscamus, ne vobis quidem, ut tanto membro corone huius, pro nostra virili deficiemus, sed conabimur omnibus viribus, illum a vestro vigulo vestraque republica aliorsum trahere et avertere . . . vos nulla racione negligeremus.“ Izvornik u carsk. arkivu u Beču, izvod u Ljubića.

[3] Izvornik u Beču, izvod u Ljubića.

Digitized by Google

Zamanju i Ivana Gučetića,[1] da se kralju u ime republike poklone te izjave radost nad izborom i krunitbom kraljevom, uz to da izruče dohodak za šest minulih godina, koje no koncem ožujka 1493 iztekoše. Za tim neka kralja u ime vlade i občine zamole, da Dubrovniku najvjernijemu svojemu gradu potvrdi sve one povlastice, milosti i slobode, podieljene i potvrdjene mu uzpored, od predšastnika, ugarsko-hrvatskih kraljeva, počamši od blage uspomene kr. Ljudevita pa sve do kr. Matije uključivo. Nadalje će poslanici zamoliti kralja za posebnu milost: nebi li naime dozvolio, da dubrovački trgovci, koji trgovinom po ugarskih krajevih putuju, budu smatrani i držani poput budimskih trgovaca, da sviet vidi, primjećuje se, koli je Dubrovnik kralju mio, a ni po što s kakove druge koristi. Pokraj toga poslanici će kralju u ime vlade svesrdno blagodariti, što se kralj uztezao s Turčinom mir utanačiti prije dok Dubrovnik u taj mir neuključi. Umoliti će kralja, da na Dubrovnik i nadalje u sličnih sgodah nezaboravi. Napokon neka izprose u kralja, da občini, kano što i njegovi predšastnici običavahu, pošalje stieg sa svojim grbom, da uzmože republika prema sv. kruni u dužnoj vjernosti uztrajati.

Kr. Vladislav odazvav se molbi dubrovačke vlade, izda posebnu povelju (7 rujna 1493),[2] kojom potvrdi dubrovačkoj republici u cielom obsegu svekolike milosti, slobode i povlastice, koje joj ugarsko-hrvatski kraljevi, njegovi predšastnici, Matija, Ladislav, Albert i Sigismund, podieliše i potvrdiše. U istoj se povelji po običaju ističe vjernost i odanost dubrovačke občine prema kruni i kralju, što je Dubrovnik od njegda gojio postojano u svih sgodah, te ga s puta vjernosti neuzmogoše odvratiti niti odnošaji vremena, niti namjere i grožnje Turaka i drugih neprijatelja.

Dubrovačko je vieće takodjer Vladislavu priobćivalo sve znatnije političke viesti, koje je putem svojih trgovaca saznalo,[3] al je kraj toga svake godine slalo k sultanu svečano poslanstvo uz bo-

[1] Naputak čita se u „Lettere e Commissioni di Levante", vol. anni 1493—1568.

[2] Povelja medj izvori.

[3] Die 30 januarii 1495. Vladislao Hungarie regi. Si tardiores sumus in scribendo, id rei magnitudo efficiat. Priobćuju viesti iz Italije: „de progressu christianissimi Francorum regis." Ob istom predmetu piše vieće 26 veljače, 19 ožujka i 24 srpnja 1495, pa 22 lipnja 1496 i 9 ožujka 1499. Dopisi u „Lettere e Commiss. di Levante" ibidem.

Digitized by Google

gate darove sa zaštitninom, koja no je ovo doba do 12500 dukata na godinu iznosila.

Prigodom vjenčanja kr. Vladislava odasla vieće (2 kolovoza 1502) poslansto s bogatimi darovi ka kraljevu dvoru, da izjave kralju i kraljici u ime Dubrovnika smjernu odanost, te izruče dohodak za minulih devet godina (4500 dukata). Poslanikom naime Vidu Gučetiću i Maroji Ranjini bi naloženo: neka posreduju u kralja, da Bernardin Frankopan povrati Nikoli Hondzi otete mu dvorce. Povrh toga zamoliti će poslanici kralja, da Dubrovnik kano udo svoje države preporuči rimskoj stolici. Napokon će zamoliti kralja, da podieli dubrovačkim trgovcem povlasticu carinskih polaštica koli u Budimu toli u svih svojih kraljevinah, da budu smatrani dubrovački trgovci poput budimskih gradjana te da slobodno trguju na malo kano što i budimski trgovci.[1]

Budući da je ova ista molba već jednom potaknuta ostala bez žudjena uspjeha, ponovi ju vieće u nadi, nebi li se kralj ovom sgodom, svojega naime vjenčanja, molbi dubrovačkoj odazvao. Usliša li kralj molbu, nalaže se poslanikom, neka ju ubilježiti dadu u carinskih uredih u Budimu i Zagrebu, kano takodjer u uredu senjskom.

Kr. Vladislav skloni se na molbu dubrovačkih izaslanika te izda (25 studenoga 1502) privoljenjem kr. Ane, supruge mu, i svih velemoža republici posebnu povlasticu,[2] kojom ovlašćuje, da dubrovački gradjani i trgovci slobodno voze svoje trgovine za Ugarsku i Budim, te plativši što se plaćati ima, svagdje u državi, gdje uzhtiju, na malo slobodno da trže, kano što trguju budimski gradjani i ostali podanici ugarske države. Povrh toga kralj nalaže vlastim i občinam, navlastito budimskoj, da dubrovačkim trgovcem, kano najvjernijemu udu krune, kadgod budu dolazili svojom trgovinom u njezinu sredinu, dozvole prodavati svoje dovezene trgovine. Gledeć na nebrojene dubrovačke zasluge, vjernost i postojanost, navodi se u listini, kojom Dubrovnik kroz tolika stoljeća čvrsto uz krunn i kralja pristaje, odazva se kralj molbi republike dubrovačke. Prem da je Dubrovnik pod ždrielom Turčina, primjećuje se nadalje, dušmana sv. vjere i države, nu ipak jedina je občina, koja pokraj tolikih i različitih pogibelji i nebrojenih ne-

[1] Naputak čita se u „Lettere e Commissioni di Levante", ibidem.
[2] Povelja medj izvori.

Digitized by Google

pogoda pohvalno uztraja uz krunu i kralja, pače nastoji svakom sgodom od dana do dana, da si što većih zasluga za državu steče.

Uz sve te zasluge, koje se s obje strane izticahu, pa kraj točna plaćanja godišnje zaštitnine, priobćivanja znatnijih političkih viesti[1] i izašiljanja poslanika u Ugarsku, ipak je republika takodjer pazila na neposredno susjedstvo tursko, odkud joj svaki čas golema pogibelj grozila. Mudro i oprezno vladanje republike dubrovačke prikazuje se kadgod se od nje, osobito odkad stupi u tješnji savez s Turskom, pomoći protiva Turčinu tražilo, bilo s Ugarske ili Rima. Republika zamoliv (g. 1513) u pape Lava X potvrdu prijašnjih povlastica, dodaje: sila turska nagoni obćinu prodavati Turčinu željezo, oružje, vesla i ostala zabranjena, koja bi samo s najvećom pogibelju za grad i puk uzkratiti mogla.[2] Zaiska kr. Vladislav i ban Petar Berislavić putem poslanika od Dubrovnika zaostavšu zaštitninu kano njeku novčanu pripomoć za bojne spreme, da Turci neosvoje njekoje predjele Hrvatske. Vlada dubrovačka odgovarajuć i izpričavajuć se banu P. Berislaviću (28 prosinca 1415), što se nemože kraljevu zahtjevu odazvati, navodi: kadno bi to saznali Turci, kojih je vazda pun grad, da je ovom sgodom obćina nješto novca dala, mislili bi, da su bog zna kolike svote poslane, te da obćina brani Hrvatsku proti sultanu; ta bi sumnja mogla biti pogubna našim trgovcem i njihovoj trgovini u turskih krajevih, Dubrovniku grozila bi najopasnija pogibelj. Izgovarajuć se vieće velikim dankom, kojega nedavno k sultanu posla, primjećuje: Dubrovnik bi spreman bio, kadno bi odnošaji vremena dopuščali, ne samo novcem, pače krvju u toj častnoj sgodi doskočiti.[3] Uz sve to ipak odluči vieće (1 veljače 1515) poslati kr. Vladislavu zaostavšu zaštitninu od 12 godina (6000 dukata) uz to pripomoć od 1500 dukata.[4]

---

[1] U svibnju i rujnu 1511 javlja vieće kr. Vladislavu znatne političke tajne putem svojega poslanika, koje tajne u komisijah žalibog zabilježene nisu. Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1511—19.

[2] Die 23 marcii 1515. „Turcarum violencia sepe compellimur, illis ferrum, arma, navigandi remos et alia huiusmodi dare prohibita, que non possumus non nisi magno civitatis et gentis nostre periculo denegare.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[4] Pro integra solucione temporis exacti de mense marcio proxime decurso. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

Dubrovnik nadalje da ukloni sumnju, da kršćanstvo podupire protiva Turčinu, što bi mu jamačno obstanku bilo pogibeljno, opre se (dopisnm od 29 svibnja 1519) papi Lavu, koj odasla u dubrovački kraj propoviedati oproštenje u svrhu zidanja crkve sv. Petra. Vlada dubrovačka javlja papi: ako se propoviedanje neobustavi, da to republici najvećom štetom i pogibelju grozi; jer će Turčin posumnjati, da se protiva njemu putem odpusta skuplja novac za krstonosnu vojnu. Ovi bi dubrovački susjedi u jedan mah udarili na grad, poharali svakolika polja, trgovce dubrovačke po iztoku poubijali, isti pako grad vatrom i oružjem razorili.[1]

5.

Poslije smrti kr. Vladislava piše (16 listopada 1516) dubrovačko vieće kr. Ljudevitu II izjavljujuć s jedne strane žalost nad smrću kr. Vladislava, s druge pako strane radost, što je kr. Ljudevit nasljednim pravom nastupio ugarsko-hrvatski priestol.[2] U dopisu se vieće ulaguje kralju, naglašujuć uz mladost, vrline, mudrost i hrabrost svojega kralja i gospodara, kojega ljubi, sveto štuje, nadajuć se da će biti braniocem domovine i svega kršćanstva. Vieće nadalje u dopisu obriče, da će dubrovačka republika što prije putem svojega poslanstva pred licem kraljevim potanje izraziti svoja radostna čuvstva. Medjutim šalje vieće kralju priepis pisma sultanova sina o sjajnoj pobjedi otčevoj, održanoj nad sultanom egipatskim. Prem da je vlada dubrovačka obrekla, da će prvom prigodom po običaju odaslati poslanstvo pred priestol kraljev, nu nigdje se ne spominje, da je dubrovačka republika zbilja odaslala poslanstvo ka kralju, da mu se po dojakošnjem običaju u ime republike pokloni ili da izhodi potvrdu starih prava i povlastica. Niti nam je s druge strane poznato, da bi kr. Ljudevit II potvrdio republici posebnom poveljom povlastice i slobode, kano što je svaki ugarsko-hrvatski kralj običavao počamši od kr. Ljudevita I pa sve do Vladislava II uključivo.

Tim je češće republika u ovo doba slala svoja poslanstva s bogatimi darovi k sultanovim dvorom, ulagujuć se kano što njegda ugarsko-hrvatskim kraljevom. Putem poslanika (Stjep. Sorkočevića i Mar. Sarake), koje odasla vieće (6 veljače 1516) k Selimu

[1] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.
[2] Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

s dankom i bogatimi darovi, izjavljuje nad održanom pobjedom radost, koju osjeti općina kano najpokornija i najvjernija njegova carstva.[1] Za tim blagodari općina (31 prosinca 1516) sultanu, što joj podieli obilne trgovačke slobode i povlastice u Egiptu.[2] Drugom prigodom (veljače 1517) opet izjavljuje vieće sultanu radost nad egipatskom pobjedom, želeć mu i nadalje pobjedu nad svimi svojimi neprijatelji.[3] Moleć vieće (4 rujna 1518) putem poslanika sultana, da obzirom na dubrovačku vjernost protegne trgovačke slobode, koje Dubrovčani uživaju u Romaniji i maloj Aziji, još i na Aleksandriju, Egipat i na ostale krajeve svojega slavnoga carstva, nazivlje se općina sultanovimi vjernimi haračari i slugami.[4]

Nastupivši Sulejman priestol odasla (1 studenoga 1520) dubrovačka vlada poslanike (Stjep. Palmotića i Mar. Gundulića), da se u ime republike poklone sultanu, te mu izjave najpovoljnije želje, te da izhode Dubrovniku potvrdu trgovačkih povlastica i sloboda.[5] Poslije bitke mohačke šalje vieće (5 studenoga 1526) poslanike Iv. Nik. Palmotića i Pavla Mar. Ranjinu s bogatimi darovi k sultanu Sulejmanu. U naputku nazivlje se vieće najvjernijimi haračari i slugami, koji mu poslanstvo s darovi u znak vjernosti šalju. Izjaviti će pako poslanici sultanu golemu općine radost, koju osjeti, začuvši viesti o slavnoj pobjedi, što joj svojim dopisom priobći. Viesti su općinu toli uzradovale, primjećuje se, kano što dolikuje dubrovačkoj vjernosti prema sultanovoj milosti, za koju općina

---

[1] „Che li (sc. Selimo) mandemo (tributum) in segno de la grande allegreza, che sente sempre la citta nostra devotissima e fedelissima del suo glorioso imperio per la sua victoria ad noi significata.“ Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1504—1526.

[2] Amplissime gracie e privilegio del fondigho. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] „Che tutta la citta ha riceputo grande allegreza, che li conceda dio prosperita et victoria contra tuti soi inimici.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[4] „Si degna eciam priuilegiarne come charazari e fideli soi servitori, che siamo tractati in Alexandria e per tutti paesi del suo glorioso impero subiugati, tanto del Egipto, quanto dela Soria, in quello modo, come siamo tractati in Romania et Natolia, como sono tractati li turchi et vasalli soi.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[5] „Pregamo dio eterno se lo (sc. sultanum) conserua longamente in sanita et prosperita cum tranquillo et pacifico stato deli suoi subditi et seruitori.“ Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

Digitized by Google

vazda svevišnjega prosi, da mu podieli dug život i trajnu pobjedu nad svimi svojimi neprijatelji.[1]

Nu pokraj ove odanosti, koju republika dubrovačka svakom prigodom izjavljivaše sultanu, nije za vlade Ljudevita II s ugarsko-hrvatskom zaštitom ipak posvema prekinula, ako i nije po običaju tražila od Ljudevita potvrdu starih povlastica i sloboda; jer je republika plaćala, ako i težko, ugovorenu godišnju zaštitninu i priobćivala kralju po koju političku viest.[2] Na Ljudevitov dopis, kojim kralj putem poslanika republici do znanja stavlja turske navale i pustošenja Hrvatske, tražeć od nje u ime zaštitnine 3000 forinta za vojne potrebe, odvraća vieće (28 veljače 1518): da je občina težkom mukom jedva smogla 2000 for., koje kano zaštitninu za četiri godine poslaniku izruči, u ostalom žali, što nemože više pružiti.[3] Na poziv kr. Ljudevita (dopisom od 14 srpnja 1523), da republika biskupu senjskomu, odaslanomu u državnih poslovih u one krajeve, izplati u ime zaštnine što bude tražio, uz njeku pripomoć za ratne potrebe,[4] vieće se na toliko odazva, da zaključi (25 rujna 1523): izplatiti zaštitninu za šest godina Franji biskupu senjskomu, u tom poslu u Dubrovnik prispjevšemu, glede tražene pako novčane pripomoći odluči vieće izpričati se nestašicom novca.[5]

Kralj Ljudevit II sa svoje strane takodjer se držao obveza (u smislu starih ugovora) prema republici dubrovačkoj kano što mu

---

[1] „Le sue prospere et religiose victorie tanto ne hanno (sc. la città) replete di gaudio et consolacione, quanto si conviene alla nostra fidelita et alla sua bona gracia verso di noi, per el quale pregamo continuamente dio eterno, che concieda longa vita et continua victoria contra li sui inimici.“ Lettere e Commiss. di Levante, ibidem.

[2] Dubrovačko vieće priobćuje kr. Ljudevitu (studena 1516) dopis sultana Selima, kojim Dubrovniku javlja svoje sjajne pobjede u Aziji. Lettere e Commissioni di Levante, ibidem.

[3] Lettere e Commissioni di Levante, vol. a. 1511—1519.

[4] Dopis u arkivu dubrovačkom.

[5] Reform. consilii rogatorum, vol. a. 1523—1525.

Biskup senjski priznaje namirom od 30 rujna 1523, da je Dubrovnik po nalogu kraljevu platio u ime zaštitnine 3000 duk. u zlatu.

Sudac senjski tvrdi namirom od 5 lipnja 1526, da je primio po nalogu kraljevu od občine dubrovačke 260 dukata u ime zaštitnine. Ovo je posljednje uslied namira, što je platio Dubrovnik ugarsko-hrvatskoj kruni na ime ugovorene zaštitnine. Dotične namire u arkivu dubrovačkom.

Digitized by Google

i predšastnici. Utanačiv Ljudevit primirje sa Selimom (13 svibnja 1519) uključi u to primirje, poput svojih predšastnika, i republiku dubrovačku s cielim njezinim posjedom, naime da republika dubrovačka i nadalje ostane u onoj istoj svezi i odnošaju s ugarsko-hrvatskom krunom, kao što je i do sele bila.[1]

Ferdinand nastupivši vladu stavlja (18 prosinca 1527) po dojakošnjem običaju do znanja republici dubrovačkoj, da je ugarsko-hrvatskim kraljem, što mu i onako po nasljednom pravu dolikovaše, privoljenjem stališa i redova izabran i okrunjen. Sejćajuć Dubrovnik na njegovu stalnu vjernost i odanost prema kruni i kralju, pozivlje da i njemu bude odan i vjeran, kano što bi ostalim kraljevim predšastnikom; za uzdarje pako obećaje Ferdinand obćini obilje milosti i obranu u svakoj sgodi.[2]

Al poslije boja mohačkoga vladahu se Dubrovčani posvema trgovački. Osvojivši Turci Budim dadoše Dubrovčanom u zakup budimsku carinu. Sulejman povrh toga potvrdi dubrovačkoj republici stare slobode i povlastice ugarsko-hrvatskih kraljeva, odnoseće se na slobodu trgovanja u zemljah ugarsko-hrvatske krune.

Kralj Ferdinand prosvjedovaše proti takovu vladanju republike dubrovačke i reklamiraše svoja krunska prava na Dubrovnik, tražeć njekoliko puti da republika plati godišnju zaštitninu, kano što se je Ferdinandovim predšastnikom, ugarsko-hrvatskim kraljevom, plaćati obvezala.[3] Nu svaki poziv i svaka grožnja kralja Ferdinanda bješe bez svaka uspjeha. Dubrovačka bo republika neodazva se zahtjevu ni Ferdinandovu ni Zapoljinu[4] te neplati ugarskoj kruni ni zaostavše ni tekuće zaštitnine.

---

[1] Theiner: monumenta hungarica, T. II p. 585.

[2] Listina medj izvori.

[3] Kr. Ferdinand pozivlje (god. 1528) Dubrovnik, da izruči godišnju zaštitninu kapetanu senjskomu. Kralj nalaže (15 svibnja 1529) Dubrovniku, da izplati Nikoli Pastoru iz Zagreba 400 dukata u ime petgodišnje zaštitnine. (Dopis medj izvori.) Kralj 2 prosinca iste godine išće od obćine, da plati zaštitninu. — Dopisi od 17 prosinca 1532 i 15 lipnja 1534 ponavlja Ferdinand svoju tražbinu. Dopisom od 13 listopada 1534 nalaže kralj republici, da u roku od dva mjeseca izplati zaostavši dug; a 17 srpnja 1535 stavlja kralj obćini rok od jednoga mjeseca. Dotični dopisi u arkivu dubrovačkom.

[4] Ivan Zapolja traži dopisom od 8 siečnja 1531 od Dubrovnika, da plati kruni ugarskoj zaštitninu. Pray. Epistolae Procerum p. 168.

Digitized by Google

Ferdinand kušao je takodjer nasiljem prinukati Dubrovčane na dojakošnju svezu s Ugarskom. Posredovanjem bo Ferdinanda proganjaše Karlo V njekoje vrieme trgovce dubrovačke u svojih zemljah; Ferdinand pako šiljaše iz Senja i Rieke oružane brodove na trgovačke brodove dubrovačke.[1] Al svakolika nasilna sredstva neuzmogoše prinukati republike dubrovačke na prijašnji odnošaj s ugarsko-hrvatskom krunom.

Mohačkim dakle bojem prekinu dubrovačka republika s ugarsko-hrvatskom krunom svaku zaštitnu svezu, kojano i onako jur podulje vrieme nije toli tiesna bila, kano što za Ljudevita I i Sigismunda. Pošto bo Turčin zavlada balkanskimi zemljami i dohvati se dubrovačkih medja nebješe naravno dubrovačkoj republici za dalje od potrebe ugarsko-hrvatske zaštite, te ju zamieni za zaštitu tursku, silna i pogibeljna susjeda, da si tim obezbjedi svoj obstanak i poglaviti uvjet svojega obstanka, trgovačke naime interese u bližih i dalekih krajevih silnoga turskoga carstva.

Srećne vojne cara Leopolda I proti Turčinu potaknu Dubrovnik, da ponovi negdašnji zaštitni odnošaj s ugarsko-hrvatskom krunom. Ugovor, koji obćina dubrovačka (20 kolovoza 1684)[2] na temelju ugovora Ljudevitova od g. 1358 utanači s carem Leopoldom, imao bi tek onda u život stupiti, kadno bude Dubrovnik sa suha oslobodjen od težka pritiska turskoga. Budući da Leopoldove pobjedonosne čete nedospješe, kano što se mislilo, toli daleko na jug, te tim poglaviti uvjet toga ugovora ne bi izveden, vrati se Dubrovnik opet pod zaštitu tursku, jer mu je golema pogibelj od susjednih Mletčana grozila.

Pod možnim okriljem ugarsko-hrvatske krune razgrani se ipak trgovačka trgovina na daleko po kopnu i moru, republika se najvećega svojega teritorijalnoga obsega dohvatila i uzdigla se

---

[5] Kr. Ferdinand izdade god. 1537 pismena uzsilja vlastelom dubrovačkim Mihajlu i Pavlu Bucignoli proti republici radi 8000 skuda, drugih šteta i troškova, koje su dotičnici pretrpili. Pošto se Dubrovčani nagodiše, dokine Ferdinand na molbu obćine posredovanjem Sebastijana Minčetića dopisom iz Beča od 21 studenoga 1556 dotična uzsilja, te dozvoli: „quod dicti cives, incole, negotiatores et subditi Ragusini deinceps possent et valeant citra impedimentum in regnis et provinciis nostris libere, tute ac sine molestia negotiari et versari, quemadmodum alii negotiari et versari solent.“ Izvornik s pečatom u arkivu dubrovačkom.

[1] Engel op. cit. Anhang m. XII p. 334—41.

Digitized by Google

do najvišega stepena svoje snage. Ovo doba cvieta dubrovačkoga pada uprav u periodu ugarsko-hrvatske zaštite, navlastito u prvu polovicu petnaestoga stoljeća. Tu pako dobu s njezinimi faktori valjati će napose nacrtati.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 6745

3186187468

Digitized by Google